

חוברת עבודה בספר דניאל

חוברת א'

פרקים א-ו

שנת הלימודים התשע"ט

סדר התאריכים בתחילת ספר דניאל

דניאל פרק א'

(א) בשנת שלוש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנאצר מלך בבל וירושלם ויצר עליה :
(ב) ויתן אדני בידו את יהויקים מלך יהודה ומקצת כלי בית האלהים ויביאם ארץ שניער בית אלהיו ואת הפלים
הביא בית אוצר אלהיו :

ירמיהו פרק כה'

(א) הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרבעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה
הראשונה לנבוכדנאצר מלך בבל :

1. איזו סתירה ישנה בין האמור בדניאל פרק א' לבין ירמיהו כ"ה?

מלכים ב פרק כג

(לא) בן עשרים ושלש שנה הוא יהואחז במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלם ושם אמו חמוטל בת ירמיהו מלכנה :
(לב) ויעש הרע בעיני יקנוק ככל אשר עשו אבותיו : (לג) ויאסרהו פרעה נכה ברבקה בארץ חמת <במלך> ממלך
בירושלם ויתן עגש על הארץ מאה כפר כסף וכפר זהב : (לד) וימלך פרעה נכה את אלקים בן יאשיהו תחת יאשיהו
אביו וישב את שמו יהויקים ואת יהואחז לקח ויבא מצרים וימת שם :
(לה) והכסף והזהב נתן יהויקים לפרעה אד העריף את הארץ לתת את הכסף על פי פרעה איש בערכו נגש את הכסף
ואת הזהב את עם הארץ לתת לפרעה נכה : ט
(לו) בן עשרים וחמש שנה יהויקים במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו <זבדיה> זבדיה בת פדנה מן
רומה : (לז) ויעש הרע בעיני יקנוק ככל אשר עשו אבותיו : **מלכים ב פרק כד**
(א) בימיו עלה נבוכדנאצר מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וישב וימרד בו :
(ב) וישלח יקנוק בו את גדודי כשדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון וישלחם ביהודה
להאבדו כדבר יקנוק אשר דבר ביד עבדיו הנביאים : (ג) אד על פי יקנוק היתה ביהודה להסיר מעל פניו בחטאת
מנשה ככל אשר עשה : (ד) וגם דם הנקי אשר שפך וימלא את ירושלם דם נקי ולא אבה יקנוק לסלח :
(ה) ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה :
(ו) וישב יהויקים עם אבותיו וימלך יהויכין בנו תחתיו :

מלכים ב פרק כד

(ח) בן שמונה עשרה שנה יהויכין במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלם ושם אמו נחשתיא בת אלנתן מירושלם :
(ט) ויעש הרע בעיני יקנוק ככל אשר עשה אביו : (י) בעת ההיא <עלה> עלו עבדי נבוכדנאצר מלך בבל וירושלם ונתבא
העיר במצור : (יא) ויבא נבוכדנאצר מלך בבל על העיר ועבדיו צרים עליה :
(יב) ויצא יהויכין מלך יהודה על מלך בבל הוא ואמו ועבדיו ושריו וסריסיו ויבא אתו מלך בבל בשנת שמונה
למלכו : (יג) ויצא משם את כל אוצרות בית יקנוק ואוצרות בית המלך ויקצץ את כל כלי הזהב אשר עשה שלמה
מלך ישראל בהיכל יקנוק כאשר דבר יקנוק : (יד) והגלה את כל ירושלם ואת כל השרים ואת כל גבורי החיל <עשרה>
עשרת אלפים גולה וכל החרש והמסגר לא נשאר זולת דלת עם הארץ : (טו) ויגל את יהויכין בבבלה ואת אס המלך
ואת נשי המלך ואת סריסיו ואת <אולי> אילי הארץ הוליך גולה מירושלם בבבלה :
(טז) ואת כל אנשי החיל שבעת אלפים והחרש והמסגר אלף הכל גבורים עשי מלחמה ויביאם מלך בבל גולה
בבבלה : (יז) וימלך מלך בבל את מתניה דוד תחתיו וישב את שמו צדקיהו : פ

2. איזו סתירה לכאורה ישנה בין האמור בתחילת ספר דניאל, לבין האמור בספר מלכים?

ירמיהו פרק כב

(יח) לכן כה אמר יקנוק אל יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לא יספדו לו הוי אחי והוי אחות לא יספדו לו הוי אדון
והוי הדה : (יט) קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלם : ס

ירמיהו פרק לו

(ל) לכן כה אמר יקנוק על יהויקים מלך יהודה לא יהיה לו יושב על פסא דוד ונבלתו תהיה משלכת לחרב ביום
ולקרח בלילה : (לא) ופקדתי עליו ועל זרעו ועל עבדיו את עונם והבאתי עליהם ועל יושבי ירושלם ואל איש יהודה
את כל הרעה אשר דברתי אליהם ולא שמעו : ט

רש"י ירמיהו פרק כב

(י) אל תבכו למת - ליהויקים שימות לפני השער כשיסחבוהו להגלותו :
בכו להולך - ליהויכין ולצדקיהו אמור מעתה חביבה מיתתו של יהויקים שנאמר בו ונבלתו תהיה מושלכת לחרוב
ביום ולקרח בלילה (לקמן / ירמיהו / לו) מחייו של יהויכין שנאמר בו וארוחתו ארוחת תמיד וגוי (לקמן / ירמיהו / נב) :

3. כיצד מסביר רש"י את סופו של יהויקים?

4. האם ניתן להסביר על פי זה את הכתוב בתחילת ספר דניאל?

רש"י דניאל פרק א

(א) בשנת שלוש למלכות יהויקים - וכי אפשר לומר כן והלא הוא מלך בשנת ד' ליהויקים שנאמר (ירמיה כה) בשנה הדי' ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשונה לנבוכדנאצר ומה ת"ל בשנת שלוש בשנת שלוש למרדו שנאמר (מלכים ב כד) ויהי לו יהויקים עבד שלוש שנים וישב וימרד בו שלוש שנים ובשנת שלוש עלה עליו והיא שנת שמונה לנבוכדנאצר דאמר מר שנה ראשונה כבש ננוה שניה עלה וכבש יהויקים ושלש שנים עבדו ושלש שנים מרד בו והיא היתה שנת אחת עשרה למלכות יהויקים חמש שנים קודם שכבשו ושלש שעבדו ושלשה שמרד בו ואז מת יהויקים תחת ידו והמליך נבוכדנאצר תחתיו יהויכין בנו :

מספר השנה למלכות נבוכדנאצר	מספר השנה לכיבוש יהויקים	מלכות יהויקים	
		1	
		2	
		3	
1		4	
2	1	5	3 שנות שעבוד
3	2	6	
4	3	7	
5	4	8	
6	5	9	3 שנות מרד
7	6	10	
8	7	11	

הערות	סך הכל	שנות מלכותו	מלכות	מלך
החריב את ירושלים	45	3319-3363	בבל	נבוכדנאצר
שיחרר את יכניה	23	3363-3386	בבל	אויל מרודך
מלכה האחרון של בבל	3	3386-3389	פרס-מדי	בלשאצר
ניצח את בלשאצר	2	3389-3390	פרס-מדי	דריוש המדי
הרשה לבנות המקדש	3	3390-3393	פרס-מדי	כורש
מלך בזמן מרדכי ואסתר	14	3393-3407	פרס-מדי	אחשורוש
בנה של אסתר, הרשה לבנות את בית המקדש השני.	34	3407-3442	פרס-מדי	דריוש הפרסי

**האם דניאל היה נביא?
מדוע נכתב ספרו בתוך הכתובים?**

א. גמרא בבלי מגילה דף ג ע"א

"וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדלה נפלה עליהם ויברחו בהחבא". מאן נינהו אנשים? (מיהם האנשים שהיו עם דניאל ולא ראו את המראה?) אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: זה חגי זכריה ומלאכי. אינהו עדיפי מיניה, ואיהו עדיף מינייהו (הוא, דניאל, עדיף מהם, מחגי זכריה ומלאכי, והם עדיפים ממנו). אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי, ואיהו לאו נביא (הם עדיפים עליו משום שהם נביאים והוא איננו נביא). איהו עדיף מינייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו (הוא עדיף עליהם משום שהוא ראה את המראה והם לא ראו את המראה).

על פי הבנת פשט הגמרא האם לדעת חכמינו בגמרא דניאל היה נביא?

ב. רש"י שם:

"דאינהו נביאי - שנתנבאו לישראל בשליחותו של מקום, והוא לא נשתלח לישראל בשום נבואה.

התוספות הרא"ש שם:

"פירוש לא היה נביא לייסר ולהוכיח ישראל כאשר היו הנביאים אחרים, אכן נביא היה, כי רוח הקדש שורה עליו ויודע הכל".

המהרש"א¹ בחידושי אגדות למסכת סנהדרין (דף צג ע"ב) בדעת רש"י:

"ודאי דניאל נמי נביא היה, שהרי ראה כמה נבואות, אלא שלא נשתלח בשום נבואה".

וכן כתב "טורי אבן" במסכת מגילה בדעת רש"י:

"מפירושו [של רש"י] משמע שהיה נביא, אבל לא ניבא לאחרים".

על פי הבנת רש"י בגמרא האם דניאל היה נביא?

ג. הרשב"ע על ספר דניאל (א, יז)

טעם ארבעתם (דניאל חנניה מישאל ועזריה) שהיו שווים בכל חכמה. רק דניאל הוסיף עליהם שהיה מבין בכל חזון ופתרון חלומות, כי הוא לבדו היה נביא ולא השלשה.

ד. הרלב"ג על ספר דניאל (א, יז)

ודניאל הבין בכל חזון שבא בחידות, לאיזה עניין היה חידה או משל. ובזה האופן גם כן הבין בחלומות הצודקים הבאים בחידה ומשל, לאיזה עניין היה חידה ומשל. והנה היה לו כח נבואי באופן מה.

מה סוברים הרשב"ד והרלב"ג בעניין זה-

ה. הרמב"ם בספר "מורה הנבוכים" חלק ב פרק מה

"המדרגה השניה הוא... אשר יאמר עליו שהוא מדבר ברוח הקודש, ובזה המין מרוח הקודש חבר דוד תהלים, וחבר שלמה משלי וקהלת ושיר השירים, וכן דניאל ואיוב ודברי הימים, ושאר הכתובים בזה המין ברוח הקודש חוברו, ולזה יקראום 'כתובים', רוצים לומר שהם כתובים ברוח הקודש... וממה שצריך שנעורר עליו שדוד ושלמה ודניאל הם מזה הכת, ואינם מכת ישעיהו וירמיהו ונתן הנביא ואחיה השילוני וחבריהם. שאלו ר"ל דוד ושלמה ודניאל, אמנם דברו וזכרו מה שזכרו ברוח הקודש... וכן דניאל תמצאנו מתיר המאמר שהם חלומות, ואף על פי שהיה רואה בהם המלאך וישמע דברו יקראם חלומות... ואין ספק שזאת המדרגה למטה ממדרגת אשר נאמר בהם 'בחלום אדבר בו', ולזה הסכימה האומה לסדר ספר דניאל מכלל הכתובים, לא מן הנביאים, ולזה העירותיך שזה המין מן הנבואה אשר בא לדניאל ושלמה, אף על פי שראו בו מלאך בחלום, לא מצאו בעצמם שהיא נבואה גמורה, אבל חלום יודיע באמתת ענינים, והוא מכת מי שידבר ברוח הקודש, וזאת היא המדרגה השנית, וכן בסדר כתבי הקודש לא שמו הפרש בין משלי וקהלת ודניאל ותהלים ומגלת רות ומגלת אסתר, הכל ברוח הקודש נכתבו".

מהי מדרגתו של דניאל לפי הרמב"ם?

¹ המהרש"א והטורי אבן עצמם חולקים על רש"י וסוברים שדניאל לא היה נביא: "דדניאל לאו נביא הוה, והמראות דראה הן ברוח הקדש על כן לא נמנה ספר דניאל מכלל הנביאים, אלא בכלל כתובים, שהוא ברוח הקדש" (מהרש"א). "א...אלא לא היה נביא כלל, ולא נתייחד אליו הדיבור מפי הגבורה לעולם, וכל דברי העתידות בספר דניאל היה על ידי מלאך או חלום, כדמפרש בקרא" (טורי אבן).

ו. הרמב"ן בפירושו לפרשת וירא (יח, א)

"ובאמת כי כל מקום שהוזכר בכתוב ראיית מלאך או דבור מלאך הוא במראה או בחלום, כי ההרגשים לא ישיגו המלאכים, אבל לא מראות הנבואה, כי המשיג לראות מלאך או דיבור איננו נביא... וכבר אמרו (מגילה ג ע"א) בדניאל: 'אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא', וכן לא נכתב ספרו עם ספר הנביאים, מפני שהיה עניינו עם גבריאלי, אף על פי שהיה נראה אליו ומדבר עמו בהקיץ, כמו שנאמר במראה של בית שני 'ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאלי' (דניאל ט, כא). וכן המראה של קץ הגאולה (שם י, ד) בהקיץ היתה, בלכתו עם חבריו על יד הנהר".

כמי הרמב"ן סובר ביחס למדרגתו של דניאל?

מדוע לדעתו ספר דניאל נמנה בין הכתובים?

ז. הרב יצחק הוטנר בספרו פחד יצחק

"אמנם נראה לנו להעמיד כאן את היסוד של ההבדל בין קדושת ספרי הנביאים לקדושת ספרי הכתובים. יסוד זה מצטרף הוא משתי הנחות. ההנחה הראשונה היא כי ספרי הנביאים נועדו מתחילתם לשם אמירת הנבואה שבהם והשמעתם בקהל. ולא עוד, אלא שעצם התואר נביא נולד מגזירת ניב שפתיים, והיינו מפני שמתחילתם נתגלו החזיונות לנביאים בתורת שליחות לישראל, ורק לאחר שנאמרו, נסדרו לכתיבה בתורת כתבי הקודש. מה שאין כן ספרי הכתובים, שהם נועדו מתחילתם רק לשם כתיבה, ומעולם לא היה מעניינם לבוא לכלל דיבור. ובדרך דוגמא: ירמיה נצטווה על השמעת נבואתו וזו הייתה עיקר שליחותו, ואילו דוד המלך לא הייתה חובה עליו לעולם להשמיע מזמוריו בקהל".

מדוע לדעת הרב הוטנר ספר דניאל נמנה בין הכתובים?

יסוד אותו מלמד אותנו הפחד יצחק הוא שהכתוב בספרי הנביאים ניתנו בתחילה להיאמר אל העם או אל המלך. לאחר מכן, כתבו את הנבואות שיש בהם תועלת לדורות הבאים. לעומת זאת, הכתוב בספרי הכתובים נועד מלכתחילה כדי להיכתב ולא כדי להיאמר. כאשר דניאל כתב את ספרו, הוא כתב את הדברים מלכתחילה כדברים כתובים והם אינם נכללים בכלל "ניב שפתיים" שמאפיינים את דברי הנביאים. לכן, דניאל לא הוגדר כנביא.

ח. אברבנאל מעייני הישועה מעיין ג תמר א

והדעת הזו (שיטתו של הרמב"ם שדוד, שלמה ודניאל לא היו נביאים) לא יכול דעתי לסבול, ובפירוש לספר מלכים סתרתו אותו בפרשה שנית בענין שלמה כפי אמיתת הכתובים. ואומר עתה במדרגת השגת דניאל שהדבר יותר מבואר ונגלה בהשגתו שהייתה השגה נבואית עליונה... איך יהיה גדול ונמרץ ומופלא כזה ולא יגיע לגדר הנבואה. ומי הוא זה ואי זהו מהנביאים המפורסמים באומה שראו מראות אלוקים כאלה ויודיעו עתידות מופלאות לאלפים מהשנים כדניאל...

ואמנם הטענה השנית שעשה הרב (הרמב"ם) מאשר לא הושם ספר דניאל בכלל הנביאים, אין בה הכרח, כי הנה מגילת רות חברה שמואל הנביא ומגילת קינות חברה ירמיהו, ולא הושמו בין ספרי הנביאים כי אם בתוך הכתובים. האם נאמר מפני זה ששמואל וירמיהו לא הגיעו למדרגת נבואה? אין זה מחויב. אבל נאמר שהספרים ההם בעצמם נכתבו וחוברו על ידי רוח הקודש...

ועתה בני שמע בקולי פירוש מאמר זה כפי האמת בלי שגיאה. והוא שעם היות שאמרו חז"ל פעמים נביאים שם כולל לכל מקבל שפע עליון, הנה בעצם וייחוד רצו בשם הנבואה שליח אל העם להנהיגם ולהודיעם דרך זו ילכו. לכן נקרא נביא מלשון ניב שפתיים... אמנם מי שיראה מראה הנבואה ולא יהיה שליח אל העם, יקרא רואה או חוזה, לא נביא בשם מיוחד.

האם לדעת האברבנאל דניאל היה נביא או לא?

מדוע לדעתו ספר דניאל נמנה בין הכתובים?

שאלות על פרק א' – דניאל וחבריו בשבי מלך בבל

חלק א':

קרא תחילה את הפרק ואחר תן שמות לכל חלקי הפרק מתוך הרשימה הכתובה מטה.

1. א'-ב' = _____
2. ג'-ז' = _____
3. ח'-טז' = _____
4. יז'-סוף = _____

שמות חלקי פרק א

א. דניאל ושלושת חבריו עומדים בנסיון ונמנעים ממאכלם וממשתה יינם של המל הגוי. ב. הבאת ילדים מבני ישראל ומזרע המלוכה כדי לחנכם בבית מלך בבל ושינוי שמם של דניאל וחבריו. ג. דניאל וחבריו עולים בחכמתם על כל חכמי בבל. ד. הגליית יהויקים וכלי המקדש לבבל ע"י נבוכדנצר.

חלק ב':

1. עיין ברש"י על פסוק ב' : וענה :

- א. לאן הביא נבוכדנצר את השבויים שבידו ומדוע? _____
- ב. לאן הביא את הכלים של בית המקדש? _____
2. עיין במצו"ד לפס' ג' : מה הכוונה מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים? _____
3. מה הכוונה "ואשר כוח בהם לעמוד בהיכל המלך"? עיין ברש"י. _____
4. עיין במלבי"ם : מדוע הוא רוצה להאכיל אותם מפת בג המלך? ומה הכוונה "דבר יום ביומו"? _____

מלבי"ם לפס' ה' :

סיפר איך השגיח המלך על הילדים האלה בתכלית א) שהוא עצמו הכין את הצורך למזונותם. ב) שהיה מפת בג המלך ממה שהוא אוכל על שולחן מלכים, כי המאכלות הדקות והיינות המבושמים מרחיבים את הדעת וייטיבו המזג ויזקקו את המוח, וחמרי ריחני פקחים. ג. שהזמין להם **דבר יום ביומו**, כי מאכלי המלך היו משתנים בכל יום לפי מהות היום והזמן, לפי הנהגת הרופאים המשגיחים על בריאת גופו שישתנו המאכלים לפי הקור והחום והמזג, ובאופן זה השגיחו גם על ילדים.

5. עיין במצו"ד לפס' ה'. מה הכוונה "ומקצתם" יעמדו לפני המלך? _____
6. מדוע נותן להם שר הסריסים שמות בבליים? _____
5. מה משמעות השם בלטשצאר שניתן לדניאל? עיין ברש"י. _____
6. מדוע חשוב לדניאל לא לאכול מאכלות אסורים? הרי פיקוח נפש דוחה את האיסור? _____
7. במה מתבטא שה' נתן את דניאל לחסד ולרחמים לפני שר הסריסים? וכי נענה השר לבקשתו? עיין במצו"ד. _____

10. עיין במלבי"ם על פס' י"ט ד"ה והילדים: מדוע ארבעת הבחורים היו חכמים יותר מכולם? ומדוע דניאל היה יותר מחבריו?

מלבי"ם לפסוק י"ט: ד"ה והילדים

והילדים, כפי הכנתם כן חל עליהם השפע האלוקית שהילדים ארבעתם שהושוו בפרישות ממאכלות אסורות, כן הושוו במדע והשכל יתר על הילדים שהתגאלו מפת בג המלך, ודניאל שעלה עליהם במסירת נפש, זכה לרוח אלוקים קדושים.

11. עיין במלבי"ם לפס' י"ז ד"ה "ודניאל הבין בכל חזון וחלומות" וענה על השאלות הבאות:

- א. באיזה כח משתמשים פותרי חלומות רגילים כשבאים לפתור חלום? הסבר.
- ב. מה המוגבלות של השיטה שלהם?
- ג. באיזה כח משתמש דניאל על מנת לפתור חלומות?
- ד. מה היתרון של דניאל על פני הפותרים הרגילים?
- ה. מאיזו מילה מדייק זאת המלבי"ם?

מלבי"ם פס' יז

והילדים, כפי הכנתם כן חל עליהם השפע האלהית, שהילדים ארבעתם שהושוו בפרישות ממאכלות אסורות, כן הושוו במדע והשכל יתר על הילדים שהתגאלו מפת בג המלך, ודניאל שעלה עליהם במסירת נפש זכה לרוח אלהים קדושים. מדע והשכל, שיעורו, מדע בכל ספר והשכל בכל חכמה, שמדע נופל על דברים המושגים ע"י החוש או במופתי הדעת, וזה בכל ספר מספרי המדע השמושית, כמו חכמת הטבע והרפואה וכדומה, אבל בחכמה שייך יותר לשון השכל, כמ"ש בפ"י משלי שהחכמה לא תושג ע"י מופתי הדעת רק על ידי השכל, שהוא כח חד להשכיל עניני חכמה, ודניאל הבין בכל חזון וחלומות, ר"ל כי יש פותרי חלומות ע"י תגבורת כח המשער והם לא יבינו כל, רק מקצת חלומות, אבל דניאל הבין ע"י שפע רוח הקודש ועי"כ הבין בכולם מבלי הבדל, ולא רק מקצת החלום רק כולו בשלימות, שזה היה מעלת יוסף ודניאל ודומיהם שצפו ברוח אלהים, והחלום הוא בלא מחזה, והחזיון יראה איזה מחזה, כמו הצלם של נבוכדנצר ודומיהם, והחזון יהיה גם בהקיץ בגבור המדמה:

12. עיין במסילת ישרים במידת הנקיות: מה הקשר בין החכמה של דניאל חנניה מישאל ועזריה, לבין התנורות ממאכלות אסורות?

מסילת ישרים פי"א בביאור מידת הנקיות:

כי המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו. והוא מה שאמרו בש"ס גם כן (יומא לט, א) ונטמאתם בס (ויקרא יא, מג), אל תיקרי ונטמאתם, אלא **ונטמאתם**, שהעבירה מטמטמת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדיעה האמיתית ורוח השכל שהקדוש ברוך הוא נותן לחסידים, כמו שאמר הכתוב (משלי ב, ו) כי ה' יתן חכמה, **והנה הוא נשאר בהמיי וחומרי משוקע בגסות העולם הזה. והמאכלות האסורות יתירות בזה על כל האיסורין, כיון שהם כנסיים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו.**

דניאל פרק א – סיכום הפרק

כתוב סדר המאורעות (השלם את הטבלה)

א	נ"נ כובש את ירושלים ולוקח ילדים מבני יהודה, כולל את דניאל חנניה מישאל ועזריה.	1
ב	דניאל שם על ליבו שבשום פנים ואופן הוא לא מוכן לאכול את המאכלים הללו כיון שהם התבשלו ע"י גויים.	
ג	שר הסריסים אינו מסכים משום שחושש לחייו, שאם יראה נ"נ שהם רזים מדי, יאשים אותו ויהרגהו.	
ד	נ"נ רוצה שהילדים ישמשו אצלו שרים ויועצים, ולכן הוא מסדר להם סדר לימוד במשך 3 שנים	
ה	נ"נ רוצה שכדי שהם יצליחו בלימודי החכמה, שגם יאכלו מאכלים ערבים ועדינים, ולכן הוא מצוה שהם יאכלו מאותם תבשילים שהוא עצמו אוכל.	
ו	דניאל מבקש משר הסריסים שלא לאכול את אותם מאכלים.	
ז	דניאל מדבר עם המלצר שיביא להם זרעונים וייתן להם 10 ימי ניסיון, ואח"כ יראו אם הם רזים יותר משאר חבריהם.	
ח	בזכות ששמרו על גופם שלא לאכול מאכלים אלו, זכו לחכמה עוד יותר גדולה.	
ט	הקב"ה נותן את דניאל לחן ולחסד בעיני שר הסריסים.	
י	הקב"ה עושה להם נס נסתר, שאע"פ שהמאכלים ששאר הילדים אכלו היו יותר שמנים, דניאל וחמו"ע נראו יותר טוב מהם לאחר 10 ימים.	
יא	נ"נ בוחן אותם בחכמה ורואה שהם חכמים פי עשר יותר משאר חכמיו	
יב	דניאל עלה בחכמתו למעלה מחבריו והוא הבין בכל חלום וחזון.	

פרק ב' מבואר

תרגום תנ"ך קורן	דניאל פרק ב'
	(א) ובשנת שתים למלכות נבכדנצר חלם נבכדנצר חלמות ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו :
	(ב) ויאמר המלך לקרא לחרטמים ולאשפים ולמכשפים ולהגיד למלך חלמתיו ויבאו ויעמדו לפני המלך : (ב) לחרטומים - הם חכמי הטבע ויודעים הם עיקר החלומות ואיך תראה הנפש את הדמיונות בעת השינה : ולאשפים - הם חכמי הרפואה היודעים בדפק הזרוע ובמי השתן השתנות הגוף ורוב החלומות הולכים על מתכונת הגוף : ולמכשפים - הם המשנים דבר התולדות למראה העין כפי השעות הראויות במערכו הכוכבי ויוכלו גם המה לדעת החלום כפי המערכות : ולכשדים - הם חכמי המזלות יודעים מה מהעתידות של מי אשר ידעו עת מולדו והמה ידעו עת מולד נ"י ויוכלו גם הם לדעת את חלמו : להגיד - אשר יגידו מלבם את דברי החלום מה היא : (מצודת דוד) (ג) ויאמר להם המלך חלום חלמתי ותפעם רוחי לדעת את החלום :
וידברו הכשדים למלך ארמית, המלך לעולמים יחיה, אמר החלום לעבדך ופתרונו נאמר.	(ד) וידברו הכשדים למלך ארמית מלכא לעלמין חיי אומר חלמא לעבדך ופשרא נחוא :
ענה המלך ואמר : הדבר מוחלט מפני, אם לא תודיעוני החלום ופתרונו, נתחם תיעשו ובתיכם לאשפה יושמו.	(ה) ענה מלכא ואמר לכשדאי מלתא מני אדא הו לא תהודיעוני חלמא ופשרה הדמין תתעבדון ובתיכון נולי תשמוני :
ואם החלום ופתרונו תגידו, מתנות ומשאת וכבוד רב תקבלו מפני, לכן את החלום ופתרונו הגידו לי.	(ו) והו חלמא ופשרה תהחון מתנו ונבזזה ויקר שגיא תקבלון מן קדמי להו חלמא ופשרה החוני :
ענו שנית ואומרים : המלך יאמר לעבדיו את החלום, ואת הפתרון נגיד.	(ז) ענו תננות ואמרין מלכא חלמא יאמר לעבדוהי ופשרה נהחנה :
עונה המלך ואומר : באמת יודע אני כי עת אתם קונים, כל עומת אשר ראיתם כי מודע ברבים מעימי הדבר.	(ח) ענה מלכא ואמר מן יציב דע אנה די עדנא אנתון זבניו כל קבל די חזיתון די אדא מני מלתא :
אשר אם לא תודיעוני את החלום אחת היא דתכם ודבר כוזב ונשחת התכוונתם לאמר : לפני עד אשר תשתנה העת לכן את החלום אמרו לי ואדע כי את פתרונו תגידו לי.	(ט) די הו חלמא לא תהודיעני חדה היא דתכון ומלה כדבה ושחיתה הזדמנתון למאמר קדמי עד די עדנא ישתנא להו חלמא אמרו לי ואנדע די פשרה תהחוני :
ענו הכשדים לפני המלך ואמרו : אין איש על היבשה אשר יוכל להגיד את דבר המלך, יען אשר כל מלך גדול ושליט דבר כזה לא שאל מאת כל חרטום ואשף וכשדי.	(י) ענו כשדאי קדם מלכא ואמרין לא איתי אנש על יבשתא די מלת מלכא יוכל להחניה כל קבל די כל מלך רב ושליט מלה כדנה לא שאל לכל חרטם ואשף וכשדי :
והדבר אשר המלך שואל כבד ואחר אין אשר יגידנו לפני המלך כי אם אלוקים אשר אין מעונם עם בשר.	(יא) ומלתא די מלכה שאל יקירה ואחרן לא איתי די חוניה קדם מלכא להו אלהיו די מדרהון עם בשרא לא איתוהי :
כנגד זה זעף המלך וקצף מאוד ואמר להאביד את כל חכמי בבל.	(יב) כל קבל דנה מלכא בנס וקצף שגיא ואמר להובדה לכל חכימי בבל :
והדת יצאה, והחכמים נהרגים ועמדו דניאל וחבריו להרג.	(יג) ודתא נפקת וחכימיא מתקטלין ובעו דניאל וחברוהי להתקטלה : פ
אז השיב דניאל עצה וטעם לאריוך שר הטבחים של המלך אשר יצא להרוג את חכמי בבל.	(יד) באדין דניאל התיב עטא וטעם לאריוך רב טבחיא די מלכא די נפק לקטלה לחכימי בבל :
עונה ואומר לאריוך השליט של המלך על מה הדת עזה מפני המלך? אז הודיע אריוך את הדבר לדניאל.	(טו) ענה ואמר לאריוך שליטא די מלכא על מה דתא מהחצפה מן קדם מלכא אדין מלתא הודע אריוך לדניאל :
ודניאל בא וביקש מן המלך כי זמן יתן לו להגיד את פשר החלום למלך.	(טז) ודניאל על ובעה מן מלכא די זמן ינתן לה ופשרא להחניה למלכא : פ
אז דניאל הלך לביתו, ולחנניה מישאל ועזריה את הדבר הודיע.	(יז) אדין דניאל לביתה אזל ולחנניה מישאל ועזריה חברוהי מלתא הודע :
ורחמים לבקש מפני אלוהי השמים על הרז הזה אשר לא יאבדו דניאל וחבריו עם שאר חכמי בבל.	(יח) ורחמין למבעא מן קדם אלה שמיא על רזה דנה די לא יהבדון דניאל וחברוהי עם שאר חכימי בבל :
אז נגלה הרז לדניאל בחזון הלילה, אז דניאל ברח את אלוהי השמים.	(יט) אדין לדניאל בחזון די ליליא רזה גלי אדין דניאל ברח לאלה שמיא :
עונה דניאל ואומר : יהי שם האלוקים מבורך מן העולם ועד העולם אשר החכמה והגבורה שלו היא.	(כ) ענה דניאל ואמר להוא שמה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די חכמתא וגבורתא די לה היא :
והוא משנה את העתים ואת הזמנים מעביר מלכים ומקים מלכים, נותן החכמה לחכמים והמדע ליודעי בינה.	(כא) והוא מהשנא עדנא וזמניא מהעדה מלכין ומקהקים מלכין יחב חכמתא לחכימין ומנדעא לודעי בינה :
הוא מגלה עמוקות ונסתרות, יודע מה בחושך והאור עמו שוכן.	(כב) הוא גלא עמיקתא ומסתרתא דע מה בחושךא ונהורא עמה שרא :
לך אלהי אבותי מודה ומשבח אני על אשר נתת לי את החכמה ואת הגבורה ועתה הודעתני את אשר בקשנו ממך, אשר את דבר המלך הודעתני.	(כג) לך אלה אבהתי מהודא ומשבח אנה די חכמתא וגבורתא יחבת לי וכעו הודעתני די בעינא מנך די מלת מלכא הודעתנא :
כל עומת זה בא דניאל אל אריוך אשר מנה המלך להאביד את חכמי בבל הלך וכן אמר לו את חכמי בבל אל תאבד, הביאני לפני המלך ואת הפתרון למלך אגיד.	(כד) כל קבל דנה דניאל על על אריוך די מני מלכא להובדה לחכימי בבל אזל וכן אמר לה לחכימי בבל אל תהובד העלני קדם מלכא ופשרא למלכא אחוא : ס

אז הביא אריוך בבהילות את דניאל לפני המלך וכן אמר לו: כי מצאתי איש מבני גלות יהודה אשר יודיע למלך את הפתרון.	(כה) אָדִין אַרְיֹוךְ בְּהַתְּבַהֵלָה הִנְעַל לְדַנְיָאֵל קָדָם מְלָכָא וְכֹן אָמַר לֵיהּ דִּי הִשְׁפַּחַת גְּבַר מִן בְּנֵי גְלוּתָא דִּי יְהוּדַי דִּי פְּשָׂרָא לְמַלְכָא יְהוּדַע:
עונה המלך ואומר לדניאל אשר שמו בלטשאצר הישך יכול להודיעני את החלום אשר ראיתי ואת פתרונו.	(כו) עֲנֵה מְלָכָא וְאָמַר לְדַנְיָאֵל דִּי שְׁמָה בְּלַטְשָׂאצַּר הָאִיתִךְ פְּהַל לְהוֹדְעַתְנִי חֲלֻמָּא דִּי חֲזִית וּפְשָׂרָה:
עונה דניאל לפני המלך ואומר: הרז אשר המלך שואל אין חכמים אשפים חרטומים גוזרים יכולים להגיד למלך.	(כז) עֲנֵה דַנְיָאֵל קָדָם מְלָכָא וְאָמַר רְזָה דִּי מְלָכָא שְׂאֵל לֹא חֲכִימִין אֲשַׁפִּין חֲרַטְמִין גְּזָרִין יְכַלִּין לְהַחֲוִיָּה לְמַלְכָּא:
אולם יש אלוהים בשמים מגלה רזים והוא הודיע למלך נבוכדנצר את אשר יהיה באחרית הימים, חלומך וחזיונות ראשך על משכבך זה הוא.	(כח) בְּרַם אִיתִי אֱלֹהֵי בְּשַׁמַּיָּא גְּלָא רְזִין וְהוּדַע לְמַלְכָּא נְבוּכַדְנֶצַּר מָה דִּי לְהוּא בְּאַחֲרִית יוֹמֵיָא חֲלֻמָּךְ וְחֲזִיוֵי רָאשְׁךְ עַל מִשְׁכְּבְךְ דְּנָה הוּא: פ
אתה המלך מחשבותיך על משכבך עלו, את אשר יהיה אחרי זאת ומגלה הרזים הודיעך את אשר יהיה.	(כט) אַנְתְּ מְלָכָא רְעִינְךְ עַל מִשְׁכְּבְךְ סַלְקוּ מָה דִּי לְהוּא אַחֲרֵי דְנָה וְגְלָא רְזֵיָא הוֹדְעִךְ מָה דִּי לְהוּא:
ואני לא בחכמה אשר יש בי מכל החיים הרז הזה נגלה לי כי אם על דברת אשר יודיעו את הפתרון למלך, ואת מחשבות לבבך תדע.	(ל) וְאֲנָה לֹא בְּחֻכְמָה דִּי אִיתִי בִּי מִן כָּל חַיִּיָּא רְזָא דְנָה גְּלִי לִי לְהוֹן עַל דְּבַרְת דִּי פְּשָׂרָא לְמַלְכָּא יְהוּדַעוּן וְרְעִינְי לְבַבְךְ תַּדְע:
אתה המלך רואה היית והנה צלם אחד עצום הצלם ההוא גדול וזויו יתר עומד לנגדך ומראהו נורא.	(לא) אַנְתְּ מְלָכָא חֲזָה הוּיָתְּ וְאֵלּוֹ צֶלְמַסְךְ חַד שְׂגִיָּא צֶלְמָא דְכֹן רַב וְזוּיָה יְתִיר קָאֵם לְקַבְלְךְ וְרוּה דְחִיל:
הצלם ההוא ראשו זהב טוב, חזהו וזרועותיו של כסף, מעיו וירכיו של נחושת.	(לב) הוּא צֶלְמָא רָאשֻׁה דִּי דְהַב טַב חֲזוּהֵי וְדַרְעוּהֵי דִּי כְּסָף מַעוּהֵי וְיַרְכְּתֵיהּ דִּי נְחֹשֶׁת:
שוקיו של ברזל, רגליו מהן ברזל ומהן חרש.	(לג) שְׁקוּהֵי דִּי פְּרֻזַל רְגְלוּהֵי מְנַהִין דִּי פְּרֻזַל וּמְנַהִין דִּי חֲסָף:
רואה היית עד אשר נחצבה אבן אשר לא בידים והכתה את הצלם על רגליו אשר מברזל וחרש, והדקה אותן.	(לד) חֲזָה הוּיָתְּ עַד דִּי הִתְגַּזְזַרְתְּ אֲבָן דִּי לֹא בִידִין וּמְחַת לְצֶלְמָא עַל רְגְלוּהֵי דִּי פְּרֻזָּא וְחֲסָפָא וְהִדְקַת הַמּוֹן:
אז נשחקו כאחד הברזל החרש הנחושת הכסף והזהב והיו כמוץ מגרנות קיץ, ונשאה אותם הרוח וכל מקום לא נמצא להם. והאבן אשר הכתה את הצלם היתה להר גדול, ומלאה את כל הארץ.	(לה) בְּאִדִּין דְּקוּ כְּחַדָּה פְּרֻזָּא חֲסָפָא נְחֹשָׂא כְּסָפָא וְדַהֲבָא וְהוּוּ כְּעוּר מִן אֲדָרֵי קִיט וּנְשָׂא הַמּוֹן רוּחָא וְכָל אֲתַר לֹא הִשְׁתַּכַּח לְהוֹן וְאֲבָנָא דִּי מְחַת לְצֶלְמָא הָוִת לְטוּר רַב וּמְלַת כָּל אַרְעָא:
זה החלום ואת פתרונו נאמר לפני המלך.	(לו) דְּנָה חֲלֻמָּא וּפְשָׂרָה נְאֻמַר קָדָם מְלָכָא:
אתה המלך, מלך המלכים אשר אלוהי השמים נתן לך מלכות חוסן ותוקף ויקר.	(לז) אַנְתְּ מְלָכָא מְלִיךְ מְלַכֵּיָא דִּי אֱלֹהֵי שְׁמַיָּא מְלַכוּתָא חֲסָנָא וְתַקְפָּא וְיֻקְרָא יְהַב לְךְ:
ובכל אשר גרים בני האדם חית השדה ועוף השמים נתן בידך והשליטך בכלם אתה הוא ראש הזהב.	(לח) וּבְכָל דִּי דְרִין בְּנֵי אַנְשָׂא חַיִּית בְּרָא וְעוֹף שְׁמַיָּא יְהַב בִּידְךְ וְהִשְׁלִטְךְ בְּכָלְהוֹן אַנְתְּ הוּא רָאשֻׁה דִּי דַהֲבָא:
ואחריך תקום מלכות אחרת שפלה ממך ומלכות שלישית אחרת של נחושת אשר תשלוט בכל הארץ.	(לט) וּבְתַרְךְ תַּקּוּם מְלַכוּ אַחֲרֵי אַרְעַ מְנַךְ וּמְלַכוּ תְּלִיתַיָּה אַחֲרֵי דִּי נְחֹשָׂא דִּי תִשְׁלַט בְּכָל אַרְעָא:
ומלכות רביעית תהיה תקיפה כברזל כמו שהברזל מדק ומכתת הכל, וכברזל המרוץ את כל אלה תדק ותרוצץ.	(מ) וּמְלַכוּ רְבִיעִיָּה תְּהוּא תַּקִּיפָה כְּפְּרֻזָּא כָּל קַבְּל דִּי פְּרֻזָּא מְהַדַּק וְחֹשֶׁל כְּלָא וּכְפְּרֻזָּא דִּי מְרַעַע כָּל אֲלִין תַּדַּק וְתַרַע:
ואשר ראית את הרגלים ואת האצבעות מהן חרש יוצר ומהן ברזל, מלכות מפולגת תהיה, ומחוזק הברזל יהיה בה כל עומת שראית הברזל מעורב בחרש הטיט.	(מא) וְדִי חֲזִיתָה רְגְלֵיָא וְאַצְבָּעוֹתָא מְנַהִין חֲסָף דִּי פְּחָר וּמְנַהִין פְּרֻזַל מְלַכוּ פְּלִיגָה תְּהוּהּ וּמִן נַצְבָּתָא דִּי פְּרֻזָּא לְהוּא בַּה כָּל קַבְּל דִּי חֲזִיתָה פְּרֻזָּא מְעַרְב בְּחֲסָף טִינָא:
ואצבעות הרגלים מהן ברזל ומהן חרש מקצת המלכות תהיה חזקה וממנה תהיה שבורה.	(מב) וְאַצְבָּעוֹת רְגְלֵיָא מְנַהִין פְּרֻזַל וּמְנַהִין חֲסָף מִן קַצַת מְלַכוּתָא תְּהוּהּ תַּקִּיפָה וּמְנַה תְּהוּהּ תַּבִּירָה:
ואשר ראית הברזל מעורב בחרש הטיט יהיו מתערבים בזרע האדם ולא יהיו דבקים זה בזה הלוא כמו שהברזל איננו מתערב עם החרש	(מג) וְדִי חֲזִיתָה פְּרֻזָּא מְעַרְב בְּחֲסָף טִינָא מִתְעַרְבִין לְהוֹן בְּזַרַע אַנְשָׂא וְלֹא לְהוֹן דְּבַקִּין דְּנָה עִם דְּנָה הָא כְּדִי פְּרֻזָּא לֹא מִתְעַרְב עִם חֲסָפָא:
ובימי המלכים ההם יקים אלוהי השמים מלכות אשר לעולמים לא תישחת, והמלכות לעם אחר לא תיעזב, תדק ותכלה את כל המלכויות האלה והיא תקום לעולמים.	(מד) וּבְיוֹמֵיהוֹן דִּי מְלַכֵּיָא אַנוּן יְקִים אֱלֹהֵי שְׁמַיָּא מְלַכוּ דִּי לְעֻלְמִין לֹא תִתְחַבַּל וּמְלַכוּתָהּ לְעַם אַחֲרֹן לֹא תִשְׁתַּבַּק תַּדַּק וְתִסִּיף כָּל אֲלִין מְלַכוּתָא וְהִיא תַּקּוּם לְעֻלְמֵיָא:
כל עומת שראית כי מן ההר נחצבה אבן אשר לא בידים והדקה את הברזל הנחושת החרש הכסף והזהב, האל הגדול הודיע למלך את אשר יהיה אחרי זאת, ונכון החלום ונאמן פתרונו.	(מה) כָּל קַבְּל דִּי חֲזִיתָה דִּי מְטוּרָא אִתְגַּזְזַרְתְּ אֲבָן דִּי לֹא בִידִין וְהִדְקַת פְּרֻזָּא נְחֹשָׂא חֲסָפָא כְּסָפָא וְדַהֲבָא אֱלֹהֵי רַב הוֹדַע לְמַלְכָּא מָה דִּי לְהוּא אַחֲרֵי דְנָה וְנֹצִיב חֲלֻמָּא וּמְחִימִן פְּשָׂרָה: פ
אז נפל המלך נבוכדנצר על אפיו, והשתחוה לדניאל ומנחה וניחוחים אמר לנסך לו.	(מו) בְּאִדִּין מְלָכָא נְבוּכַדְנֶצַּר נָפַל עַל אַנְפוּהֵי וּלְדַנְיָאֵל סִגְד וּמְנַחָה וּנְיַחֲחִין אָמַר לְנִסְכָּה לֵהּ:
עונה המלך לדניאל ואומר: באמת כי אלוהיכם הוא אלוהי האלוהים ואדוני מלכים ומגלה רזים, כי יכולת לגלות את הרז הזה.	(מז) עֲנֵה מְלָכָא לְדַנְיָאֵל וְאָמַר מִן קִשְׁט דִּי אֱלֹהֲכֹן הוּא אֱלֹהֵי אֱלֹהִין וּמְרָא מְלַכִּין וְגְלָה רְזִין דִּי יְכַלַת לְמַלְכָּא רְזָה דְנָה:
אז גידל המלך את דניאל ומתנות גדולות רבות נתן לו והשליטו על כל מדינת בבל, ומנהו לשר סגנים על כל חכמי בבל.	(מח) אָדִין מְלָכָא לְדַנְיָאֵל רַבֵּי וּמִתְנֵן רַבְרָבִין שְׂגִיָּאן יְהַב לֵהּ וְהִשְׁלִטָה עַל כָּל מְדִינַת בְּבֶל וְרַב סַגְנִין עַל כָּל חֲכִימֵי בְּבֶל:
ודניאל ביקש מן המלך, ומנה על מלאכת מדינת בבל את שדרך מישך ועבד נגו, ודניאל יושב בשער המלך.	(מט) וְדַנְיָאֵל בִּיעַשׂ מִן מְלָכָא וּמְנִי עַל עֲבִידוֹתָא דִּי מְדִינַת בְּבֶל לְשִׁדְרָךְ מִישַׁךְ וְעַבְד נְגוּ וְדַנְיָאֵל בִּתְרַע מְלָכָא: פ

שאלות על פרק ב- חלום נבוכדנצר ופתרונו

חלק א':

קרא תחילה את הפרק ואחר תן שמות לכל חלקי הפרק מתוך הרשימה הכתובה מטה.

1. א'-יג' = _____
2. יד'-טז' = _____
3. יז'-יט' = _____
4. כ'-כג' = _____
5. כה'-כח' = _____
6. כט'-מה' = _____
7. מו'-סוף = _____

שמות חלקי פרק ב

א. תפילת דניאל וגילוי החלום. ב. המראות שבחלום ופשר מראות אלו (ארבע המלכויות). ג. התפעלות המלך מדניאל ושכרו. ד. הודאת דניאל להשם. ה. החלום ופתרונו מאת השם. ו. נבוכדנצר חלם חלום שהסעיר את רוחו ומבקש מהחכמים לפותרו. ז. בקשת דניאל לבקש מהמלך ארכה קצרה לפתרון החלום

חלק ב':

1. מה הכוונה בשנת שתיים לנבוכנצר? מדוע נקראה שנה זו שנת שתיים למלכות נבוכדנצר? _____
2. למי לא קורא ני"נ (ר' ראבי"ע)? _____
3. עיין ברש"י, על פסוק ט' ד"ה להן. מה הנימוק של נבוכדנצר לדרישתו שיאמרו את סיפור החלום? _____
4. עיין היטב בפסוקים ז-ח. מה טוענים חכמי נבוכדנצר, ומה עונה להם המלך? _____
5. מדוע דרישתו של נבוכדנצר להרוג את כל חכמי בבל היא לא הגיונית? נמק _____
6. עיין ברש"י לפסוק י"א. מהי הסיבה האמיתית לקצף הגדול של נבוכדנצר על חכמי בבל? _____
7. תחת איזו קטגוריה של חכמה היה דניאל (בעיניו של ני"נ) (ר' מלבי"ם פס' יב)? _____
8. מדוע בכל זאת דין ההריגה חל גם דניאל וחבריו (ר' שם)? _____
9. מה מניח המלבי"ם כדבר מובן מאליו (ר' מלבי"ם פס' יד)? _____
10. מדוע בכל זאת לא התערב דניאל במה שנעשה (שם)? _____
11. קרא את פס' יח. אילו מילים נראות לך מיותרות? " _____ "

12. קרא את דברי האלשיך הקדוש. מה הוא למד מאותן מילים 'מיותרות'?

"והן על זאת פקח עיניו דניאל איש חמודות באשר התחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. מי יודע אם האלקים מצא את עון עבדיו ויקר בעיני ה' המותה לחסידיו כי חטאנו לו, אך אשר נדרשה מאתו יסר מעלינו רק את המות הזה. כי עתה למה נמות עם שאר חכימי בבל, למה יאמרו הגוים ככל הגוים בית יהודה, כי כמות זה כן מות זה הטמא והטהור יחדיו נאלחו וכדי בזיון וקצף"

13. האם דניאל מעוניין להציל רק אותו ואת חבריו, או גם את יתר חכמי בבל? הוכח מן הפסוקים.

14. את מי מגייס דניאל לעזרתו במציאת החלום ופתרונו? וכיצד?

10. עיין היטב בנוסח התפילה של דניאל. מה הם הנקודות העיקריות שבהן משבח דניאל את הקב"ה?

11. דניאל משבח את ד' על שנתן לו חכמה וגבורה. כיצד באה לידי ביטוי הגבורה של דניאל?

חלק ג': חלום הצלם ופתרונו

1. תאר במילים שלך את מבנה הצלם שראה נבוכדנצר בחלומו.

2. נסה לחשוב: מדוע הובא החלום דווקא בצורה כזו של דמות איש אחד, מורכב ממתכות שונות?

3. כיצד מתואר סופו של הצלם בחלום?

4. נסה לחשוב: מדוע האבן שהורסת את הצלם, היא אבן שנחצבה שלא בידיים?

5. מדוע רצה נבוכדנצר להשתחוות לדניאל ולהקריב לו קרבנות?

6. האם דניאל הסכים להיות אלוהים לנבוכדנצר? הוכח מפסוק מ"ז ובעזרת המלבי"ם.

המלבי"ם לפס' מ"ז:

ענה מלכא ואמר לדניאל: כמתנצל שאינו פוגע בזה בכבוד ד', כי חושב שד' הוא אלהי אלהים, והנה בעת ההיא היו מייחסים לכל כח ממשלה אחרת כמו אלהי הרעם, אלהי הרוח והסער, אלהי הגשמים, אלהי הגבורה והתוקף, אלהי החכמה והרזים, ושיש גבוה שהוא אלהים על כולם, ועל זה אמר, שהוא מאמין שאלהי ישראל הוא אלהי כולם באלהות וכולם תחתיו, וכן הוא האדון של המלכים ומגלה רזים, שכל זה התברר על ידי החלום הזה, שהוא שולט על כל הזמנים ועל המלכים להקים ולהעדה (להוריד) ויודע כל הרזים, כל זה נתברר ממה **די יכלת למגלא רזא דנה**.

חלק ד': לימוד עיוני של הפרק

1. חשוב: מדוע לא מתחיל מיד דניאל לומר לנבוכדנצר את החלום אלא אומר לו הקדמה ארוכה (פס' כד-ל)?

2. סכם הקדמה זו בקצרה -

החלום עצמו – פס' לא- סוף הפרק

השלם הטבלה:

<u>איברי העלם</u>	<u>סוג המתכת</u>

הסבר הרעיון של ארבעת המלכויות

ארבעת המלכויות הן ארבע אימפריות, מעצמות על, ששולטות על רוב העולם המיושב כל אחת בתקופתה. בימי הזוהר של מלכות ישראל, בימי שלמה המלך, הייתה ממלכת ישראל במצב אידיאלי. מלכות שלמה בארץ, יצגה באופן מלא את מלכות ד' על העולם. כמו שאומר הפסוק "וַיָּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כָּסֵא יִקְוֶה לְמֶלֶךְ תַּחַת דָּוִד אָבִיו וַיִּצְלַח וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו כָּל יִשְׂרָאֵל:" (דברי הימים א' פרק כט פסוק כג). הנפילה ההדרגתית של ממלכת ישראל, שהתחילה בפילוג הממלכה, והסתיימה בחורבן בית ראשון, הובילה לאיבוד השלטון הישראלי על העולם. ירידת עם ישראל מן השלטון על העולם, מביאה למצב כזה ששלטונו של הקב"ה בעולם, אינו נראה בגלוי, אלא בהסתר. **כעת, המין האנושי נוטל לכאורה את השלטון על העולם, על ידי מעצמות העל.** ארבעת האימפריות הללו, כארבע רוחות השמיים, כל אחת מהן מייצגת עניין אחד שהוא בעיניו הדבר החשוב ביותר ומייחד את המין האנושי.

בבל – מלכות ראשונה = ראש הזהב.

בבל היא הממלכה הראשונה שהשתלטה על העולם המיושב, והיא מדגישה את החשיבות של המין האנושי. כבר בימי קדם ניסו בני האנושות לבנות מגדל וראשו בשמיים, כדי לסמל את החשיבות האנושית השולטת בעולם. "ונעשה לנו שם" אמרו בוני המגדל. המגדל ידוע בשמו: "מגדל בבל". נבוכדנצר השתדל להראות עצמו חשוב בעיני כל האנושות. הוא בנה את עיר הבירה בבל, עם ארמונות מפוארים, על מנת להראות את החשיבות הגדולה שלו ושל מלכותו. בעיניו היתה חשיבות לשליטה שלו על כל המרחב. הוא הראשון שהצליח להקים אימפריה ששולטת על הכל, ואחריו קמו אימפריות כאלו בזו אחר זו.

1. מלא את טבלת הסיכום על מלכות בבל:

החומר שלה	אברי הגוף בצלם	הקשר בין סוג החומר ואברי הגוף, למלכות

פרס ומדי – מלכות שניה = חזה וזרועות - כסף.

הכסף הוא מלשון "כיסופים", דברים שהאדם כוסף אליהם. דהיינו מותרות והנאות. "אוהב כסף – לא ישבע כסף" מלכות פרס ומדי התאפיינה בתרבות של משתאות, כלי זהב מפוארים, תענוגות של זלילת בשר, סביאת יין, ורדיפה אחרי נשים.

תיאור הארמון של אחשוורוש המשתאות הרבים, כינוס הנשים לארמונו, מתארות היטב את התרבות של ממלכת פרס ומדי. "וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ ואיי הים", "אחשוורוש - שכולם נעשים רשים בימיו". הזרועות – מסמלות את שתי המדינות שעמדו בראש המלכות, פרס ומדי. בחזה נמצא הלב, שממנו באים החשקים השונים. "ולא תתורר אחרי לבבכם".

2. מלא את טבלת הסיכום על מלכות פרס ומדי:

החומר שלה	אברי הגוף בצלם	הקשר בין סוג החומר ואברי הגוף, למלכות

יוון – מלכות שלישית = מעיים (בטן) וירכיים מנחושת.

יוון היא הממלכה של החכמה. הנחושת מסמלת את החוכמה, מלשון ניחוש, וגם הנחש שהיה ערום מכל חית השדה. הנחושת היא גם סמל ל"אומנות". יוון סימלה את הפיתוח של היכולת האנושית, החכמה, האומנות, והספורט.

מלכים א פרק ז

(יג) וישלח המלך שלמה ויקח את חירם מצר: (יד) בן אשה אלמנה הוא מפיטה נפתלי ואביו איש צרי חרש נחשת וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת לעשות כל מלאכה בנחשת ויבוא אל המלך שלמה ויעש את כל מלאכתו:

המהר"ל מסביר בספר אור חדש על חנוכה, שהיוונים רצו לבטל את התורה מישראל, על ידי תרגומה ליוונית והפיכתה לחכמה אנושית, וגם על ידי הגזירות. כי הם לא יכלו לסבול שיש לישראל חכמה אלוקית שהיא יותר משוכללת מן החכמה שלהם. כמו שגיבור מקנא בגיבור כמותו, כך היוונים החכמים, התקנאו בחכמת ישראל **המלבי"ם**: הנחושת היא גם עוצמה וחוזק, (ברזל ונחושת מנעלך) וזה מראה על העוצמה והתעוזה של מלכות יוון. נחושת מלשון נחישות.

3. מלא את טבלת הסיכום על מלכות יוון:

החומר שלה	אברי הגוף בצלם	הקשר בין סוג החומר ואברי הגוף, למלכות

רומי – מלכות רביעית = שוקים מברזל, רגלים – ברזל מעורב בחרס, ואצבעות הרגלים, חלק מברזל וחלק מחרס.

הברזל הוא המתכת שמשברת את שאר המתכות, והרומאים יהיו מלכות אימתנית ששוברת ומכלה את הממלכות האחרות. העירוב בחרס מבטא את זה שזו תהיה מלכות מורכבת מעמים נוספים שלא מתחברים זה לזה. יש מפרשים: שהחרס הוא ביטוי לישמעאלים, שמלכות אדום תתחלק לאדום וישמעאל. שתי מלכויות שלא מתחתנות זו עם זו, עמים שונים ודת שונה.

הברזל הרומי מייצג גם את העוצמה הצבאית המשברת של האימפריה הרומית, וגם את התעשייה האדמיניסטרטיבית שלהם.

"תקנו שווקים, גשרים ומרחצאות". **השוקיים והרגליים** מסמלות את החיבור של יכולת הפיתוח אל הארץ. הרומאים היו מיישבים את כל הארצות שכבשו. בונים ערים לאוכלוסיה הנכבשת, סוללים דרכים, ובונים בתים. בכל העולם יש שרידים של דרכים רומיות, ומבנים שבנו הרומאים. ישנם גשרים רומיים שעומדים ומשמשים עד היום.

המלבי"ם: לקראת הסוף של מלכות הרביעית, יהיו כמה ממלכות, חלקן אדומיות נוצריות, = ברזל, וחלקן ישמעאליות מוסלמיות = חרס. לכן יש תיאור של אצבעות מהן של ברזל ומהן של חרס.

4. מלא את טבלת הסיכום על מלכות רומי:

החומר שלה	אברי הגוף בצלם	הקשר בין סוג החומר ואברי הגוף, למלכות

שלטון האימפריות: כל אימפריה מנסה לשעבד את כל האנושות אל התוכן התרבותי שהיא מייצגת.

בימי מלכות שלמה: כל ארבעת העניינים היו בשליטתו, והכל נעשה בקדושה.

החשיבות – כיסא שלמה, בית המקדש, בית יער הלבנון, כל מלכי העולם היו כפופים לו ומביאים לו מנחה.

העושר – שלמה מילא את י"ם בזהב ואבנים יקרות. הכסף לא היה נחשב בימיו למאומה. לחם שלמה, המאכלים שעלו על שולחנו לא היו כמותם.

החכמה – חכמת שלמה רבתה יותר מכל חכמה אחרת. כל העולם באו לשמוע את חכמתו של שלמה.
האדמיניסטרציה – שלמה הקים צי של אוניות תרשיש, בנה ערי רכב ופרשים, ערי מבצר, ועוד מפעלים רבים.

שאלות חזרה על פרק ההסבר של ארבעת המלכויות:

1. מדוע מתחיל השלב של ארבעת המלכויות דווקא אחרי החורבן?

2. מדוע בפסוק מ"ה משתנה הסדר של המתכות שהאבן שוברת ומפוררת? עיין במלבי"ם וענה תשובה.

מלבי"ם לפס' מ"ה :

"...שהאבן רומז על אבן ישראל, אשר יקום ע"י ה', ושלא בידי אדם ובכוחו, והאבן הזאת תכלה את כולם, אמנם מה ששינה פה וסידר ברזל ונחושת חרס, והלא הסדר הוא ברזל חרס נחושת, שכן סדרן מלמטה למעלה? הודיע בזה איך יהיה זה, שזה יהיה ע"י מלחמות גוג ומגוג שיתקבצו כל בני אדם להלחם נגד בני ישמעאל ויכלו זה את זה, כמבואר ביחזקאל ובזכריה. ומבואר כי אדם הנרמז בברזל, ויון הנרמז בנחושת הם בני מלכות אחת, ותחת מלכות בני ישמעאל יהיו אז מדי ופרס הנרמז בכסף, ובבל הנרמז בזהב, שכולם אחוזים במלכות ישמעאל כנודע. ועל זה אמר: **הדקת פרזלא נחשא** ר"ל הברזל והנחושת שהם אדום ויוון, הם יהדקו את **חספא חספא וזהבא** את בני ישמעאל שהוא החרס הכולל הכסף והזהב שהוא פרס ובבל..."

נספח לפרק ב

האברבנאל בפירושו לדניאל השווה בין ארבעת המלכויות שראה נ"י, לבין המרכבה שזכה לראות הנביא יחזקאל. המרכבה היא השכינה שהיא נוסעת והולכת לה מארץ ישראל. היא מונהגת ע"י ארבע חיות – שור, אריה נשר ואדם. השכינה היא עם ישראל, שבמקום להיות בארצו, הוא יוצא לגלותו הראשונה. גלות זו רומזת שיהיו עוד גלויות. עם ישראל יונהג וישתעבד תחת ארבע מלכויות – בבל, מדי ופרס, יוון ורומי.

בבל משולה לאריה, כיון שהיא המלכות שטרפה ושלטה בכל האזור. מדי ופרס משולה לאדם כיון שהיא היתה מלכות רחמנית יחסית, עם ישראל שוחרר מגלותו וזכה לבנות את בית המקדש השני בצילה של מלכות זו. יוון משולה לשור, כיון שהיא נגחה בכוח רב את כל העמים שעמדו תחתיה. במלכות יוון עם ישראל חויב: "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם באלוקי ישראל". מלכות רומי משולה לנשר – היא היחידה שטוענת דברים כלפי שמיא (=נצרות), ומעניין הוא שכל מלכי רומי הציגו את הנשר בסמלי הניצחון שלהם.

כתוב את היחס בין ארבעת פני המרכבה לארבע המלכויות ואת הסיבה לדימוי:

- בבל - _____ . הטעם: _____
- _____ - פני אדם. הטעם: _____
- יוון - _____ . הטעם: _____
- _____ - נשר. הטעם: _____

פרק ג' מבואר

תרגום תנ"ך קורן	דניאל פרק ג
נבוכדנצר המלך עשה צלם זהב גבהו שישים אמות, רחבו שש אמות הקימו בבקעת דורא במדינת בבל.	(א) נְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶכָא עֲבַד צֶלֶם דִּי דְהַב רוּמְהָ אַמִּין שְׁתֵּין פְּתִיחָ אַמִּין שֵׁת אַקִּימָה בְּבִקְעַת דּוּרָא בְּמִדְיַת בְּבֵל :
ונבוכנצר המלך שלח לאסוף את האחדשרפנים הסגנים והפחות היועצים הגזברים השופטים והשוטרים וכל שליטי המדינות לבוא לחנוכת הצלם אשר הקים נבוכנצר המלך.	(ב) וְנְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶכָא שְׁלַח לְמַכְנֵשׁ לְאַחַשְׁדַּרְפְּנִיא סְגִנְיָא וּפְחוּתָא אַדְרָגְזָרְיָא גְדַבְרָיָא דְתַבְרָיָא תַּפְתִּיָא וְכָל שְׁלֹטְנֵי מְדִינְתָא לְמַתָּא לְחַנְכַּת צֶלְמָא דִּי הָקִים נְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶכָא :
אז מתאספים האחדשרפנים הסגנים והפחות היועצים הגזברים השופטים השוטרים וכל שליטי המדינות לבוא לחנוכת הצלם אשר הקים נבוכדנצר המלך ועומדים מול הצלם אשר הקים נבוכדנצר.	(ג) בְּאִדְנוּ מִתְכַּנְשִׁין אַחַשְׁדַּרְפְּנִיא סְגִנְיָא וּפְחוּתָא אַדְרָגְזָרְיָא גְדַבְרָיָא דְתַבְרָיָא תַּפְתִּיָא וְכָל שְׁלֹטְנֵי מְדִינְתָא לְחַנְכַּת צֶלְמָא דִּי הָקִים נְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶכָא <וּקַאמִין> וְקִימִין לְקַבֵּל צֶלְמָא דִּי הָקִים נְבוּכַדְנֶצַר :
והכרוז קורא בכח: אומרים לכם העמים האומות והלשונות.	(ד) וְכְרוּזָא קְרָא בְּחֵיל לְכוּן אַמְרִין עַמְמֵיָא אַמְיָא וְלִשְׁנֵיָא :
בעת אשר תשמעו קול הקרן החליל הנבל השליש פסנתרין סומפניה וכל מיני הזמר, תפלו ותשתחו לצלם הזהב אשר הקים נבוכדנצר המלך.	(ה) בְּעֵדְנָא דִּי תִשְׁמְעוּן קֹל קַרְנָא מְשֻׁרוּקִיתָא קְתָרוּס סַבְכָא פְּסִנְתְרִין סוּמְפְנִיָה וְכָל זְנִי זְמָרָא תַּפְלוּן וְתִסְגְּדוּן לְצֶלְם דְהַבָּא דִּי הָקִים נְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶכָא :
ומי אשר לא יפול וישתחוה בה בשעה יושלך אל תוך כבשן האש היוקדת.	(ו) וּמִן דִּי לֹא יַפֹּל וְיִסְגַּד בַּהּ שַׁעְתָּא יִתְרַמָּא לְגֹזָא אַתּוּן נֹרָא יְקַדְתָּא :
בגלל זה בו בזמן כאשר שומעים כל העמים קול הקרן החליל הנבל השליש פסנתרין וכל מיני הזמר נופלים כל העמים האומות והלשונות משתחוים לצלם הזהב אשר הקים נבוכדנצר המלך.	(ז) כָּל קַבֵּל דְנָה בַּהּ זְמַנָּא כְּדִי שְׁמַעִין כָּל עַמְמֵיָא קֹל קַרְנָא מְשֻׁרוּקִיתָא קְתָרוּס שַׁבְכָא פְּסִנְתְרִין וְכָל זְנִי זְמָרָא נִפְלִין כָּל עַמְמֵיָא אַמְיָא וְלִשְׁנֵיָא סְגְדִין לְצֶלְם דְהַבָּא דִּי הָקִים נְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶכָא :
בגלל זה בו בזמן קרבו אנשים כשדים והלשינו את היהודים.	(ח) כָּל קַבֵּל דְנָה בַּהּ זְמַנָּא קְרַבּוּ גְבַרִין פְּשָׁדָאִין וְאַכְלוּ קְרַצְיָהוּן דִּי יְהוּדֵיָא :
ענו ואמרו לנבוכדנצר המלך, יחי המלך לעולמים.	(ט) עֲנוּ וְאַמְרִין לְנְבוּכַדְנֶצַר מֶלֶכָא מֶלֶכָא לְעֶלְמִין חַיִּי :
אתה המלך שמת צו כי כל איש אשר ישמע קול הקרן והחליל הנבל השליש פסנתרין וסומפניה וכל מיני הזמר יפול וישתחוה לצלם הזהב.	(י) אַנְתָּ מֶלֶכָא שְׁמַתָּ טַעַם דִּי כָּל אִנְשׁ דִּי יִשְׁמַע קֹל קַרְנָא מְשֻׁרוּקִיתָא קְתָרוּס שַׁבְכָא פְּסִנְתְרִין וְסוּמְפְנִיָה וְכָל זְנִי זְמָרָא יַפֹּל וְיִסְגַּד לְצֶלְם דְהַבָּא :
ומי אשר לא יפול וישתחוה יושלך אל תוך כבשן האש היוקדת	(יא) וּמִן דִּי לֹא יַפֹּל וְיִסְגַּד יִתְרַמָּא לְגֹזָא אַתּוּן נֹרָא יְקַדְתָּא :
יש אנשים יהודים אשר מינית אותם על מלאכת מדינת בבל שדרך מישך ועבד נגו האנשים ההם לא שמו לב עליך המלך. את אלוהיך אינם עובדים ולצלם הזהב אשר הקימות אינם משתחוים.	(יב) אִינִי גְבַרִין יְהוּדָאִין דִּי מְנִיתָ יְתַהוּן עַל עֲבִידַת מְדִינַת בְּבֵל שְׁדַרְךָ מִישָׁךְ וְעַבְד נְגוּ גְבַרְיָא אַלְךָ לֹא שְׁמוּ עֲלֶיךָ מֶלֶכָא טַעַם לְאַלְהָךָ לֹא פְּלַחִין וּלְצֶלְם דְהַבָּא דִּי הָקִימְתָּ לֹא סְגְדִין :
אז נבוכדנצר ברוגז וחמה אמר להביא את שדרך מישך ועבד נגו, אז הובאו האנשים ההם לפני המלך.	(יג) בְּאִדְנוּ נְבוּכַדְנֶצַר בְּרוּגְזָא וְחַמְהָ אָמַר לְהִיבִיחָ לְשְׁדַרְךָ מִישָׁךְ וְעַבְד נְגוּ בְּאִדְנוּ גְבַרְיָא אַלְךָ הִיתִיו קְדָם מֶלֶכָא :
עונה נבוכדנצר ואומר להם: הנכון שדרך מישך ועבד נגו את אלוהי אינכם עובדים ולצלם הזהב אשר הקימותי אינכם משתחוים?	(יד) עֲנָה נְבוּכַדְנֶצַר וְאַמַּר לְהוֹן הַצְּדָא שְׁדַרְךָ מִישָׁךְ וְעַבְד נְגוּ יֵאלֹהֵי לֹא אִינְכוּן פְּלַחִין וּלְצֶלְם דְהַבָּא דִּי הָקִימְתָּ לֹא סְגְדִין :
כעת אם ישכם עתידים אשר בעת אשר תשמעו קול הקרן החליל הנבל השליש פסנתרין וסומפניה וכל מיני הזמר תפלו ותשתחו לצלם אשר עשיתי ואם לא תשתחו בה בשעה תושלכו אל תוך כבשן האש היוקדת. ומי הוא אלוקים אשר יושיעכם מידי?	(טו) כַּעַת הֵן אִינְכוּן עֲתִידִין דִּי בְּעֵדְנָא דִּי תִשְׁמְעוּן קֹל קַרְנָא מְשֻׁרוּקִיתָא קְתָרוּס שַׁבְכָא פְּסִנְתְרִין וְסוּמְפְנִיָה וְכָל זְנִי זְמָרָא תַּפְלוּן וְתִסְגְּדוּן לְצֶלְמָא דִּי עֲבַדְתָּ וְהֵן לֹא תִסְגְּדוּן בַּהּ שַׁעְתָּה תִתְרַמְּוּ לְגֹזָא אַתּוּן נֹרָא יְקַדְתָּא וּמִן הוּא אֱלֹהֵי דִּי יִשְׂיַבְנְכוּן מִן יְדֵי :
ענו שדרך מישך ועבד נגו ואמרו אל המלך נבוכדנצר: אין אנחנו צריכים להשיבך דבר על זאת.	(טז) עֲנוּ שְׁדַרְךָ מִישָׁךְ וְעַבְד נְגוּ וְאַמְרִין לְמֶלֶכָא נְבוּכַדְנֶצַר לֹא חֲשַׁחִין אֲנַחְנָה עַל דְנָה פִתְגָם לְהִתְבּוּתָךְ :
אם יש ברצונו אלוהינו אשר אנחנו עובדים יכול להושיענו מן כבשן האש היוקדת ומידך המלך יושיע.	(יז) הֵן אִינִי אֱלֹהֵי דִּי אֲנַחְנָא פְּלַחִין וְכָל לְשִׁיבּוּתָנָא מִן אַתּוּן נֹרָא יְקַדְתָּא וּמִן יְדֵי מֶלֶכָא יִשְׂיַב :
ואם לא יחפוץ להצילנו יהי ידוע לך המלך כי את אלוהיך איננו עובדים, ולצלם הזהב אשר הקימות לא נשתחוה.	(יח) וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוּא לָךְ מֶלֶכָא דִּי לְאַלְהָךָ לֹא אִינְנָא פְּלַחִין וּלְצֶלְם דְהַבָּא דִּי הָקִימְתָּ לֹא נִסְגַּד : ס
אז נמלא נבוכדנצר חמה ומראה פניו נשתנה על שדרך מישך ועבד נגו עונה ואומר להשיק את הכבשן שבעתיים על אשר ראוי להשיקו.	(יט) בְּאִדְנוּ נְבוּכַדְנֶצַר חַמְהָ וְצֶלְם אֲנַפְּוֵהִי אֲשַׁתִּינִי עַל שְׁדַרְךָ מִישָׁךְ וְעַבְד נְגוּ עֲנָה וְאַמַּר לְמֹזָא לְאַתּוּנָא חַד שְׁבַעָה עַל דִּי חִזָּה לְמֹזָה :
ולאנשים גיבורי חיל אשר בחילו אמר לכפותה לשדרך מישך ועבד נגו להשליך אל תוך כבשן האש היוקדת.	(כ) וּלְגַבְרִין גְבַרִי חֵיל דִּי בְּחִילָה אָמַר לְכַפְתָּה לְשְׁדַרְךָ מִישָׁךְ וְעַבְד נְגוּ לְמַרְמָא לְאַתּוּן נֹרָא יְקַדְתָּא :
אז נאסרו האנשים ההם במעיליהם מכנסייהם ומצנפותיהם ולבושיהם והושלכו אל כבשן האש היוקדת.	(כא) בְּאִדְנוּ גְבַרְיָא אַלְךָ כְּפִתּוּ בְּסַרְבְּלֵיהוֹן פְּטָשִׁיהוֹן וְכַרְבְּלֵיהוֹן וּלְבִשְׁיָהוֹן וּרְמִיוּ לְגֹזָא אַתּוּן נֹרָא יְקַדְתָּא :

כל עומת זה כיון שדבר המלך עז והכבשן הושק מאוד האנשים ההם אשר העלו את שדרך מישך ועבד נגו המית אותם שביב האש.	(כב) פֶל קָבַל דָּנָה מִן דֵי מַלְכָּא מְחַצְפָּה וְאַתּוּנָא אִזְה יִתִּירָא גְבֵרְיָא אֵלֶּךָ דֵי הִסְקוּ לְשִׁדְרָךְ מִיִּשְׁךְ וְעֵבֵד נְגוּ קִטְל הַמּוֹן שְׂבִיבָא דֵי נוּרָא :
והאנשים ההם שלשתם שדרך מישך ועבד נגו נפלו אל תוך כבשן האש היוקדת כפותים.	(כג) וְגְבֵרְיָא אֵלֶּךָ תִּלְתֵּהוּן שְׁדֵרְךָ מִיִּשְׁךְ וְעֵבֵד נְגוּ נְפִלוּ לְגוּא אֲתוֹן נוּרָא יְקֻדְתָּא מְכַפְתִּין : פ
אז תמה נבוכדנצר המלך וקם בבהילות עונה ואומר אל יועציו הלוא שלשה אנשים כפותים השלכנו אל תוך האש, עונים ואומרים למלך : האמת המלך.	(כד) אֲדִין נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא תְּנִיחַ וְקָם בְּהִתְבַּהֲלָה עֵנָה וְאָמַר לְהַדְבָרוּהִי הֲלָא גְבֵרִין תִּלְתָּא רְמִינָא לְגוּא נוּרָא מְכַפְתִּין עֵנִין וְאָמְרִין לְמַלְכָּא יִצִּיבָא מַלְכָּא :
עונה ואומר : הנה אני רואה אנשים ארבעה מותרים מהלכים בתוך האש וחבלה אין בהם ומראה הרביעי דומה לבן אלוקים.	(כה) עֵנָה וְאָמַר הָא אֲנָה חֲזַה גְבֵרִין אַרְבַּעָה שְׁרִין מְהֻלְכִין בְּגוּא נוּרָא וְחֻבְלָא לֹא אִיתִי בְּהוֹן וְרוּחַ דֵי רְבִיעֵאָה דְמָה לְבַר אֱלֹהִין : ס
אז קרב נבוכדנצר אל שער כבשן האש היוקדת עונה ואומר : שדרך מישך ועבד נגו עבדי האל העליון : צאו ובואו. אז יוצאים שדרך מישך ועבד נגו מתוך האש.	(כו) בְּאֲדִין קָרַב נְבוּכַדְנֶצַּר לְתַרַע אֲתוֹן נוּרָא יְקֻדְתָּא עֵנָה וְאָמַר שְׁדֵרְךָ מִיִּשְׁךְ וְעֵבֵד נְגוּ עֲבָדוּהִי דֵי אֱלֹהָא עֲלָאָה פְּקוּ וְאֲתוּן בְּאֲדִין נְפְקִין שְׁדֵרְךָ מִיִּשְׁךְ וְעֵבֵד נְגוּ מִן גּוּא נוּרָא :
ומתאספים האחדדרפנים הסגנים והפחות ויועצו המלך רואים את האנשים ההם אשר לא שלטה האש בגופם ושער ראשם לא חורך ומעיליהם לא שונו וריח אש לא עבר בהם.	(כז) וּמִתְכַנְשִׁין אַחַשְׁדְרָפְנִיָּא סַגְנִיָּא וּפְחוּתָא וְהַדְבָרִי מַלְכָּא חֲזִין לְגְבֵרְיָא אֵלֶּךָ דֵי לֹא שְׁלַט נוּרָא בְּגִשְׁמָהוֹן וְשַׁעַר רֵאשֵׁהוֹן לֹא הִתְחַרַךְ וְסַרְבְּלִיָּהוֹן לֹא שְׁנוּ וְרִיחַ נוּרָא לֹא עָדַת בְּהוֹן :
עונה נבוכדנצר ואומר : ברוך אלוהי שדרך מישך ועבד נגו אשר שלח את מלאכו והושיע את עבדיו אשר בטחו עליו ודבר המלך שינו ונתנו גופם כדי שלא יעבדו ולא ישתחוו לכל אל כי אם לאלוהיהם.	(כח) עֵנָה נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר בְּרִיךְ אֱלֹהֵהוֹן דֵי שְׁדֵרְךָ מִיִּשְׁךְ וְעֵבֵד נְגוּ דֵי שְׁלַח מַלְאָכָה וְשִׁיזַב לְעֲבָדוּהִי דֵי הִתְחַרְצוּ עֲלוּהִי וּמַלְכָּא שְׁנִין וְיַהֲבוּ גִשְׁמָהוֹן דֵי לֹא יִפְלְחוּן וְלֹא יִסְגְּדוּן לְכָל אֱלֹהָ לְהוֹן לְאֱלֹהֵהוֹן :
וממני ניתן צו כי כל עם אומה ולשון אשר יאמר משגה על אלוהי שדרך מישך ועבד נגו, נתחיים יעשה, וביתו אשפה יושם כל עומת אשר אין אל אחר אשר יוכל להציל כמוהו.	(כט) וּמִנִּי שִׁים טַעַם דֵי כָל עַם אֲמָה וְלִשׁוֹן דֵי יֹאמַר שְׁלִי עַל אֱלֹהֵהוֹן דֵי שְׁדֵרְךָ מִיִּשְׁךְ וְעֵבֵד נְגוּא הִדְמִין יִתְעַבְדַּ וּבֵיתָהּ נְוִלִי יִשְׁתַּנֵּה פֶל קָבַל דֵי לֹא אִיתִי אֱלֹהָ אַחֲרוֹן דֵי יִפְלַח לְהַצִּילָה כְּדָנָה :
אז הצליח המלך את שדרך מישך ועבד נגו במדינת בבל.	(ל) בְּאֲדִין מַלְכָּא הֲצִלַח לְשִׁדְרָךְ מִיִּשְׁךְ וְעֵבֵד נְגוּ בְּמַדִּינַת בְּבֶל : פ
נבוכדנצר המלך לכל העמים האומות והלשוונות, אשר דרים בכל הארץ, שלומכם ישגה.	(לא) נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא לְכָל עַמֵּמִיָּא אֲמִיָּא וְלִשְׁנֵיָּא דֵי דִירִין בְּכָל אַרְעָא שְׁלַמְכוֹן יִשְׁגָּא :
האותות והמופתים אשר עשה עמי האל העליון, טוב לפני להגיד.	(לב) אֲתִיָּא וְתַמְהֵיָּא דֵי עֵבֵד עַמֵּי אֱלֹהָא <עליא> עֲלָאָה שְׁפַר קְדָמֵי לְהַתְוִיָּה :
מה רבו אותותיו ומה חזקו מופתיו, מלכותו מלכות עולם, ושלטונו בכל דור ודור.	(לג) אֲתוּהִי כְּמָה רַבְרַבִּין וְתַמְהוּהִי כְּמָה תְּקִיפִין מַלְכוּתָהּ מַלְכוּת עֲלָם וְשְׁלַטְנָה עִם דְרָ וְדָר :

כתוב לפחות 4 שאלות העולות לך כתוצאה מקריאת הפרק :

שאלות על פרק ג-

חנניה מישאל ועזריה מוסרים נפשם ומקדשים שם שמים

חלק א':

קרא תחילה את הפרק ואחר תן שמות לכל חלקי הפרק מתוך הרשימה הכתובה מטה.

1. א'-ז' = _____
2. ח'-יב' = _____
3. יג'-יח' = _____
4. יט'-כג' = _____
5. כד'-כז' = _____
6. כח'-כט' = _____
7. ל' = _____

שמות חלקי פרק ג

א. איום המלך להשליך את חנניה מישאל ועזריה לכיבשן האש ותגובתם ההחלטית. ב. אנשים כשדים מלשינים על חנניה מישאל ועזריה. ג. נבוכדנצר מעלה לגדולה את חנניה מישאל ועזריה. ד. צלם נבוכדנצר, הציווי להשתחוות לו והעונש למי שיסרב. ה. חנניה מישאל ועזריה מושלכים לכיבשן האש. ו. נבוכדנצר מברך את השם ומוציא אגרת הכרה במלכות השם. ז. חנניה מישאל ועזריה יוצאים ללא פגע מכבשן האש לתדהמתו של נבוכדנצר.

חלק ב':

1. מה היה גובהו ורוחבו של הצלם שבנה נבוכדנצר? _____
2. מי האנשים שנבוכדנצר אסף על מנת שישתחוו לצלם? _____
3. מה הם דברי המלשינות שאומרים המלשינים נגד חנניה מישאל ועזריה? _____
4. מה רצה נבוכדנצר שחנניה מישאל ועזריה יעשו? _____
5. מה התשובה של חנניה מישאל ועזריה למלך נבוכדנצר? _____
6. איזה פעולות עושה המלך נבוכדנצר כהכנה להשלכת חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש? _____
7. מי נפגע מן ההשלכה של חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש? וכיצד? _____
8. אלו שלשה דברים התמיהו את נבוכדנצר שקרו בתוך כבשן האש?
א. _____
ב. _____
ג. _____
9. כיצד מכנה נבוכדנצר את חנניה מישאל ועזריה כשקורא להם לצאת מהכבשן? _____
10. אלו סימנים נבדקו אצל חנניה מישאל ועזריה לוודא את חוסר ההשפעה של אש הכבשן עליהם? _____

חלק ג' - שאלות פשוט ברש"י :

1. עיין ברש"י פס' א'. כיצד הוקם צלם של שישים אמה ברוחב שש אמות בלבד? _____

2. עיין ברש"י לפס' ח'. כיצד מסביר רש"י את הביטוי : קריבו גוברין כשדאין ואכלו קרציהון? _____

3. עיין ברש"י לפס' ט"ז. מה ענו חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר? וכיצד מדייק רש"י את הדברים מן הפסוק. _____

4. עיין ברש"י פסוק כ"א. מדוע המשיכו חנניה מישאל ועזריה ללבוש את בגדי השרד שלהם? _____

5. עיין ברש"י בפס' כ"ה כיצד ידע נבוכדנצר כיצד נראה מלאך? _____

6. עיין ברש"י פס' כ"ו : ד"ה פוקו ואתו. איזה נס נוסף קרא לחנניה מישאל ועזריה וכיצד לומדים זאת מן הפסוק? _____

7. עיין ברש"י לפס' כ"ט ד"ה שלו. מה הכוונה מי שידבר "משגה" על הקב"ה? _____

חלק ד' : לימוד עיוני של הפרק

רעיון הצלם

שואל המלבי"ם :

הרי בסוף פרק ב' כבר הודה נבוכדנצר שהקב"ה הוא האל העליון, מקים מלכים ומורידם, ואיך כחש לו להשתחוות לפסל זהב שאין רוח בו?

ר' יצחק אברבנאל בפירושו לדניאל הנקרא בשם : "מעייני הישועה" : מסביר את הרעיון שעומד מאחורי הצלם.

"...בעבור שנבוכדנצר ראה בחלומו צלם רב שגיא והיה ראש של זהב ושאר חלקי גופו מכסף ונחושת וברזל, ופתר לו דניאל שהראש שהיה של זהב היה מורה על מלכות בבל ושאר האברים מורים על שאר המלכויות שיבואו אחריו. לכן התחכם נבוכדנצר לעשות צלם כנגד אותו שראה בחלומו. ולא היה הצלם הזה לזיכרון לאלוהיו אבל היה רומז אל הכיפה וכללות ממשלת מלכות העולם כמו שהיתה הוראתו בחלום.

האמנם לא עשה בו דבר מכסף ולא מנחושת ולא מברזל ולא מחרס אלא כל הצלם מראשו ועד רגליו היה של זהב להורות שכל המלכויות שיבואו אחריו וימלכו בכפה יהיו תמיד מזרעו וממלכות בבל, לא לבד הראש כי אם גם כן הזרועות השוקיים ועד ירכיים.

ולכן צווה לקבץ את כל האומות והלשונות אשר בכל מלכות ממשלתו, ושכולן יפלו ויסגדו לפני אותו הצלם לרמוז שיהיו נכנעים ונכבשים לממשלתו עוד כל ימי הארץ.

ולכן היה זה מתוך הניגונים כי היה זה כענין המלכת מלך שכל מלכי הארץ המליכו עליהם את בבל וקיימו עליהם ועל זרעם ממשלת בבל מזרע נבוכדנצר כימי השמים על הארץ.

כי חשב אותו רשע שהיו כל החלומות הולכים אחר הפה, ושכל מי שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. ובזה היה בעיניו מבטל גזירת האל יתברך מענין הדי' מלכויות וגם מהמלכות החמישית.

או שיהיה זה ענין טלסם נעשה בחכמה להתמיד מלכותו בזרעו. ולכן היו משתחוים לפניו ובכלל שיהיה זה כלו להתמיד מלכותו.

מוסיף המלבי"ם : והיה בזה גם כן מעשה טלמסאות ועניני קסם וניחוש לפי סברתם בימים ההמה, שחשבו כי בפעולות אלו יוכלו לבטל הוראות שמיימיות ולשנותם.

1. מה עורר את נבוכדנצר לבנות את הצלם? _____
2. מדוע דווקא בגודל הזה? _____
3. מדוע דווקא מזהב? _____
4. מדוע היה צריך שכל אומות העולם ישתחוו לצלם? _____
5. מדוע היה צורך בניגונים עם ה"השתחויה ארצה"? _____
6. מה היתה ההו"א של נבוכדנצר שיצליח לשנות את הגזירה של ד' מלכויות שונות?
אפשרות א': _____
אפשרות ב': _____

מיקום העמדת הצלם

מלבי"ם:

העמיד אותו בבקעת דורא, ולדברי חז"ל היא עצמה הבקעה שנתקבצו בה דור הפלגה לבנות המגדל, שהיתה כוונתם גם כן להקים להם מלכות עצומה ותקיפה כוללת ונצחית מראש ועד סוף. ולנצח הוראות שמיימיות ולנגד נגד מלכות שמיים. והיה עניינו קרוב לעניינם, לכן בחר המקום ההוא המסוגל לזה.

7. מדוע בחר נבוכדנצר בבקעת דורא למקם בה את הצלם? _____
8. מה הדברים השווים שבין מגדל בבל לצלם של נבוכדנצר?
א. _____
ב. _____

מי היו המוזמנים להשתחוות לצלם?

מלבי"ם: (לפס' ג-ד)

באר כי קרא אותם בפירוש שיבואו לחנוכת הצלם, עד שבעת אסיפתם התקבצו בפירוש לתכלית זה. באופן שנודע לכל העמים ששריהם הולכים לקבל מלכות הזהב עד עולם, ומעתה כל מה שיעשו הוא בהסכמת ושליחות כל העמים... לכם אתם העמים והאומות והלשונות, שהגם שלא יהיו שם כל העמים רק שריהם, באשר השרים הם המורשים מכל העמים והעומדים במקומם, דומה כאלו כל העמים נמצאים פה, ולהם קורא הכרוז שישתחוו אל הצלם.

9. מי הם המשתחוים לצלם? ומדוע הם מייצגים את כל האומות? _____
10. מדוע חנניה מישאל ועזריה כלולים במוזמנים להשתחוות לצלם? _____

סנהדרין דף צ"ב:

אמר רבי תנחום בר חנילאי: בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש באו כל אומות העולם וטפחו לשונאיהן של ישראל על פניהם, אמרו להם: **יש לכם אלוה כזה, ואתם משתחווים לצלם?** מיד פתחו ואמרו (דניאל ט"ו) לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים כיום הזה. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב (שיר השירים ז') **אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו, אמרתי אעלה בתמר, אלו ישראל, ועכשיו לא עלה בידי אלא סנסן אחד, של חנניה מישאל ועזריה.**

11. לפי המדרש הזה, את מי עוד לקח נבוכדנצר לבקעת דורא על מנת שישתחוו לצלם? _____
12. האם הצליחו לעמוד בניסיון? _____

האם היו חנניה משאל ועזריה מחויבים למסור את נפשם?

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף לג:

"אמר רב אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא"

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נג עמוד ב

תא שמע, עוד זו דרש תודוס איש רומי:
מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש –
נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו (שמות ז) ובאו [ועלו]
בביתך [וגוי] ובתנוריד ובמשארותיך. אימתי משארות מצוויות אצל תנור - הוי אומר בשעה שהתנור חם,
אנו שמצווין על קדושת השם - על אחת כמה וכמה:

רש"י מסכת פסחים דף נג עמוד ב

מה ראו - שלא דרשו וחי בהן - ולא שימות בהן.

13. הוכח מן הגמרא ומרש"י: האם לפי דברי הגמרא היו חנניה מישאל ועזריה מחויבים למסור עצמם על קדושת השם?

- א. הוכחה מן הגמרא: _____
- ב. הוכחה מרש"י: _____
- ג. קראו פסוק יב. איזו מילה משמשת הוכחה לשיטת רש"י? _____

תוספות מסכת פסחים דף נג עמוד ב

מה ראו חנניה מישאל ועזריה - פ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן
וקשה דהא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנהדרין (דף עד.) דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה
קלה ומפר"ת דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז? הוה אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן
משמע מדכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין ולצלם דדהבא לא נסגוד משמע דאלהא דידיה וצלמא תרי מיילי נינהו

תוספות ע"ז ג. ד"ה שלא

אומר ר"ת דצלם דנבוכדנצר לאו עבודת כוכבים הוא אלא אנדרטי עשוי לכבוד המלך... וניחא נמי הא דאמרינן
בפרק אלו נערות (כתובות דף לג): אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואילו היה עבודת כוכבים ממש
חס ושלום כי מדאגת שום יסורין שבעולם לא היו משתחוים לצלם כרי חנינא בן תרדיון (לקמן יח.) ששמו ספוגין
על לבו ליסרו, ורבי עקיבא (ברכות סא): שסרקו בשרו במסרקות פיות והיינו הא דפריך פרק מקום שנהגו (פסחים
דף נג): מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש פירוש היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא
היה עבודת כוכבים ממש...:

14. מה מקשים התוספות על הגמרא ועל רש"י? _____
15. כיצד מסביר ר"ת את עניין הצלם? _____
16. כיצד מוכיח ר"ת את הדברים מלשון הפסוק? _____

מדוע חנניה מישאל ועזריה החליטו למסור את נפשם? איזה עניין היה לסרב לזה?

אברבנאל:

וראוי לדעת גם כן חנניה מישאל ועזריה מה הגיע אליהם למרוד פי המלך ולעבור מצוותו בדבר שלא היה בו צד
ע"ז הלא כל היום נשתחוהו ונכרע לפני המלכים ולפני הנס אשר שם עליו אותותיו? ולא היה צלם נבוכדנצר יותר
מזה.

17. מה סובר האברבנאל להלכה בעניין הצלם? _____

אברבנאל:

אבל חנניה מישאל ועזריה לא רצו להשתחוות לאותו צלם לפי שהיו מאמינים אמונה אמיתית קיימת בסודור
הארבע מלכויות והיו מקווים המלכות החמישית ולכן לא רצו לקבל עליהם מלכות בנצחיותו לעד, כי היה זה הפך
אמונתם וקבלתם...

18. על מה מסרו חנניה מישאל ועזריה את נפשם? _____

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ז

על דעת רבנן עבדו ישראל עבודת כוכבים בימי נבוכדנצר, על דעת ר' שמעון בן יוחאי לא עבדו ישראל עבודת כוכבים בימי נבוכדנצר, על דעת רבנן עבדו ישראל עבודת כוכבים כיצד, נבוכדנצר העמיד צלם והפריש עשרים ושלושה מכל אומה ואומה, ועשרים ושלושה מכל ישראל.

על דעת ר' שמעון לא עבדו ישראל עבודת כוכבים הא כיצד, נבוכדנצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ואומה שלושה שלושה, ושלושה מכל ישראל, וחנניה מישאל ועזריה שהיו השלושה מישאל עמדו ומיחו על עצמן ולא עבדו עבודת כוכבים, הלכו להם אצל דניאל, אמרו לו רבינו דניאל, נבוכדנצר העמיד צלם והפריש מכל אומה ואומה שלושה שלושה ולנו הפריש מכל ישראל מה אתה אומר לנו נסגוד ליה או לא, אמר להם הנה הנביא לפניכם לכו אצלו, הלכו להם מיד אצל יחזקאל, אמרו לו כמו שאמרו לדניאל נסגוד ליה או לא, אמר להם כבר מקובל אני מישעיה רבי (ישעיה כ"ו) חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, אמרו ליה מה את בעי דיהון אמרין הדין צלמא סגדין ליה כל אומיא, אמר לון ומה אתון אמרין, אמרו ליה אנן בעינן נתן ביה פגם דניהוי תמן ולא נסגוד ליה, בגין דיהון אמרין הדין צלמא כל אומיא סגיד ליה לבר מישאל, אמר להם אם כדעתכם המתינו לי עד שאמלך בגבורה הה"ד (יחזקאל כ') באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה' וישבו לפני, ומי היו אלו חנניה מישאל ועזריה, אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע חנניה מישאל ועזריה מבקשים ליתן נפשם על קדושת שמך, מתקיים את עליהן או לא, אמר לו איני מתקיים עליהם הה"ד (שם /יחזקאל כ') בן אדם דבר את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו' הלדרוש אותי אתם באים, מאחר שגרמתם לי להחריב ביתי ולשרוף היכלי ולהגלות בני לבין האומות ואחר כך אתם באים לדרשני, (שם /יחזקאל כ') חי אני אם אדרש לכם, באותה שעה בכה יחזקאל וקונן והילל בעצמו ואמר ווי לשונאי ישראל אבדה שארית יהודה, שלא נשתייר מיהודה אלא אלו בלבד שנא' (דניאל א') ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה וזו תשובה באה להם והוא בכי ואזיל, כיון דאתא אמרו ליה מה אמר לך הקדוש ברוך הוא, אמר להם אינו מתקיים עליכם, אמרו לו בין מתקיים בין שאין מתקיים אנו נותנין נפשותינו על קדושת שמו, תדע לך שהוא כן, שעד שלא באו אצל יחזקאל מה אמרו לו לנבוכדנצר (שם /דניאל ג') לא חשחין אנחנו על דנה פתגם להתבותך הן איתי אלהנא די אנחנו פלחין יכל לשזבותנא, לאחר שבאו אל יחזקאל ושמעו התשובה אמרו לנבוכדנצר (שם /דניאל ג') והן לא ידע ליהוא לך מלכא, בין מציל בין לא מציל ידע ליהוא לך מלכא די לאלהיך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד, מן דנפקין מן גביה דיחזקאל נגלה הקדוש ברוך הוא ואמר לו יחזקאל מה את סבור שאיני מתקיים עליהם מתקיים אני עליהם בודאי הה"ד (יחזקאל ל"ו) כה אמר ה' אלהים עוד זאת אדרש לבית ישראל, אלא שביק להון ולא תימר להון מידי, אשבוק להון מהלכין על תומם הה"ד (משלי י') הולך בתום ילך בטח.

19. מה דעת המדרש לגבי הצלם? היה ע"ז או לא? _____
20. מה פירוש איני מתקיים עליהם? _____
21. מה ההבדל לפי המדרש בין פסוק יז לבין פסוק יח? _____
21. מדוע ענה הקב"ה תשובה 'לא נכונה'?

מה טענו המלשינים על חנניה מישאל ועזריה

אברבנאל:

"והנה המלשינים בספרם לשון הרע על חנניה מישאל ועזריה אמרו "לאלהך לא פלחין ולצלם דהבא דהקימת לא סגדין" לא מפני שהיה הצלם צד ע"ז, אבל להוסיף על חטאתם פשע, כאילו יאמר לא די שלא להך לא פלחין בעניין האמונה והדת, אבל לצלם שהקימות מזהב טהור להורות על התמדת מלכותך אינן משתחוים כאילו אינם חפצים בהיות נאמן זרעך וביתך במלכותך עד עולם. ולזאת הכוונה אמר גם כן נבוכדנצר: לא להי לא איתכון פלחין וגומר, ר"ל: לא די לכם שבעניני הנפש אינכם נכנעים לדתי, אבל בעניני המלכות שמורים עליו הצלם לא תכנעו לי?

19. איזה קשר מצאו המלשינים בין דתם של חנניה מישאל ועזריה, לבין העניין שאינם משתחוים לצלם?

20. מה היתה טענתו של נבוכדנצר כלפי חנניה מישאל ועזריה?

מה ענו חנניה מישאל ועזריה למלך?

אברבנאל:

והם גם הם אמרו: **די לאלהך לא איתנא פלחין**, כלומר, כמו שלא נכנע להודות באלהך, כך לא נודה בעצמות מלכותך **כי לדי המלוכה ומושל בגוים**

21. כיצד מקשרים חנניה מישאל ועזריה בין אמונתם בד' לבין הסירוב להשתחוות לצלם? _____

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נח סימן י

אמר הקב"ה לישראל משביע אני עליכם שאם תגזור עליכם מלכות גזירות קשות אל תמרדו עליה בכל דבר שהיה גוזר עליכם אלא פי מלך שמור, אבל אם תגזור עליכם לבטל התורה ואת המצוות אל תשמע לה אלא אמור לה אני פי מלך שמור....

וכן עשה חנניה מישאל ועזריה בשעה שהעמיד נבוכדנצר את הצלם אמרו לו מה אתה סבור שאם תשליך אותנו לתוך כבשן האש אין הקב"ה מצילנו, יודעים אנחנו שהקב"ה יכול להציל אותנו, אלא בין מציל ובין שאינו מציל אין אנו משתחווים לצלם דכתיב (דניאל ג) **הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכול לשיזבותנא מן אתון נורא יקדתא ומן ידך מלכא ישזיב, והן לא ידיע להוא לך מלכא די לאלהך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד,**

אמר להם נבוכדנצר **הצדא שדרך מישך ועבד נגו** (שם /דניאל ג'/) מהו הצדא, אמר להם האמת אתם אומרים כד,

ענו שדרך מישך ועבד נגו ואמרים למלכא: נבוכדנצר לא חשחין וגו' (שם /דניאל ג'/) ולא אמרו לו מלכא אלא אמרו לו: נבוכדנצר לא חשחין אנחנא על דנא פתגם להתבותך, אם למסים אם לארנוניות ולכל מה שאתה גוזר אני פי מלך שמור ואתה מלך עלינו, אבל לכפור בהקב"ה אתה נבוכדנצר לא חשחין אנחנא וגו' שכן אנו מצווין על דברת שבועת אלהים אל תבהל מפניו תלך אל תעמוד בדבר רע (קהלת ח), כיון ששמע מהן כך באדין נבוכדנצר התמלי חמא וצלם אנפוהי אשתני על שדרך מישך ועבד נגו

22. במה מקבלים חנניה מישאל ועזריה את מלכותו של נבוכדנצר עליהם, ובמה אינם מקבלים? _____

23. כיצד לומד זאת מדרש תנחומא מלשון הפסוק? _____

24. מה הרתיח את נבוכדנצר בדבריהם של חנניה מישאל ועזריה? _____

חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש

אברבנאל:

ומפני האהבה שהיה אוהב אותם התרה בהם פעם שניה ואמר עתה תהיו עתידים שבכל עת שתשמעו הניגון תכרעו ותפלו ותשתחוו לצלם אשר עשיתי... והנה אמר כל זה לפי שלא רצה לדונם תיכף לשריפה מצד מעלתם ומפני כבוד דניאל וגם מפני כבוד המלך כי היו ממונים על דבר המשפט במדינת בבל. ולכן אמר להאריך להם עד פעם אחרת.

25. מדוע הסכים המלך לתת לחנניה מישאל ועזריה הזדמנות נוספת? _____

26. מדוע בסופו של דבר החליט נבוכדנצר לזרוק אותם לכבשן האש מבלי לתת להם הזדמנות נוספת? _____

מלבי"ם :

"שנגד מה שאמרו שאלוקים יכול ויציל אותם מן האש, צוה להסיק על חד שבעה, כי חשב שאם יספיק כח אלוהות לנצח את האש הקטן, לא יתגבר נגד האש הגדול, כי עובדי עבודת אלילים היו חושבים שיש לאלוקות כח מוגבל, ואם תגבר הכח הטבעי ביתר שאת לא יוכל לו. וכן מטעם זה צוה לגבורי כח לכפתם, שיפלא מאוד למה צריך גבורי החיל לאסור שלשה אנשים ענושי מוות, רק שנגד מה שאמרו שהאלוהים יצילם גם מידו, רצה שהם בגבורתם יעמדו נגד כח האלוהי שהיה בדעתם שיש גיבורים מנצחים את בני אלים, וכמו שאמרו פלשתים שיהיו לאנשים וילחמו עם האלוהים, כמו שפירשתי שם".

27. מדוע הוא מסיק את הכבשן **פי שבע** מעוצמת האש הרגילה שלו? _____

28. מדוע הוא מצווה על גיבורי החיל לתפוס ולכפות את חמ"ו? _____

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיח עמוד א

בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש אמר גבריאל לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, ארד ואצנן, ואציל את הצדיק מכבשן האש. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו, נאה ליחיד להציל את היחיד. ולפי שהקדוש ברוך הוא אינו מקפח שכר כל בריה, אמר: תזכה ותציל שלשה מבני בניו. דרש רבי שמעון השלוני: בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש, עמד יורקמו שר הברד לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו: רבונו של עולם, ארד ואצנן את הכבשן, ואציל לצדיקים הללו מכבשן האש. אמר לו גבריאל: אין גבורתו של הקדוש ברוך הוא בכך, שאתה שר ברד, והכל יודעין שהמים מכבין את האש, **אלא אני שר של אש, ארד ואקרר מבפנים ואקדיח מבחוץ, ואעשה נס בתוך נס**. אמר לו הקב"ה: רד.

29. מי האיש הרביעי שנמצא עם חנניה מישאל ועזריה בתוך הכבשן? _____

30. מה היתה הפעולה הכפולה של המלאך גבריאל בתוך הכבשן, ומה היו שתי התוצאות שהיא גרמה? _____

31. כיצד נשרפו למוות המשליכים את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, לפי הפשט? _____

סנהדרין צ"ב :

תנו רבנן: **ששה נסים נעשו באותו היום**, ואלו הן: צף הכבשן, ונפרץ הכבשן, והומק סודו ונהפך צלם על פניו, ונשרפו ארבע מלכיות, והחיה יחזקאל את המתים בבקעת דורא. וכולהו גמרא, וארבע מלכיות קרא, דכתיב (דניאל ג') ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש לאחשדרפניא סגניא ופחותא אדרגוריא גדבריא דתבריא תפתיא וכל שלטני מדינתא וגו' וכתוב איתי גברין יהודאין... וכתוב ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחותא והדברי מלכא חזין לגבריא אלך וגו'.

32. כיצד למדו חכמים שנשרפו ארבע מלכיות? (4 סוגים של בעלי שררות)? _____

מלבי"ם :

כז. **וראו לאנשים האלה שלא שלט האש בגופם ושער ראשם לא התחרך ומלבושיהם לא השתנו, וריח אש לא היה בם**. כי חפשו עלילות לאמור שסכו את עצמם סלמנדרא, אבל ראו שגם השער לא הוחרך, ועדין אמרו שהשערות יונקים מן הגוף והועיל להם הסיכה, על זה אמרו שיש מלבושים הנטוים מאבן שאין האש שולט בו, על זה אמרו שראו כי ריח אש לא היה בם, שזה לא יכול להיות על ידי תחבולה טבעית

33. מה היתה מטרת הבדיקה הקפדנית על גופם שערם ובגדיהם של חנניה משאל ועזריה? _____

34. מה היתה ההוכחה הסופית שאין כאן שום תחבולה טבעית? _____

כח. עונה נבוכדנצר ואומר: ברוך אלוהי שדרך מישך ועבד נגו אשר שלח את מלאכו והושיע את עבדיו אשר בטחו עליו ודבר המלך שינו ונתנו גופם כדי שלא יעבדו ולא ישתחוו לכל אל כי אם לאלוהיהם.

35. מה הם השבחים שנבוכדנצר משבח בהם את חנניה מישאל ועזריה?

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____

מלבי"ם:

די לא יסגדון (ישתחוו) הגם שלא ביקש מידם רק השתחווייה לאנדרטא של מלך, לא לעבוד ע"ז.

36. מה מדייק המלבי"ם מן הכפילות: "לא יפלחון ולא יסגדון"?

סנהדרין צג.

תנו רבנן: **שלשה היו באותה עצה: הקדוש ברוך הוא, ודניאל, ונבוכדנצר. הקדוש ברוך הוא אמר:** ניזיל דניאל מהכא, דלא לימרו בזכותיה איתנצל. **ודניאל אמר:** איזיל מהכא, דלא ליקיים בי (דברים ז') פסילי אלהיהם תשרפון באש. **ונבוכדנצר אמר:** יזיל דניאל מהכא, דלא לימרו קלייה לאלהיה בנורא. ומניין דסגיד ליה - דכתיב (דניאל ב') באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סגד וגו'.

37. מה היתה המטרה של כל אחד מן הנזכרים בגמרא, הקב"ה, דניאל ונבוכדנצר, להרחיק את דניאל מן האירוע של הצלם?

הקב"ה:

דניאל:

נבוכדנצר:

סנהדרין צג.

ורבנן, (חנניה מישאל ועזריה) **להימן [אזלון]** – (מדוע אינם נזכרים יותר בהמשך הספר?) ... וחכמים אומרים עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות שנאמר (זכריה ג') שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיק הישבים לפניך כי אנשי מופת המה, איזו הם אנשים שנעשה להן מופת - הוי אומר זה חנניה מישאל ועזריה.

אברבנאל: "וידמה בעבור מה שקרה להם בארץ בבל יצאו משם, ומיראת נ"י ואכזריותו הלכו לארץ ישראל להתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, כי לאו בכל שעתא ושעתא אתרחיש ניסא".

38. מדוע העדיפו חנניה מישאל ועזריה להתפטר מתפקידיהם המכובדים במלכות בבל, וללכת משם?

פרק ד' מבואר

אני נבוכדנצר שלו הייתי בביתי, ורענן בהיכלי.	(א) אָנָה נְבוּכַדְנֶצַר שְׁלֵה הָיִית בְּבֵיתִי וְרַעְנָן בְּהִיכָלִי :
חלום ראיתי ויפחידני, והרהורים על משכבי וחזיונות ראשי יבהלני.	(ב) חֲלוֹם חִזְיוֹת וַיִּדְחַלְנִי וְהִרְהַרְתִּי עַל מִשְׁכְּבִי וְחִזְיוֹת רָאשָׁי יִבְהַלְנִי :
וממני ניתן צו להביא את כל חכמי בבל אשר יודיעוני פתרון החלום.	(ג) וּמִמֶּנִּי שִׁים טַעַם לְהַנְעִלָה קְדָמִי לְכָל חֲכָמַי בְּבַל דֵּי פֶשֶׁר חֲלָמָא יְהוּדְעֵנִי :
אז באים כל החרטומים האשפים הכשדים והגוזרים ואומר אני את החלום לפניכם ופתרונו אין מודיעים לי.	(ד) בְּאֵדִין עָלַי חֲרָטוּמַי אֲשַׁפֵּיָא פֶשְׁדָּאֵי וְגֹזְרֵיָא וְחֲלָמָא אָמַר אָנָה קְדָמִיהוֹן וּפְשָׁרָה לֹא מְהוּדְעִין לִי :
ולבסוף בא לפני דניאל אשר שמו בלטשאצר כשם אלוהי ואשר רוח אלוהים קדושים בו ואת החלום לפניו אמרתי.	(ה) וַעַד אַחֲרָיון עַל קְדָמִי דְנִיָּאל דֵּי שְׁמָה בְּלִטְשָׁאצַּר כְּשֵׁם אֱלֹהֵי וְדֵי רוּחַ אֱלֹהֵין קְדִישִׁין בְּהַ וְחֲלָמָא קְדָמוּהֵי אָמַרְתִּי :
בלטשאצר שר החרטומים אשר אני ידעתי כי רוח אלוקים קדושים בך וכל רז אין אונס אותך, מראה חלומי אשר ראיתי ופתרונו אמור.	(ו) בְּלִטְשָׁאצַּר רַב חֲרָטוּמַיָּא דֵּי אָנָה יְדַעְתָּ דֵּי רוּחַ אֱלֹהֵין קְדִישִׁין בְּךָ וְכָל רִז לֹא אֹנָס לְךָ חִזְיוֹת חֲלָמַי דֵּי חִזְיוֹת וּפְשָׁרָה אָמַר :
וחזיונות ראשי על משכבי רואה הייתי והנה עץ בתוך הארץ וגובהו רב.	(ז) וְחִזְיוֹת רָאשָׁי עַל מִשְׁכְּבִי חִזָּה הָיִית וְאֶלוּ אֵילָן בְּגֹאֵ אֲרַעָא וְרוּמָה שְׂגִיָא :
גדל העץ וחזק וגבהו יגיע לשמים וחזותו לקצה כל הארץ.	(ח) רַבָּה אֵילָנָא וַתִּקַּף וְרוּמָה יִמְטָא לְשָׁמַיָּא וְחִזְיוֹתָהּ לְסוּף כָּל אֲרַעָא :
נופו יפה ופריו רב ומזון בו לכל, תחתיו תשב חית השדה ובענפיו ישכנו צפרי השמים וממנו יזון כל בשר.	(ט) עָפִיָה שְׁפִיר וְאַנְבָּה שְׂגִיָא וּמִזוֹן לְכָלֵּא בְּהַ תַּחְתּוּהֵי תִטְלַל חֵיוֹת בְּרָא וּבְעַנְפּוּהֵי יְדוּרְןָ צְפָרַי שְׁמַיָּא וּמִנָּה יִתְזוֹן כָּל בְּשָׂרָא :
רואה הייתי בחזיונות ראשי על משכבי והנה מלאך קדוש מן השמיים יורד.	(י) חִזָּה הָיִית בְּחִזְיוֹת רָאשָׁי עַל מִשְׁכְּבִי וְאֶלוּ עִיר וְקְדִישׁ מִן שְׁמַיָּא נָחַת :
קורא בכוח וכן אומר: כרתו העץ וקצצו ענפיו השירו נופו ופזרו פריו תנוד החיה מתחתיו, והצפרים מענפיו.	(יא) קֹרָא בְּחֵיל וְכֵן אָמַר גָּדוּ אֵילָנָא וְקַצְצוּ עַנְפּוּהֵי אֲתֵרוּ עָפִיָה וּבִדְרוּ אַנְבָּה תְּנַד חֵיוֹתָא מִן תַּחְתּוּהֵי וְצְפָרַיָּא מִן עַנְפּוּהֵי :
אך שורשיו העיקריים עזבו בארץ ובאסור ברזל ונחשת בדשא השדה ובטל השמים יורטב, ועם החיה חלקו בעשב הארץ.	(יב) בְּרַם עֵקֶר שְׁרִשׁוּהֵי בְּאֲרַעָא שְׁבָקוּ וּבְאַסוּר דֵּי פְרִזְלָא וּנְחָשׁ בְּדַתְתָּא דֵּי בְרָא וּבְטַל שְׁמַיָּא יְצַטְבַּע וְעַם חֵיוֹתָא חֲלָקָה בְּעֵשֶׂב אֲרַעָא :
לבבו ישתנה מלב אדם, ולב חיה ניתן לו ושבע עיתים יעברו עליו.	(יג) לְבָבָהּ מִן אֲנָשָׁא יִשְׁנוֹן וּלְבַב חֵיוָהּ יִתְיַהֵב לָהּ וְשָׂבַעָה עֲדָנִין יַחְלַפּוֹן עָלוּהֵי :
בגזרת המלאכים הדבר ובמאמר קדושים העניין, על דברת אשר ידעו החיים כי שליט העליון במלכות האדם ולמי אשר ירצה יתננה ואת שפל אנשים יקים עליה.	(יד) בְּגִזְרַת עִירִין פִּתְנָמָא וּמְאִמַר קְדִישִׁין שְׁאֲלַתָּא עַד דְּבִרַת דֵּי יְנַדְעוּן חַיִּיָּא דֵּי שְׁלִיט עֲלָאָה בְּמַלְכוּת אֲנָשָׁא וּלְמִן דֵּי יִצְבָּא יִתְנַנָּה וּשְׁפַל אֲנָשִׁים יִקִּים עָלֶיהָ :
החלום הזה ראיתי אני המלך נבוכדנצר, ואתה בלטשאצר פתרונו אמור. כל עומת אשר כל חכמי מלכותי אין יכולים להודיעני הפתרון, ואתה יכול כי רוח אלוקים קדושים בך.	(טו) דְּנָה חֲלָמָא חִזְיוֹת אָנָה מְלָכָא נְבוּכַדְנֶצַר וְאַנְתָּ בְּלִטְשָׁאצַּר פֶּשְׁרָא אָמַר כָּל קָבַל דֵּי כָּל חֲכָמַי מְלַכוּתִי לֹא יִכְלִין פֶּשְׁרָא לְהוּדְעֵנִי וְאַנְתָּ כָּהֵל דֵּי רוּחַ אֱלֹהֵין קְדִישִׁין בְּךָ :
אז השתומם דניאל אשר שמו בלטשאצר כשעה אחת, ורעיוניו יבהלנה, עונה המלך ואומר: בלטשאצר החלום ופתרונו אל יבהלך, עונה בלטשאצר ואומר: אדוני, החלום לשונאיך ופתרונו לצרך.	(טז) אֵדִין דְּנִיָּאל דֵּי שְׁמָה בְּלִטְשָׁאצַּר אֲשַׁתּוּמַם כְּשַׁעָה חֲדָה וְרַעִילוּנֵיהִי יִבְהַלְנָה עֵנָה מְלָכָא וְאָמַר בְּלִטְשָׁאצַּר חֲלָמָא וּפְשָׁרָא אֵל יִבְהַלְךָ עֵנָה בְּלִטְשָׁאצַּר וְאָמַר מְרִי חֲלָמָא לְשׁוֹנְאִיךָ וּפְשָׁרָה לְצָרְךָ :
העץ אשר ראית אשר גדל וחזק וגבהו יגיע לשמים וחזותו לכל הארץ.	(יז) אֵילָנָא דֵּי חִזְיוֹתָ דֵּי רַבָּה וַתִּקַּף וְרוּמָה יִמְטָא לְשָׁמַיָּא וְחִזְיוֹתָהּ לְכָל אֲרַעָא :
ונופו יפה ופריו רב ומזון לכל בו, תחתיו תשב חיית השדה ובענפיו ישכנו צפרי השמיים.	(יח) וְעָפִיָה שְׁפִיר וְאַנְבָּה שְׂגִיָא וּמִזוֹן לְכָלֵּא בְּהַ תַּחְתּוּהֵי תְדוּר חֵיוֹת בְּרָא וּבְעַנְפּוּהֵי יִשְׁכְּנִין צְפָרַי שְׁמַיָּא :
אתה הוא המלך אשר גדלת וחזקת וגדולתך גדלה והיגיעה לשמים ושלטונך לקצה הארץ.	(יט) אַנְתָּ הוּא מְלָכָא דֵּי רַבַּת וַתִּקַּפְתָּ וְרַבּוּתְךָ רַבַּת וּמִטָּת לְשָׁמַיָּא וְשְׁלִטְנְךָ לְסוּף אֲרַעָא :
ואשר ראה המלך מלאך קדוש יורד מן השמיים ואומר כרתו העץ והשחיתוהו אך שרשיו העיקריים בארץ עזבו ובאסור ברזל ונחשת בדשא השדה ובטל השמים יורטב ועם חית השדה חלקו עד אשר יעברו עליו שבע עתים.	(כ) וְדֵי חִזָּה מְלָכָא עִיר וְקְדִישׁ נָחַת מִן שְׁמַיָּא וְאָמַר גָּדוּ אֵילָנָא וְחַבְלוּהֵי בְרַם עֵקֶר שְׁרִשׁוּהֵי בְּאֲרַעָא שְׁבָקוּ וּבְאַסוּר דֵּי פְרִזְלָא וּנְחָשׁ בְּדַתְתָּא דֵּי בְרָא וּבְטַל שְׁמַיָּא יְצַטְבַּע וְעַם חֵיוֹת בְּרָא חֲלָקָה עַד דֵּי שְׂבַעָה עֲדָנִין יַחְלַפּוֹן עָלוּהֵי :
זה הפתרון המלך וגזרת העליון היא אשר הגיעה על אדוני המלך.	(כא) דְּנָה פֶּשְׁרָא מְלָכָא וְגִזְרַת עֲלָאָה הִיא דֵּי מְטָת עַל מְרִי מְלָכָא :
ואותך מגרשים מן האדם ועם חית השדה יהיה מעונך ועשב כבקר אותך יאכילו ומטל השמים אותך מרטיבים ושבע עתים יעברו עליך עד אשר תדע כי שליט העליון במלכות האדם ולמי אשר ירצה יתננה.	(כב) וְלָךְ טְרַדִין מִן אֲנָשָׁא וְעַם חֵיוֹת בְּרָא לְהוּהּ מְדַרְךָ וְעֵשֶׂבָא כְּתוּרִין לָךְ יִטְעִמוּן וּמִטַּל שְׁמַיָּא לָךְ מְצַבְעִין וְשְׂבַעָה עֲדָנִין יַחְלַפּוֹן עָלְךָ עַד דֵּי תִנְדַּע דֵּי שְׁלִיט עֲלָאָה בְּמַלְכוּת אֲנָשָׁא וּלְמִן דֵּי יִצְבָּא יִתְנַנָּה :

ואשר אמרו לעזוב עיקר שורשי העץ, מלכותך לך עומדת לאחר שתדע כי שליטים השמיים.	(כג) וְדִי אָמְרוּ לְמִשְׁבֵּק עֶקֶר שְׂרָשׁוּהִי דִי אֵילָנָא מְלֻכּוּתָא לְךָ קִיָּמָה מִן דִּי תִנְדַּע דִּי שְׁלִטִין שְׁמַיָּא :
לכן המלך עצתי תיטב עליך וחטאיך בצדקה פדה ועוונותיך בחנון עניים אולי תהיה ארכה לשלוותך.	(כד) לָהּוּ מְלָכָא מְלָכִי יִשְׁפֹּר עֲלֶיךָ וְחַטָּאֶיךָ בְּצַדְקָה פָּרַק וְעוֹנוֹתֶיךָ בְּמַחְוֶה עֵינֵי הוּן תִּהְיֶה אַרְכָּה לְשָׁלוּתֶיךָ :
הכל הגיע על נבוכדנצר המלך.	(כה) כֹּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מְלָכָא : פ
לקח ירחים שנים עשר על היכל המלכות אשר בבל מהלך היה.	(כו) לְקִצְתַּי יָרַחִין תְּרֵי עֶשְׂרַ עַל הַיְכַל מְלֻכּוּתָא דִּי בָבֶל מִהֲלָךְ הָוָה :
עונה המלך ואומר: הלוא זאת היא בבל רבה אשר אני בניתיה לבית מלכו בתוקף חסיני ולכבוד הדרי.	(כז) עֲנָה מְלָכָא וְאָמַר הָלָא דָּא הִיא בָּבֶל רַבְתָּא דִּי אָנָּה בְּנִיתָה לְבֵית מְלֻכּוּ בְּתוּקָף חַסְיָי וְלִיקָר הַדְּרִי :
עוד הדבר בפי המלך קול מן השמים נפל לך אומרים נבוכדנצר המלך המלכות עברה ממך.	(כח) עוֹד מְלֻתָּא בְּפִים מְלָכָא קֹל מִן שְׁמַיָּא נָפַל לְךָ אֲמָרִין נְבוּכַדְנֶצַּר מְלָכָא מְלֻכּוּתָּהּ עֲדַת מְנָא :
ומן האדם מגרשים אותך ועם חית השדה מעונך, עשב כבקר אותך יאכילו ושבע עתים יעברו עליך עד אשר תדע כי שליט העליון במלכות האדם ולמי שירצה יתננה.	(כט) וּמִן הָאָדָם מְגַרְשִׁים אוֹתְךָ וְעִם חַיֵּי הַשָּׂדֶה מְעוֹנְךָ, עֵשֶׂב כְּבוֹקָר אוֹתְךָ יֹאכְלוּ וּשְׂבַע עֵתִים יַעֲבְרוּ עֲלֶיךָ עַד דִּי תִנְדַּע דִּי שְׁלִיט עֲלָאָה בְּמְלֻכּוּת שְׁמַיָּא וְלִמֵּן דִּי יִצְבָּא יִתְנַנְּהָ :
בה בשעה הדבר כלה על נבוכדנצר ומן האדם גורש, ועשב כבקר יאכל ומטל השמים יורטב עד אשר שערו כנשרים גדל, וצפרניו כציפורים.	(ל) בְּהַ שְׁעֵתָא מְלֻתָּא סָפַת עַל נְבוּכַדְנֶצַּר וּמִן אֲנָשָׂא טְרִיד וְעֵשֶׂבִּיא כְּבוֹקָרִין יֹאכְלוּ וּמִטַּל שְׁמַיָּא גִשְׁמִיָּה יִצְטַבַּע עַד דִּי שְׁעָרָה כְּנִשְׂרִין רַבָּה וְצַפְרָנִיָּה כְּצִפּוֹרִין :
ולקח הימים אני נבוכדנצר עיני לשמים נשאתי ודעתי תשוב עלי ואת העליון ברכתי, ואת חי העולם שבחתי והדרתי, אשר שלטונו שלטון עולם, ומלכותו עם דור ודור.	(לא) וְלִקְצַת יוֹמִיָּה אָנָּה נְבוּכַדְנֶצַּר עֵינֵי לְשָׁמַיָּא נְטִילַת וּמְנַדְעֵי עָלֵי יְתוּב וְלַעֲלָאָה בְּרַכְתִּי וְלַחֵי עֲלָמָא שְׂבַחַת וְהִדְרַת דִּי שְׁלִטְנָה שְׁלִטִין עֲלַם וּמְלֻכּוּתָּהּ עִם דְּרִי וְדְרִי :
וכל דרי הארץ כאין נחשבים וכרצונו עושה בצבא השמים ודרי הארץ, ואין ימחה בידו ויאמר לו מה עשית מה עבדת.	(לב) וְכָל דְרֵי אֲרֻעָא כְּלָה חֲשִׁיבִין וְכַמְצַבִּיָּה עֲבַד בְּחִיל שְׁמַיָּא וְדְרֵי אֲרֻעָא וְלֹא אֵינִי דִּי יִמְחָא בִידָהּ וְיֹאמַר לָהּ מָה עֲבַדְתִּי :
בו בזמן דעתי תשוב עלי ולכבוד מלכותי הדרי וזיוי ישוב עלי ואותי יועצי ושרי יבקשו, ועל מלכותי הוכנתי וגדולה יתרה נוספה לי.	(לג) בְּהַ זְמַנָּא מְנַדְעֵי יְתוּב עָלֵי וְלִיקָר מְלֻכּוּתֵי הַדְּרִי וְזוּי יְתוּב עָלֵי וְלֵי הַדְּבָרֵי וְרַבְרַבְנֵי בְּעוֹן וְעַל מְלֻכּוּתֵי הַתְּקִנַּת וְרַבּוּ יִתִּירָה הוֹסְפַת לִי :
עתה אני נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר למלך השמים אשר כל מעשיו אמת ודרכיו משפט ואת המהלכים בגאווה יכול להשפיל.	(לד) כְּעַן אָנָּה נְבוּכַדְנֶצַּר מְשַׁבַּח וּמְרוֹמֵם וּמְהַדְרִי לְמֶלֶךְ שְׁמַיָּא דִּי כָל מַעֲשָׂיוֹ קִשְׁט וְאַרְחֻתָּהּ דִּין וְדִי מִהֲלָכִין בְּגוּוָה יְכַל לְהַשְׁפִּילָה : פ

כתוב לפחות 4 שאלות העולות לך כתוצאה מקריאת הפרק:

שאלות על פרק ד- חלומי השני של נבוכדנצר - חלום האילן הגדול

חלק א':

קרא תחילה את הפרק ואחר תן שמות לכל חלקי הפרק מתוך הרשימה הכתובה מטה.

1. א'-ו' = _____
2. ז'-טו' = _____
3. טז'-כד' = _____
4. כה'-ל' = _____
5. לא'-סוף' = _____

שמות חלקי פרק ד

- א. פתרון החלום ע"י דניאל ועצתו לנבוכדנצר להרבות בצדקה. ב. לאחר תפילה להשם נבוכדנצר חוזר למלכותו ולכבודו הראשון. ג. חלומי המבהיל של נבוכדנצר ובקשת פתרונו מדניאל אשר רוח אלוהים בו.
- ד. קיום החלום - נבוכדנצר נטרד ממלכותו ומחברת אדם ונהפך לחיה. ה. מראה חלום נבוכדנצר.

חלק ב':

1. למי ממען נבוכדנצר את האגרות שלו? _____
2. כיצד הוא מנמק את רצונו לספר את מה שעבר עליו? _____
3. מה ההבדל בין האירועים של חלום הצלם לחלום האילן? _____
4. עיין ברש"י על פס' ו' ד"ה "אשר כל רז לא אניס ליה" מה פירושו של הביטוי הזה? _____
5. כיצד הגיעה ההודעה על קציצת האילן? _____
6. מה הם הדברים הלא טובים שיקרו לאילן הגדול? _____
7. איזה דבר ישאר לפליטה מן האילן הנ"ל? _____
8. מלא את הטבלה: התאם בין המשל לנמשל, על ידי המספרים.

המשל בחלום	הנמשל בפתרון
עץ בתוך הארץ וגבהו רב	1]נוף = א. ענפים, והם הקרובים אליו במלכות, בניו וקרוביו העומדים סביבו במעלה וכבוד. ב. עלים = חייליו וצבאיו וגבוריו, שומרים ומגינים על הפרי.
גדל העץ וחזק וגובהו יגיע לשמים	2]הכוונה למדינות שמסר את השליטה בהם למקורביו, הם יהיו ציפורי השמיים.
וחזותו לקצה כל הארץ	3]השארית שורשיו בארץ = בא לרמוז שהוא עוד יכול לצמוח מחדש, ולחזור כיוון שהשתנה טבעו לטבע חיה צריך לנהוג עמו כחיה ולקשור אותו בחוץ למלכותו.
נופו יפה	4]הוא הצליח להשתלט על רוב העולם המיושב.
ופריו רב ומזון בו לכל	5]תחתיו = תחת הצל שלו, ושם תשב חית השדה = כולם יחסו בצל המנהיגות שלו. וכאן מדובר בעמים שבתוך הארץ שלו, במדינות מלכותו הישירה.
תחתיו תשב חית השדה	6]הפרי = מלכות וממשלה בכל הארץ. לכן כתוב: "ומזון לכל בו" כלומר: השלטון שלו.
ובענפיו ישכנו צפרי השמים	7]תחת הנהגתו ומשפטו, יהיו העמים הקרובים אליו, והרחוקים ממנו.

8] כרתו העץ = יסירו אותו ממעלתו ומלכותו. קצצו ענפיו = יתרחקו ממנו מקורביו ובני משפחתו, הסרת עליו ופריו = יחדלו ממנו גבוריו וחייליו ועושר כבוד מלכותו וממשלתו ושררתו.	וממנו יזון כל בשר
9] נבוכדנצר הוציא את שאיפותיו אל הפועל, עלה לשלטון על העולם, ומלך בכיפה.	מלאך קדוש מן השמים יורד
10] בתוך הארץ , כי בבל נמצאת קרוב למרכז העולם (י"ם) במזרח התיכון. גובהו רב : כנגד מחשבות ליבו שאף בהיותו מולך רק בבבל, כבר היו לו שאיפות גבוהות, למלוך על העולם כולו.	כרתו העץ וקצצו ענפיו השירו נופו ופזרו פרוי
11] יצטרכו לקשור אותו כמו שקושרים חיה. כמו חיה שגרה בחוץ. יאכל עשב כמו חיה.	תנוד החיה מתחתיו והציפורים מענפיו
12] להודיע שביטול ממשלתו הוא גזירה מן השמים. כמו "ארדה נא ואראה" "יורד ד' לראות את העיר ואת המגדל".	אך שורשיו העיקריים עזבו בארץ
13] זו המטרה של כל החלום, הפתרון שלו והמימוש שלו.	בדשא השדה ובטל השמים יורטב, באסור נחושת וברזל, ועם החיה חלקו בעשב הארץ
14] ילכו בעלי החיים מצילון = תחדל הנהגתו לעמו ואומותיו, לפי שישתנה טבעו ומזגו וישוב בעל חי כתבנית שור אוכל עשב.	לבבו ישתנה מלב אדם ולב חיה ינתן לו ושבע עיתים יעברו עליו.
15] לא תהיה לו תבונה כמו בני אדם, כי אם תאור ודמיון כבעל חיים, שבע תקופות, שנים או חודשים.	בגזרת מלאכים הדבר, ובמאמר קדושים העניין
16] הקב"ה ובית דינו. הרצון הפנימי של עם ישראל, שני"ג הגאוותן, יפול, ובני ישראל בקשו נקמה מנ"ג הרשע.	על דברת אשר ידעו החיים כי שליט העליון במלכות האדם ולמי אשר ירצה יתננה.

9. מדוע דניאל נבהל כששמע את החלום? _____

10. עיין ברש"י לפסוק ט"ז: מדוע דניאל פחד? _____

11. כיצד מסביר רש"י את דברי דניאל: "אדוני, החלום לשונאיך ופתרונו לצריך"? _____

12. עיין ברש"י לפס' כ"ב ד"ה "ושבעה עדנין יחלפו עליך" מדוע דווקא שבעה? _____

13. עיין רש"י לפס' כ"ד ד"ה הן תהוה ארכא לשלוותך. מהי העצה שנתן דניאל לנבוכדנצר? ומדוע נתן לו עצה זו? _____

14. עיין רש"י לפס' כ"ז: מה היה הרקע לדברי ההתרברבות של נבוכדנצר? _____

15. עיין רש"י לפס' ל"ג ד"ה ורבו יתירה הוספת לי. מהי הגדולה הנוספת שניתנה לנבוכדנצר אחרי שחזר למלכותו? _____

מה רצה הקב"ה מנבוכדנצר? מדוע הביא עליו את "חלום האילן" ואת העונש שהיה מרומז בו?

ישנו מהלך של **האברבנאל** בספר "מעייני הישועה" על שלושת הפרקים שעוסקים בנבוכדנצר:

א. החלום על הצלם.
ב. הצלם שבנה בבקעת דורא.
ג. חלום האילן.

נבוכדנצר חלם את חלום הצלם, שמשמע שהוא המלכות הראשונה, ראש הזהב, ואחר כך ימלכו עוד שלוש מלכויות, ואחר כך תקום המלכות החמישית ותכנוש את הצלם ותקום במקומו. וזו מלכות המשיח. בהתחלה התפעל נבוכדנצר מן החלום, אולם אחר כך הוא ניסה לבטל אותו. **מה עשה?** הקים צלם בדמותו שכולו זהב, והביא את כל האומות והלשונות להשתחוות לו, על מנת להמליך את נ"נ ולהשתחוות לו, ולהתחייב ולהשבע לעבוד רק אותו.

לכן הכין את התזמורת הסימפונית שלו עם שבעה כלי הנגינה, לעשות טקס של המלכת בבל לדור ודור ולנצח נצחים.

ואף על פי שאין הצלם ע"ז, החליטו חנניה מישאל ועזריה למסור את נפשם ולא לכרוע ולא להשתחוות לצלם הזה, כי הם ידעו עניין החלום ומאמינים בדבר ד', ואסור להם לחלל שם שמיים ולהודות במלכות נ"נ שתהיה נצחית, ולקבל עליהם את מלכותו.

נבוכדנצר: היה גאה. הוא רצה לבטל את הגזירה האלוקית בדבר ארבע המלכויות והמלכות החמישית. ולכן הוא עשה את כל המהלך הזה.

גם אחרי שנ"נ נכשל במזימתו עם הצלם, הוא המשיך לחשוב עצמו אלוה, ולהרגיש שהוא מנהל את העולם.

ועל גאוותו הזו, קיבל נ"נ אות מן השמיים, את חלום האילן, על מנת להזהיר אותו שהוא לא מלך העולם כפי שהוא מחשיב את עצמו. ואם ימשיך להתגאות, הוא יהפוך לבהמה, ובמקום להיות שיא המין האנושי ו"אדמה לעליון", הוא ירד גם מן המדרגה האנושית.

שאלות סיכום:

- א. מדוע היה צורך להמשיך "לטפל" בנבוכדנצר? _____
- ב. מה עשה הקב"ה לנ"נ לפני שהביא עליו את העונש? _____
- ג. חשוב: מדוע היה צריך להזהיר את נ"נ לפני העונש? _____

מדוע נבוכדנצר קורא לחרטומוי ה"לוזרים" שנכשלו בפעם הקודמת, לבוא לפתור לו שוב את החלום?

תשובת האברבנאל והמלבי"ם: בפעם הקודמת דניאל הסביר לו שלחכמיו לא היה שום סיכוי לפתור את החלום, כי החלום שלו היה הודעה מן השמיים, שאין בחכמתם האנושית של חכמי בבל יכולת לפתור אותו. נבוכדנצר חשב שהחלום שחלם הפעם, הוא חלום אנושי. ולכן הזמין את חכמיו שהיו מוצלחים מאוד בעניינים החכמה האנושיים לנסות לפתור את החלום. ורק לאחר שנכשלו החכמים, הבין נבוכדנצר שזה חלום אלוקי, ולכן היה צריך להזמין את דניאל, איש אשר רוח אלוקים בו, לפתור את החלום.

פשר העצה שנתן דניאל לנבוכדנצר הרשע:

1. עיין במדרש שמות רבה: (מקור 4) האם דניאל באמת פחד מהחלום שבא על נבוכדנצר? ואם לא, מדוע הוא כביכול פחד? _____
2. עיין **במסכת ב"ב ד**. (מקור 1) האם לדעת הגמרא שם היה ראוי שדניאל יתן לנבוכדנצר עצה? _____
3. מה העונש שקיבל דניאל על כך שנתן עצה לנבוכדנצר? שתי דעות בגמרא. _____
4. עיין **במדרש תנחומא משפטים** (מקור 2) וענה: מדוע דניאל נותן עצה לנבוכדנצר הרשע? _____
5. מדוע הוא לא חושש שהעצה שנתן, תבטל את העונש המגיע לנבוכדנצר? (מקור 2) _____

6. עיין במדרש תנחומא וארא (מקור 2) מהי התכונה הפסיכולוגית של הרשעים הגדולים, שעליה הסתמך דניאל?

7. שאלה: מדוע הצדקה יכולה להציל את נבוכדנצר מן העונש?

- א. תיקון לחטא הגאווה: הוא מראה בזה שהוא לא האדון הגדול, ולא הכל שלו.
ב. זכות הצדקה שנותן לעניים תגן עליו.

שיטת המלבי"ם בעצה שנתן דניאל לנבוכדנצר: המלבי"ם על פסוק כ"ד:

עצת דניאל גם הוא נזכר בחלום במה שאמר: "וממנו יזון כל בשר". ומה שאמר "מזון לכל בו" זה התקיים לפני החלום, כי כל השפע לעולם הופיע דרך בבל באותו זמן, אבל מה שנאמר: "וממנו יזון כל בשר" זה עדיין לא התקיים, כי נבוכדנצר לא היה זן עניים, אלא רק לוקח מהם, רק זה עצמו הראו לו בחלום שעוד יזין כל בשר על פי עצת דניאל, ואח"כ יגודו את האילן, ועל פי זה ראה דניאל לייעצו שיזון כל בשר בצדקה, והבין שכל עוד יחזיק במעשה הצדקה תהיה לו ארוכה, וידע ג"כ מדברי החלום שלא יאריך לשמוע לעצתו ימים רבים...

8. מניין ידע דניאל שהוא צריך לייעץ עצה לנבוכדנצר?

9. כיצד ידע דניאל שנבוכדנצר לא יחזיק מעמד בעצה זמן רב?

10. במה דומה עצת דניאל בפתרון החלום, לעצתו של יוסף בפתרון החלומות של פרעה?

כיצד באה הגזירה על נבוכדנצר?

11. מה קרה אחרי שנים עשר חודשים? סכם את התיאור במדרש תנחומא משפטים. (מקור 2)

12. מה היתה הנקודה שבה נגזרה הגזירה על נבוכדנצר?

שיטת המלבי"ם:

לקצת ירחין תרי עשר: שעד כלות השנה התיירא מן החלום ולא יצא לחוץ כי נכנע מלפני ד', אבל כאשר ראה שהקיפה השנה ולא באתהו רעה חשב כי נתבטלה הגזירה... ויצא אל היכל המלכות מה שלא עשה כל השנה. **ענה מלכא ואמר:** ר"ל שאמר שאינו מתיירא מן הגזירה כי תקיף כוחו נגד בני אלים, **כי הלא זאת היא בבל רבתא אשר אני בניתי לבית מלכות בתוקף חסני וליקר הדרי,** ואחר שכוחי עמדה לי לבנות עיר מלכות כזאת, ומזלי מצליח, א"א לרדת ולהתהפך תחת מסבות, אם מצד חזקי וגבורתי אם מצד יקר הדרי במעלה וחשיבות, וחשב שאם היה נגזר עליו גזירה כזאת היה נעשה איזה רושם במלכותו, אם שתקטן בית מלכותו אם שיאבד חזקת לבו ויקר הדרו, אין זאת כי אם ששר עם אלוהים ועם אנשים ויוכל.

13. מה הסיבה שנבוכדנצר התגאה לאחר שעברה שנה?

14. מה ה"תנא מסייע" שהביא נבוכדנצר מגודל עיר מלכותו?

15. מה היתה המסקנה שהגיע אליה נבוכדנצר?

מלבי"ם על פסוקים י"ב – י"ג.

יב. אחר שבא משל האילן נעתק החזון אל הפתרון, בענין שהיה חלום שנפתר תוך חלום, שאסירת הכבלים לא יצדק על האילן רק על פרא אדם ואיש משוגע. ואכילת העשב וטיבול הטל יצדק רק על החיה. זה פתרון החלום שאחרי שנפלה עליו חולי השחורה, ונעשה פרא אדם והזיק את כל סביביו ורצה לברוח אל היער, בוודאי התאמצו לעכבו ואסרו אותו בכבלי ברזל כדרך שאוסרים המשוגעים הפראים ועל זה אמר: "ובאסור פרזל ונחש" (ברזל ונחוש) ואח"כ ראו הרופאים שנעשה בהמה ורצה לאכול עשב השדה, ונתנו לו עשב בביתו... ואחר זה ראו שרוצה לרחוץ בטל השמיים והביאו לו טל לטבול ולרחוץ בו, ועל זה אמר: "ובטל השמים יצטבע" וכל זה לא הועיל עד שהניחו אותו לברוח אל המדבר ולאכול עשב ביחד עם החיות, ועל זה אמר "ועם חיותא חלקיה".

יג. לבבו ישתנה מלב אדם, ולב חיה ינתן לו: אח"כ נשתנה לבבו מלבב אדם וניתן לו לב חיה עד שלא התיירא משום חיה, והיה חיה כמותם משתתף עמהם ביחד.

ויחלפו עליו שבעה זמנים: ר"ל: שבתוך השיגעון הזה יהיו שבעה שינויים שישתנה עליו החולי בכל שנה או תקופה, עד שיבוא השינוי האחרון שבו נתרפא.

16. מה היה מיוחד בחלום של האילן?

17. מהי ההוכחה של המלבי"ם לזה שהפתרון ניתן בתוך החלום?

18. מדוע אסרו את נבוכדנצר בכבלים?

19. איזה תיאור נותן המלבי"ם למה שעבר על נבוכדנצר?

20. כיצד מסביר המלבי"ם את "שבעת הזמנים" שחלפו על נבוכדנצר?

21. איך הצליח נבוכדנצר בסופו של דבר להתפלל אל ד'?

22. חשוב: מדוע דווקא עונש כזה להפך לחיה?

כיצד חזר נבוכדנצר למלכותו?

מלבי"ם פסוקים לא-לב.

לא...כי חשב שהנהגת העולם שמצדו יקרא "חי העולם" נמסר לשרי השמים, וכוכבים ומזלות, שהם חיי העולם ולהם יחוייב הברכה, כי הטוב והשפע יבוא מאיתם, ועתה השיג כי האל העליון הוא עצמו חי העולם וראוי לו הברכה הגם שהוא האל העליון.

לב)...שתחילה חשב שעקר ההנהגה הוא לפי המערכה והטבע, שיצויר שהם יעכבו בעד ההשגחה. ואם הרשע מזלו ושעתו מצליח לא תוכל ההשגחה לפגוע בו, ועתה ראה שההשגחה הרצונית בכל משלה, ויתר הדברים כאין נחשבו.

23. מה ההבנות אותן הבין נבוכדנצר לאחר שנענש?
[א] בעניין הניהול השוטף של העולם: נבוכדנצר חשב: _____
קמ"ל ש _____
- [ב] בעניין ההשגחה הפרטית לעומת המזל, נבוכדנצר חשב: _____
קמ"ל ש _____
24. מדוע נבוכדנצר מספר את הסיפור הנ"ל לכל עמי מלכותו?

תשובת האברבנאל:

א. כדי לחזור בתשובה על חטאו, לאחר שלמד לקח, כי העונש בא עליו על זה שניסה להכריח את כל העולם להשתחוות לו, ולכפור בשלטון של הקב"ה על העולם, ולכן הוא מספר לכולם את המסקנה האמיתית אליה הגיע.

ב. בגלל שיצא קול מן השמים שהוא מגורש ממלכותו, וגם ראו שהוא נעלם לתקופה ארוכה, היה לו חשש שמא ימרדו במלכותו, ורצה להשמיע להם שמה שקרה לו היה גזירה זמנית, וכעת הוא חזר למלכותו בכבוד רב.

25. עיין בפסוק לד: איזה שבחים נותן נבוכדנצר על המוסריות של הקב"ה? וכיצד הגיע למסקנה זו?

מקור 1: תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ד עמוד א

ובבא בר בוטא היכי עבד הכי? והאמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא ר' יהושע בן לוי: מפני מה נענש דניאל?
מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר, שנאמר: + דניאל ד' + להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך
 במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותך וגו', וכתוב: + דניאל ד' + כולא מטא על נבוכדנצר מלכא; וכתוב: ולקצת
 ירחין תרי עשר וגו'! איבעית אימא: שאני עבדא, דאיחייב במצות. ואיבעית אימא: שאני בית המקדש, דאי לא
 מלכות לא מתבני. **ודניאל מנלן דאיענש? איילמא משום דכתוב: + אסתר ד' + ותקרא אסתר להתך, ואמר רב:**
התך - זה דניאל, הניחא למ"ד: שחתכוהו מגדולתו, אלא למ"ד: שכל דברי מלכות נחתכין על פיו, מאי איכא
למימר? דשדוהו לגובא דארייותא.

מקור 2 מדרש תנחומא (ורשא) פרשת משפטים סימן ד

וכן את מוצא בנבוכדנצר כשראה את החלום דכתוב (דניאל ד) ואלו אילן... נכנס דניאל אצלו מתפחד שנאמר
 (שם/דניאל ד') אדין דניאל די שמייה בלטשאצר אשתומם כשעה חדא ורעיונוהי יבהלוניה, ענה מלכא ואמר
 בלטשאצר חלמא ופשרה אל יבהלוך, ענה בלטשאצר ואמר מרי חלמך לשנאך ופשרה לערך שונאו של נבוכדנצר מי
 הוא ישראל למה שהרג אותם והחריב בהמ"ק והגלה אותם אלא תלה דניאל כלפי מעלה ואמר מרי רבוני החלום
 ופתרונו יתקיים בנבוכדנצר שונאך וערך, **כיון שראה נבוכדנצר את החלום ופתרונו התחיל לומר לדניאל מה אתה**
יועצני אמר ליה הללו עניים שהגלית מארצם רעבים וצמאים ערומים פתח להם אוצרותיך ופרנס אותם אולי
תרפא את החלום שנאמר (שם/דניאל ד') להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן
עניין הן תהוה ארכא לשלותך וכי תעלה על דעתך שדניאל הצדיק היה משיא עצה כזו לנבוכדנצר שונאו של
מקום אלא לפי שראה את ישראל שלפי גולה מטולטלים דווים ברעב לפיכך השיאו עצה כזו ברחמנותו עליהם
לפי שהיה יודע שלסוף נפשו קניטא, מיד פתח אותו רשע אוצרותיו וחלק להם י"ב חדש לאחר י"ב חדש שכת
אותו רשע את החלום והתחיל לטייל על פלטרין שלו שמע קול המון צעקת העניים לפני אוצרותיו אמר לעבדיו
מה קול זה שאני שומע, אמרו לו העניים שהגלית תובעים פרנסתם, מיד נכנס בו עין רעה, ענה מלכא ואמר הלא
דא היא בבל רבתא די אנה בניתה לבית מלכי בתקף חסני וליקר הדרי (שם/דניאל ד) אמר אילולי בית הממון
שלי מהיכן אני בונה המדינה הזו כולה, צוה ופסק להם שנאמר (שם/דניאל ד') עוד מלתא בפום מלכא וגו'
אמר ליה הקב"ה רשע מי גרם לך שלוח כל אותן י"ב חדש הלא הצדקה שעשית, ומה אומות העולם כך ישראל
על אחת כמה וכמה לכך נאמר כה אמר ה' שפרו משפט ועשו צדקה.

מקור 3: רש"י דניאל פרק ד

(כד) הן תהוה ארכא לשלותך - אולי תהא שהות לשלומך שלא תמהר הרעה לבא ומה ראה דניאל להשיא עצה
 טובה לנבוכדנצר ראה ישראל עניים שפלי גולה מחזירין על הפתחים והשיאו עצה לחננם אמר לו עניים אלו
 שהגליתם רעבים הם פרנסם וכן עשה פתח אוצרותיו והיה מפרנסם כל י"ב חדש:
 (כז) הלא דא היא - שמע עניים באים על הפתח וצועקים אמר מה קול ההמון הזה באזני אמרו לו עבדיו אלו
 העניים שקבעת להם עת פרנסתם אמר הלא דא היא בבל רבתא וגומר ואלמלא ביזבזתי אוצרותי לפרנסת עניים
 מהיכן הייתי בונה כל הפלטרין הללו מעתה איני מפרנסם כך דרש רבי תנחומא:

מקור 4: שמות רבה (וילנא) פרשה ל ד"ה כד ד"א ואלה

וכן אתה מוצא בנבוכדנצר כשראה את החלום נכנס דניאל אצלו וראה שהוא עתיד לטורדו, שנאמר (דניאל ד)
 ומן אנשא לך טרדין עשה עצמו כאלו מרתת ומפחד, שנאמר (שם/דניאל ד') אדין דניאל די שמייה בלטשאצר
 אשתומם כשעה חדא, א"ל למה את מפחד א"ל רואה אני את החלום ואיני יכול לאמרו, א"ל (שם/דניאל ד')
 מרי חלמא לשנאך, מי שדורש המקרא הזה עושה לדניאל מטיח דברי כלפי מעלה שאמר לנבוכדנצר
 מרי חלמא לשנאך, אין שונאו בעולם יותר מן הקב"ה שהחריב את ביתו והגלה את בניו, ועוד גם ישראל היו
 שונאיו והיה מקלל אותן, אלא נתן דניאל לבו כנגד הקב"ה ואמר מרי שבשמים הבא את החלום לשונאך זה, אמר
 נבוכדנצר לדניאל ראיתי בחלומי (שם/דניאל ז') וארו אילן בגו ארעא ומזון לכולא ביה זה מלך גוזר גזירה סוגר
 הים הכל מתים, פותח הים הכל חיים, לכך ומזון לכולא בה, כיון שאמר לו החלום א"ל מה אעשה היאך את
 מוליכני, אמר לו (שם/דניאל ד') להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק, אמר לו הקב"ה אני מסרתי
 את הצדקה לאברהם, שנא' (בראשית יח) כי ידעתי למען אשר יצוה, ואתה אומר לרשע וחטאיך בצדקה
 פרוק, אלא אמר לנבוכדנצר עשה צדקה ופתח אוצרך שראה לישראל שיצאו ערומים מירושלים ולא היה בידם
 שוה פרוטה לכך אמר לו שיעשה צדקה, פתח אוצרותיו והיה מפרנס לישראל י"ב חדש (דניאל ד) ולקצת ירחין
 תרי עשר וגו', שמע נבוכדנצר בת קול שהיו מתרגשין אמר הקול הזה מהיכן הוא אמרו לו אותן העניים שאמרת
 לתת להם חלק והיינו מחלקין להם י"ב חודש כמו שאמרת, אמר אלוכלי נכסים שהיה לי מהיכן הייתי בונה כל
 המדינה הזאת לכבודי, שנאמר (שם/דניאל ד') ענה מלכא ואמר הלא דא היא בבל רבתא, ואני מבזבז כל
 נכסים אם ילכו נכסי אין לי כבוד, נעל את האוצרות כיון שאמר כך ענה אותו בת קול מן השמים שנאמר: עוד
 מלתא בפום מלכא קל מן שמיא נפל, מי גרם לו לישוב בשלוח י"ב חדש הצדקה...

מקור 5: מדרש תנחומא (בובר) פרשת וארא סימן כב

מיד וירא פרעה כי חדל המטר והברד ויוסף לחטוא (שמות שם ט"ו לד), כך הרשעים כשרואין כשהצרה באה
 עליהם הם מכניעים עצמן, וכיון שהצרה עוברת ורואה את הרווחה חוזרין למעשיהם הרעים. נבוכדנצר כשראה
 הצרה באה עליו התחיל מקלס להקב"ה כען אנא נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר למלך שמיא וגו' (דניאל ד לד)
 . אמר ר' ברכיה הכהן בשם ר' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן, אילולי שהקב"ה דן לבבות ומחשבות קילס
 נבוכדנצר בפסוק אחד כשם שקילס דוד בכל ספרו, כיון שראה נבוכדנצר עצמו בגדולה התחיל מתגאה, (אנא)
 [אנה] נבוכדנצר (שם שם/דניאל ד' א) הלא דא היא בבל רבתא וגו' (שם שם/דניאל ד' כז), אמר לו
 הקב"ה, רשע מה אתה מתגאה, עוד מלתא בפום מלכא וגו' (שם שם/דניאל ד' כח). כל זמן שהרשעים רואים
 את הצרה באה עליהם הם מכניעין, כשרואין שהולכת חוזרין לרשעותן,

ישעיהו יד':

(ד) וְנִשְׂאֵת הַמַּשָּׁל הַזֶּה עַל מַלְךְ בָּבֶל וְאַמְרֵת אִידָּ שְׁבַת נִגַּשׁ שְׁבַתָּה מִדְּהַבָּה: (ה) שָׁבַר יְדָד מִטָּה רְשָׁעִים שְׁבֹט מוֹשְׁלִים:
 (ט) שְׂאוֹל מִתַּחַת רִגְזָה לְךָ לְקִרְאֵת בּוֹאֵךְ עוֹרֵר לְךָ רַפְּאִים כָּל עֲתוּדֵי אֶרֶץ הַקִּיּוֹם מִכְּסֻאוֹתֵם כָּל מַלְכֵי גוֹיִם: (י) כָּלֵם יַעֲנֶנּוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיךָ גַּם אַתָּה חֲלִיתָ כְּמוֹנֵנוּ אֵלֵינוּ נִמְשַׁלְתָּ: (יא) הוֹרֵד שְׂאוֹל גְּאוֹנְךָ הַמִּית נְבֻלְיָךְ תַּחְתִּיךָ יַצַּע רַמָּה וּמְכֻסִּיךָ תוֹלְעָה: (יב) אִידָּ נִפְלְתָּ מִשָּׁמַיִם הִילַל בְּן שָׁחַר נִגְדַּעְתָּ לְאֶרֶץ חוֹלֶשׁ עַל גּוֹיִם: (יג) וְאַתָּה אִמְרֵת בַּלְבָּבָה שְׁמַיִם אֲעֵלָה מִמַּעַל לְכוֹכְבֵי אֵל אֲרִים כְּסֵאֵי וְאֲשֵׁב בְּהַר מוֹעֵד בִּירְכָתֵי צָפוֹן: (יד) אֲעֵלָה עַל בְּמַתֵּי עֵב אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן: (טו) אֵךְ אֵל שְׂאוֹל תוֹרֵד אֵל יִרְכָתֵי בּוֹר: (טז) רֵאִיךָ אֵלֶיךָ יִשְׁגִּיחוּ אֵלֶיךָ יִתְבּוֹנְנוּ הַזֶּה הָאִישׁ מִרְגִּיז הָאֶרֶץ מִרְעִישׁ מַמְלָכוֹת: (יז) שֵׁם תֵּבֵל כַּמְדַּבֵּר וְעָרֵיו הָרַס אֲסִירָיו לֹא פָתַח בֵּיתָה: (יח) כָּל מַלְכֵי גוֹיִם כָּלֵם שְׁכָבוּ בְּכַבּוֹד אִישׁ בְּבֵיתוֹ: (יט) וְאַתָּה הַשְּׁלַכְתָּ מִקְּבָרְךָ כְּנָצַר נִתְעַב לְבוֹשׁ הָרֹגִים מִטְעֲנֵי חָרֵב יוֹרְדֵי אֵל אֲבְנֵי בּוֹר כְּפָגֵר מוֹבָס: (כ) לֹא תַחַד אַתָּם בְּקִבְרָה כִּי אֶרְצֵךְ שַׁחַת עִמָּךְ הָרַגְתָּ לֹא יִקְרָא לְעוֹלָם זֶרַע מִרְעִים:

1. כיצד מתוארת בפסוקים יב-יג הגאווה הגדולה של נבוכדנצר? מה היו היומרות שלו? _____
2. כיצד יגיבו בשאול, להופעתו של נבוכדנצר שם? _____
3. מה ההבדל בין קבורתם של שאר המלכים, לקבורתו של נבוכדנצר? _____

ויקרא רבה (מרגליות) פרשה יח ד"ה [ב] איום ונורא

ד"א איום ונורא זה נבוכדנצר, ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה (ישעיהו יד, יג). ממנו משפטו ושאתו יצא, זה אויל מרודך. אמרו כל אותן שבעה עידין שחלפו על נבוכדנצר נטלו את אויל מרודך והמליכו תחתיו. וכיון שחזר נטלו וחבשו בבית האסורים. וכל מי שהיה נכנס בבית האסורים לא היה יוצא משם לעולם, שני אסיריו לא פתח ביתה (ישעיהו יד, יז). וכיון שמת חזרו אצל אויל להמליכו, אמי להם איני שומע לכם, בראשונה שמעתי לכם נטלני וחבשני בבית האסורים ועכשיו הרי הוא הורגני, ולא האמין להם עד שגררוהו והשליכוהו לפניו, הה"ד ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב (ישעיהו יד, יט). אמי ר' אלעזר בר אבינא ולא עוד אלא כל שונא ושונא שהיה לו היה בא ודוקרו בחרב, לקיים מה שני לבוש הרוגים מטועני חרב (שם /ישעיהו י"ד, י"ט/).

4. מדוע חבש נבוכדנצר את בנו בבית האסורים? _____
5. מדוע היה צורך להוציא את נבוכדנצר מקברו? _____
6. איזה השפלות נוספות עברה גופתו של נבוכדנצר? _____

ואתה בנו בלשאצר לא השפלת לבבך למרות אשר כל זאת ידעת.	(כב) וְאִנְתָּ בְּרָהּ בְּלִשְׁאֲצָר לֹא הִשְׁפַּלְתָּ לְבָבְךָ כָּל קִבְלֵי דֵי כָּל דְּנָה יְדַעְתָּ :
ועל אדוני השמים התרוממת ואת כלי ביתו הביאו לפניך ואתה ושריך נשיך ופלגשיך יין שותים בהם ולא להי הכסף והזהב הנחושת הברזל העץ והאבן אשר אינם רואים ואינם שומעים ואינם יודעים שבחת, ואת האל אשר נשמתך בידו וכל דרכיך לו, לא הדרת. אז מלפניו נשלח פס היד והכתב הזה נרשם.	(כג) וְעַל מְרָא שְׁמַיָּא הִתְרוֹמְמַתְּ וְלִמְאֲנִיָּא דֵי בֵיתָהּ הִיְתִיו קִדְמָךָ וְאִנְתָּ וְרַבְרַבְנָךְ שְׂגֻלְתָּךְ וְלַחְנֻנְתָּךְ חִמְרָא שְׁתִּין בְּהוֹן וְלֹאֲלֵהִי כִסְפָא וְדִהְבָּא נְחֹשֶׁא פְּרִזְלָא אַעָא וְאַבְנָא דֵי לֹא חִזִּין וְלֹא שְׁמַעִין וְלֹא יְדַעִין שְׁבַחְתָּ וְלֹאֲלֵהִיא דֵי נְשַׁמְתָּךְ בִּידָהּ וְכָל אַרְחֻתָּךְ לָהּ לֹא הִדְרַתְּ :
	(כד) בְּאֲדִין מִן קִדְמוֹהִי שְׁלִיחַ פְּסָא דֵי יְדָא וּכְתָבָא דְנָה רְשִׁים :
וזה הכתב אשר נרשם "מנא מנא תקל ופרסין".	(כה) וְדִנָּה כְּתָבָא דֵי רְשִׁים מְנָא מְנָא תְּקֵל וּפְרִסִין :
זה פתרון הדבר מנא : מנה האלוקים מלכותך והשלימה.	(כו) דְּנָה פְּשֵׁר מִלְתָּא מְנָא מְנָה אֱלֹהָא מְלְכוּתְךָ וְהִשְׁלַמָּה :
תקל נשקלת במאזנים ונמצאת חסר.	(כז) תְּקֵל תְּקִילְתָּהּ בְּמֵאזְנֵיָּא וְהִשְׁתַּכַּחְתָּ חֲסִיר :
פרס : נפרסה מלכותך וניתנה למדי ופרס.	(כח) פְּרִס פְּרִיסַת מְלְכוּתְךָ וְיַהֲיִבַת לְמִדֵּי וּפְרִס :
אז אמר בלשאצר והלבישו את דניאל ארגמן ורביד הזהב על צווארו והכריזו עליו כי יהיה שליט השליש במלכות.	(כט) בְּאֲדִין אָמַר בְּלִשְׁאֲצָר וְהַלְבִּישׁוּ לְדַנְיָאֵל אֲרָגְמָנָא וְהַמְנִיכָא דֵי דִּהְבָּא עַל צְוֹאֲרָהּ וְהַכְרִזּוּ עָלוּהִי דֵי לְהוּא שְׁלִיט תְּלַתָּא בְּמְלְכוּתָא :
בו בלילה נהרג בלשאצר המלך הכשדי.	(ל) בַּהּ בְּלִילָא קְטִיל בְּלִשְׁאֲצָר מְלָכָא כְּשַׁדְיָא : פ

כתוב לפחות 4 שאלות העולות לך כתוצאה מקריאת הפרק :

שאלות על פרק ה- הכתובת על הקיר במשתה וביטול מלכות בבל (כשדים)

חלק א':

קרא תחילה את הפרק ואחר תן שמות לכל חלקי הפרק מתוך הרשימה הכתובה מטה.

1. א'-ד' = _____
2. ה'-ט' = _____
3. י'-יב' = _____
4. יג'-טז' = _____
5. יז'-כג' = _____
6. כד'-כח = _____
7. כט' = _____
8. ל' = _____

שמות חלקי פרק ה

א. הצעת המלכה לקרוא לדניאל. ב. הריגת בלשאצר וביטול מלכות הכשדים. ג. הכתובת על הקיר שהבהילה את בלשאצר שחכמי המלך אינם מצליחים לפענח אותה. ד. בלשאצר מבקש מדניאל שיפענח לו את הכתובת. ה. פתרון הכתובת. ו. תוכחת דניאל לבלשאצר. ז. שכרו וכבודו של דניאל. ח. משתה בלשאצר והשימוש בכלי המקדש.

חלק ב':

1. מה היו הדברים הלא ראויים, שהיו במשתה של בלשאצר? _____
2. מה קרה לבלשצר כשראה את הכתובת על הקיר? (4 דברים) _____
3. מה הם הכיבודים שמבטיח בלשצר למי שיפענח את הכתובת? (3 דברים) _____
4. מה קורה למלך כשחכמיו נכשלים במשימה? _____
5. מה קורה לשרים הגדולים שלו? _____
6. מי הגיעה להיכל המלך והזכירה לפניו את דניאל? _____
7. מה נתן בלשאצר לדניאל אחרי שפתר לו את החלום? _____
8. מה קרה לבלשאצר באותו הלילה? _____

חלק ג': לימוד עיוני של הפרק

רש"י דניאל פרק ה

(א) בלשאצר מלכא - בנו היה ומלך לאחר אויל מרודך שמלך תחת נבוכדנצר וגם (הוא) היה בנו של נבוכדנצר: עבד לחם רב - עשה סעודה גדולה מצינו בספר יוסיפון שנלחם ביום עם דריוש המדי וכורש ונצח המלחמה ולערב עשה משתה כמו שנבא עליו ישעיה ערוך השלחן צפה הצפית אכול ושתה קומו השרים וגוי שבתוך המשתה חזרו אויביו ונלחמו על העיר ולכדוה:

1. מה הסיבה לשמחתו של בלשצר לפי רש"י: _____
2. מה המקור עליו מסתמך רש"י? _____

ישעיהו פרק כא

(א) מִשָּׂא מִדְּבַר יָם כְּסוּפוֹת בְּגָב לַחֲלֹף מִמְדֵּבַר בָּא מֵאֶרֶץ נוֹרָאָה: (ב) חֲזוֹת קֹשֶׁה הִגֵּד לִי הַבּוֹגֵד בּוֹגֵד וְהַשׁוֹדֵד שׁוֹדֵד עָלַי עֵינָם צוּרֵי מִדֵּי כָּל אֲנַחְתָּה הַשְּׁבֵתִי: (ג) עַל כֵּן מָלְאוּ מִתְּנֵי חֲלֻחֲלָה צִירִים אֲחֻזוֹנֵי כְּצִירֵי יוֹלְדָה נְעוּיֹתֵי מִשְׁמַע נְבִהֻלָּתִי מִרְאוֹת: (ד) תַּעַה לְבָבִי פְלֻצוֹת בְּעַתְתִּנִּי אֶת נֶשֶׁף חֲשָׁקִי שֵׁם לִי לַחֲרָדָה: (ה) עָרַף הַשְּׁלֶחַן צֶפֶה הַצִּפִּית אֲכוֹל שְׂתֵה קוּמוּ הַשָּׂרִים מִשְׁחוּ מִגֹּן: פ ... (ט) וְהִנֵּה זֶה בָּא רֶכֶב אִישׁ צָמֵד פָּרָשִׁים וַיַּעַן וַיֹּאמֶר נָפְלָה נָפְלָה בָּבֶל וְכָל פְּסִילֵי אֱלֹהֶיהָ שֶׁבַר לְאֶרֶץ:

רש"י ישעיהו פרק כא פסוק ד

(ד) **פלצות** - בהלה: **את נשף חשקי** - לילה שהייתי חושק בה לשמחה ולמשתה בסי' יוסיפון מצינו שהיה שמח על שנצחו גדודיו את חיל פרס אותו לילה שם לי לחרדה שנאי' (דניאל ה) בלשאצר מלכא עבד לחם רב וגוי' אישתיו חמרא וגוי' ביה בליליא קטיל וגוי' ודריוש מדאה קביל מלכותא (שם/דניאל ו):

3. עיין בישעיהו פרק כ"א: וברש"י: כיצד מתאר הנביא ישעיהו את נפילתה של בבל?

ירמיהו פרק כ"ז

(ו) וַעֲתָה אֲנֹכִי נִתְּתִי אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה בְּיַד נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַבְדִּי וְגַם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה נִתְּתִי לוֹ לְעֵבְדוֹ:
(ז) וְעַבְדוּ אֹתוֹ כָּל הַגּוֹיִם וְאֵת בְּנוֹ וְאֵת בֶּן בְּנוֹ עַד בֹּא עַת אֲרָצוֹ גַם הוּא וְעַבְדוּ בוֹ גּוֹיִם רַבִּים וּמְלָכִים גְּדֹלִים:

4. עיין בירמיהו פרק כ"ז. כמה מלכים אמורים למלוך במלכות בבל, ומה השמות שלהם? (רש"י שם)

ירמיהו פרק כ"ט

(א) וְאֵלֶּה דְבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׁלַח יִרְמְיָה הַנְּבִיא מִירוּשָׁלַם אֶל יְתֵר זִקְנֵי הַגּוֹלָה וְאֶל הַכֹּהֲנִים וְאֶל הַנְּבִיאִים וְאֶל כָּל הָעָם אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מִירוּשָׁלַם בְּבִלְיָה ... (ד) כֹּה אָמַר יְדֹד צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלִיתִי מִירוּשָׁלַם בְּבִלְיָה: (ה) בְּנוֹ בָתִּים וְשָׁבוּ וְנִטְעוּ גִּזְוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָן: (ו) קָחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לְבָנֵיכֶם נָשִׁים וְאֵת בָּנוֹתֵיכֶם תִּנּוּ לְאִנְשֵׁים וְתִלְדְנָה בָנִים וּבָנוֹת וְרַבֵּי שָׁם וְאֶל תִּמְעָטוּ: (ז) וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בַּעֲדָה אֵל יְדֹד כִּי בִשְׁלוֹמָהּ יִהְיֶה לְכֶם שְׁלוֹם: פ (ח) כִּי כֹה אָמַר יְדֹד צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵל יִשְׂרָאֵל לְכֶם נְבִיאֵיכֶם אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְקִסְמֵיכֶם וְאֵל תִּשְׁמָעוּ אֶל חֲלֻמֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם מְחַלְמִים: (ט) כִּי בִשְׁקָר הֵם נְבִיאִים לְכֶם בְּשֵׁמִי לֹא שְׁלַחְתִּים נָאָם יְדֹד: ס
(י) כִּי כֹה אָמַר יְדֹד כִּי לִפִּי מְלֹאֵת לְבַבְל שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֵד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:

5. כמה שנים לפחות תחזיק מעמד מלכות בבל לפי נבואת ירמיהו?

6. מה אמור לקרות לעם ישראל אחרי הזמן הזה?

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יא עמוד ב

(אסתר א') **בימים ההם כשבת המלך, וכתוב בתורה בשנת שלוש למלכו.** אמר רבא: מאי כשבת - לאחר שנתיישבה דעתו. אמר: **בלשצר חשב וטעה, אנא חשיבנא ולא טעינא.** מאי היא? **דכתוב (ירמיהו כ"ט) כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם, וכתוב (דניאל ט') למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה.** חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר, ועשרים ותלת דאויל מרודך, ותרתין דידיה - **הא שבעים, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו.** ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך? - דאמר מר: גלו בשבע, גלו בשמונה, גלו בשמונה עשרה, גלו בתשע עשרה. גלו בשבע לכיבוש יהויקים - גלות יהויכין, שהיא שמונה לנבוכדנצר. גלו בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים גלות צדקיהו שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר, דאמר מר: שנה ראשונה כיבש נינוה, שניה כיבש יהויקים, וכתוב (ירמיהו נ"ב) **ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחדש נשא אויל מרודך מלך בבל [בשנת מלכותו] את ראש יהויכין מלך יהודה ויצא אתו מבית הכלוא, תמני ותלתין ושבע - הרי ארבעין וחמש דנבוכדנצר. ועשרין ותלת דאויל מרודך - גמרא, ותרתין דידיה - הא שבעין.** אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. היינו דקאמר ליה דניאל: (דניאל ה') ועל מרא שמיא התרוממת ולמאניא די ביתה הייתיו קדמך, וכתוב (דניאל ה') בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא [כשדאין] וכתוב (דניאל ו') ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין. אמר: איהו מיטעא טעי, אנא חשיבנא ולא טעינא. מי כתוב למלכות בבל? לבבל, כתיב. **מאי לבבל, - לגלות בבל.** כמה בצירן - תמני. חשיב ועייל חילופייהו. חדא דבלשצר, וחמש דדריוש וכורש, ותרתין דידיה הא שבעין. כיון דחזי דמלו שבעין ולא איפרוק, אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי, **אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו.** - בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושתי. - והא שפיר חשיב? - איהו נמי מיטעא טעי, דאיבעי ליה למימני מחרבות ירושלים.

7. כיצד מנה בלשצר שבעים שנה?

8. כיצד מנה אחשוורוש שבעים שנה?

9. כיצד היה צריך למנות על מנת להבין את החישוב האמיתי לבניין בית שני? _____
10. מדוע ציווה בלשצר להביא את כלי המקדש ולהשתמש בהם? _____
11. האם הדבר הזה היה מתוך שיקול דעת? הוכח מלשון הכתוב. _____

תקציר המלבי"ם לפסוק ה'

המלבי"ם אומר שהיו כאן שלושה בזיונות שביזה בלשצר את כלי הקודש של המקדש: האחד: שקרא לו "ההיכל אשר בירושלים, ולא הזכיר שזה בית אלוקים. השני: שנתן לנשים לשתות יחד עם הגברים. מה שלא היה מקובל בזמן ההוא כפי שרואים אצל אחשוורוש. השלישי: שהשווה את כלי הזהב שהם כלי שרת לעבודה, ואת כלי הכסף שאינם משמשים לעבודה באופן ישיר. וגם שתו בהם יין, שזה ביטוי להוללות.

12. מה הם ביטויי הזלזול של בלשצר בכלי המקדש?
 א. _____ ב. _____
 ג. _____ ד. _____

רס"ג על פסוק א:

ולמה גרע טי"ת מן בלשצר ולא קרא אותו בלשצר? משום ששלח יד בכלי בית ד' ופתרון בלשצר: "בלש אוצר", מחפש אוצר. ויחפש מתרגמינן "ובלש". וכן כתוב באדין היתיו מאני דהבא.

13. עיין בפירוש הרס"ג: מדוע לא נקרא המלך "בלשצר"? _____
14. מה פירוש השם "בלשצר"? ומדוע נקרא כך? _____

אברבנאל:

ובהיותם שותים באותם הכלים היו משבחים לאלהי זהב וכסף ונחשת וברזל עץ ואבן, ר"ל פסילי אלוהיהם. והוצרך להזכיר זה בכאן להגיד שבראותם כלי בית האלוקים ושהם מחללים אותם לשתותם בהם יין, היו מייחסים לאות והעדר היכולת לאלוקי ירושלים כיון שלא הציל את עירו ואת היכלו ואת כליו, והיו משבחים לצלמי אלוהיהם. הנותן להם כח לעשות חיל ולכבוש את ירושלים ולשלול כל היכל בית ד'.

15. מדוע שבחו את אלוהיהם לפי האברבנאל? _____

תקציר המלבי"ם:

כדי שלא יהיו אומרים שהיתה טעות בחזיון, ומישהו משונאי המלך כתב את כתב היד על הקיר, לכן כתוב שזה היה מול המנורה, שכולם ראו את הכתיבה של המילים על הקיר.

16. מדוע כתב היד על הקיר היה מול המנורה? _____

17. אלו שני דברים לא הצליחו החכמים של בבל לדעת? א. _____ ב. _____

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כב עמוד א

לרבי שמעון, דאמר כתב זה לא נשתנה מאי, לא כהלין כתבא למקרא? - אמר רב: בגימטריא איכתיב להון: ית ית אדך פוגחמט. מאי פריש להו - (דניאל ה') מנא מנא תקל ופרסין, מנא - מנא אלהא מלכותך (והשלמות לך) (מסורת הש"ס: והשלמה). תקל - תקלתא במאזניא והשתכחת חסיר. (פרסין) (מסורת הש"ס: פרס) - פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס. ושמואל אמר: ממתוס נקפי אאלרן, ורבי יוחנן אמר: אנם אנם לקת ניסרפו. רב אשי אמר: נמא נמא קתל פורסין.

			א	מ	נ				מ	נ	א		ס	ו	ת	מ	מ			ת	ט	י
			א	מ	נ				מ	נ	א		י	פ	ק	נ	נ			ת	ט	י
			ל	ת	ק				ת	ק	ל		נ	ר	ל	א	א			ך	ך	א
			פ	ו	ר	ס			פ	ו	נ									ט	מ	ח

18. על איזו שאלה באים האמוראים בגמרא לענות? _____

19. כיצד מפרש דניאל עצמו את הכתובת?

מנא מנא	
תקל	
ופרסין	

האברבנאל:

הכפל של **מנא מנא**, בא להראות שני מניינים שבשבילם כבר הגיע הקץ למלכות בבל.
א. מה שראינו קודם בירמיהו כט: **כִּי לְפִי מְלֶאכֶת לְבַבְל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם** וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:
ב. ירמיהו פרק כה (ט) הִנְנִי שֹׁלֵחַ וְלִקְחֹתִי אֶת כָּל מְשֻׁפְחוֹת צָפוֹן נְאֻם יְקֹנֶק וְאֶל נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַבְדֵי וְהַבְּאִתִּים עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְעַל יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה סָבִיב וְהַחֲרַמְתִּים וְשִׁמְתִים לְשִׁמָּה וְלִשְׂרָקָה וְלַחֲרָבוֹת עוֹלָם: (יא) וְהִיתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת לַחֲרָבָה לְשִׁמָּה וְעַבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל שְׁבַעִים שָׁנָה: (יב) וְהִיא כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם יְקֹנֶק אֶת עוֹנָם וְעַל אֶרֶץ כְּשָׂדִים וְשִׁמְתִי אֶתוֹ לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם:

20. מה הנושא של כל אחד מן המניינים של שבעים שנה בירמיהו? מניין א: _____

מניין ב': _____

21. מדוע בלשאצר עצמו ראוי לעונש שלא תימשך מלכותו? _____

22. מה המשמעות הכפולה של המילה "ופרסין"? א. _____ ב. _____

23. מדוע בלשאצר נותן לדניאל את כל הכיבודים, אם ממילא מלכותו הולכת ליפול? _____

פרק ו' מבואר

ודריוש המדי קיבל את המלכות כבן ששים ושתים שנה	(א) ודריוש מְדָאָה קִבֵּל מַלְכוּתָא כְּבַר שְׁנֵין שְׁתֵּין וְתַרְתֵּין :
היה טוב לפני דריוש והקים על המלכות את האחשדרפנים מאה ועשרים אשר יהיו בכל המלכות.	(ב) שְׁפָר קִדְם דְרִיּוּשׁ וְהָקִים עַל מַלְכוּתָא לְאַחְשֵׁדְרָפְנֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִין דִּי לְהוֹן בְּכָל מַלְכוּתָא :
ולמעלה מהם ראשים שלושה אשר דניאל אחד מהם אשר יהיו האחשדרפנים האלה נותנים להם עצה והמלך לא יהיה נזוק.	(ג) וְעֵלָּא מִנְהוֹן סְרְכִין תְּלַתָּא דִּי דְנִיָּאל חַד מִנְהוֹן דִּי לְהוֹן אַחְשֵׁדְרָפְנֵי אֱלִין יְהִבִּין לְהוֹן טַעְמָא וּמִלְכָּא לָא לְהוּא נְזֻק :
אז דניאל הזה היה מתגבר על הראשים והאחשדרפנים יען אשר רוח יתרה בו והמלך חשב להקימו על כל המלכות.	(ד) אֲדִין דְנִיָּאל דִּנְה הוּא מִתְנַצַּח עַל סְרְכֵיָּא וְאַחְשֵׁדְרָפְנֵי כָּל קִבֵּל דִּי רוּחַ יִתְיָרָא בֵּה וּמִלְכָּא עֲשִׂית לְהַקְמוּתָה עַל כָּל מַלְכוּתָא :
אז היו הראשים והאחשדרפנים מבקשים עילה למצוא לדניאל מצד המלכות וכל עלה ושחיתה אינם יכולים למצוא יען אשר נאמן הוא וכל שגגה ושחיתה לא נמצאה עליו.	(ה) אֲדִין סְרְכֵיָּא וְאַחְשֵׁדְרָפְנֵי הוּוּ בְעֵין עֵלָּה לְהַשְׁפָּחָה לְדְנִיָּאל מִצַּד מַלְכוּתָא וְכָל עֵלָּה וּשְׁחִיתָה לָא יִכְלִין לְהַשְׁפָּחָה כָּל קִבֵּל דִּי מְהִימֹן הוּא וְכָל שְׁלוּ וּשְׁחִיתָה לָא הַשְׁתַּכַּחַת עֲלוּהִי :
אז אמרו האנשים ההם כי לא נמצא לדניאל הזה כל עילה אך מצאנו עליו בדת אלוקיו.	(ו) אֲדִין גְּבַרְיָא אֱלִף אֲמַרִין דִּי לָא נְהַשְׁפָּח לְדְנִיָּאל דִּנְה כָּל עֵלָּא לְהוֹן הַשְׁפָּחְנָה עֲלוּהִי בְּדַת אֱלֹהֵהּ : ט
אז רגשו הראשים והאחשדרפנים האלה על המלך וכן אומרים לו דריוש המלך יחי לעולמים.	(ז) אֲדִין סְרְכֵיָּא וְאַחְשֵׁדְרָפְנֵי אֱלִין הִרְגִּישׁוּ עַל מִלְכָּא וְכֹן אֲמַרִין לְהַ דְרִיּוּשׁ מִלְכָּא לְעֲלָמִין חַיִּי :
התיעצו כל ראשי המלכות הסגנים והאחשדרפנים היועצים והפחות לקים חק המלך ולחזק איסר כל כי אשר יבקש בקשה מן כל אל ואדם עד ימים שלושים כי אם ממך המלך יושלך אל בור האריות.	(ח) אֲתִיעֲטוּ כָּל סְרְכֵי מַלְכוּתָא סִגְנֵיָּא וְאַחְשֵׁדְרָפְנֵי הַדְּבָרֵיָּא וּפְחוּתָא לְקִימָה קִים מִלְכָּא וּלְתַקְפָּה אֲסָר דִּי כָּל דִּי יִבְעָה בְעוּ מִן כָּל אֱלֹהֵי וְאַנְשׁ עַד יוֹמִין תְּלַתִּין לְהוֹן מִנְדָּ מִלְכָּא יִתְרַמָּא לְגַב אַרְיֹתָא :
עתה המלך תעמיד האיסר ותרשום הכתב אשר אין לשנות כדת מדי ופרס אשר לא תעבור.	(ט) כְּעֹן מִלְכָּא תְקִים אֲסָרָא וְתַרְשֵׁם כְּתָבָא דִּי לָא לְהַשְׁנִיָּה כְּדַת מְדִי וּפְרַס דִּי לָא תַעֲבָדָא :
כל עומת זה רשם המלך דריוש הכתב והאיסר.	(י) כָּל קִבֵּל דִּנְה מִלְכָּא דְרִיּוּשׁ רִשֵׁם כְּתָבָא וְאַסְרָא :
ודניאל כאשר ידע כי נרשם הכתב בא לביתו וחלונות פתוחים לו בעליתו נגד ירושלים ופעמים שלוש ביום הוא כורע על ברכיו ומתפלל ומודה לפני אלוקיו, כשם אשר היה עושה מלפני זה.	(יא) וְדְנִיָּאל כְּדִי יָדַע דִּי רִשֵׁם כְּתָבָא עַל לְבִיתָהּ וְכוּיִן פְּתִיחוּ לָהּ בַּעֲלִיתָהּ נִגְדַּ יְרוּשָׁלַם וְזַמְנִין תְּלַתָּהּ בְּיוֹמָא הוּא בָּרַךְ עַל בְּרוּכֹהִי וּמִצְלָא וּמוֹדָא קִדְם אֱלֹהֵהּ כָּל קִבֵּל דִּי הוּא עֵבֵד מִן קִדְמַת דִּנְה : ט
אז רגשו האנשים ההם ומצאו את דניאל מבקש ומתחנן לפני אלוקיו.	(יב) אֲדִין גְּבַרְיָא אֱלִף הִרְגִּישׁוּ וְהַשְׁפָּחוּ לְדְנִיָּאל בְּעָא וּמִתְחַנְּן קִדְם אֱלֹהֵהּ :
אז קרבו ואמרו לפני המלך הלוא איסר רשמת כי כל איש אשר יבקש מן כל אל ואדם עד ימים שלושים כי אם ממך המלך יושלך אל בור האריות, עונה המלך ואומר אמת הדבר כדת מדי ופרס אשר לא תעבור.	(יג) בְּאֲדִין קְרִיבוּ וְאַמְרִין קִדְם מִלְכָּא עַל אֲסָר מִלְכָּא הֲלֹא אֲסָר רִשְׁמֵת דִּי כָּל אֲנָשׁ דִּי יִבְעָה מִן כָּל אֱלֹהֵי וְאַנְשׁ עַד יוֹמִין תְּלַתִּין לְהוֹן מִנְדָּ מִלְכָּא יִתְרַמָּא לְגַב אַרְיֹתָא עֵנָה מִלְכָּא וְאַמַר יִצְיָבָא מִלְכָּא כְּדַת מְדִי וּפְרַס דִּי לָא תַעֲבָדָא :
אז ענו ואמרו לפני המלך כי דניאל אשר מבני גלות יהודה לא שם עליך המלך לב ועל האיסר אשר רשמת ופעמים שלוש ביום מבקש בקשתו.	(יד) בְּאֲדִין עֲנֹו וְאַמְרִין קִדְם מִלְכָּא דִּי דְנִיָּאל דִּי מִן בְּנֵי גְלוּתָא דִּי יְהוּדָא לָא שָׁם עֲלִיךָ מִלְכָּא טַעַם וְעַל אֲסָרָא דִּי רִשְׁמֵת וְזַמְנִין תְּלַתָּהּ בְּיוֹמָא בְּעוּתָהּ :
אז כאשר שמע המלך הדבר מאוד הרע לו ועל דניאל שם לב להושיעו ועד בוא השמש היה מתאמץ להצילו.	(טו) אֲדִין מִלְכָּא כְּדִי מִלְכָּא שָׁמַע שְׁגִיָּא בְּאִשׁ עֲלוּהִי וְעַל דְנִיָּאל שָׁם בַּל לְשִׁיזְבוּתָהּ וְעַד מְעַלִּי שְׁמֵשָׁא הוּא מְשִׁתְּדַר לְהַצְלוּתָהּ :
אז רגשו האנשים ההם על המלך ואומרים למלך דע המלך כי דת למדי ופרס כי כל איסר וחוק אשר יקים המלך אין לשנות	(טז) בְּאֲדִין גְּבַרְיָא אֱלִף הִרְגִּישׁוּ עַל מִלְכָּא וְאַמְרִין לְמִלְכָּא דַּע מִלְכָּא דִּי דַת לְמְדִי וּפְרַס דִּי כָּל אֲסָר וּקְיָם דִּי מִלְכָּא יְהָקִים לָא לְהַשְׁנִיָּה :
אז אמר המלך והביאו את דניאל והשליכוהו לבור האריות, עונה המלך ואומר לדניאל אלוהיך אשר אתה עובד אותו תמיד הוא יושיעך.	(יז) בְּאֲדִין מִלְכָּא אֲמַר וְהִיתִּין לְדְנִיָּאל וְרַמּוּ לְגַבָּא דִּי אַרְיֹתָא עֵנָה מִלְכָּא וְאַמַר לְדְנִיָּאל אֱלֹהֵךָ דִּי אֲנִתְּ פֹלַח לָהּ בְּתַדְרָא הוּא יִשְׁיִבְנְךָ :
והובאה אבן אחת והושמה על פי הבור וחתמה המלך בטבעתו ובטבעות שריו אשר לא ישונה חפץ בדניאל.	(יח) וְהִיתִּית אֶבֶן חֲדָה וְשִׁמַּת עַל פִּם גְּבָא וְחַתְמָה מִלְכָּא בְּעֻזְקָתָהּ וּבְעֻזְקַת רַבְרַבְנֹהִי דִּי לָא תִשְׁנָא צְבוּ בְּדְנִיָּאל :
אז הלך המלך להיכלו ולן בצום ושעשועים לא הביא לפניו ושנתו נדדה ממנו.	(יט) אֲדִין אֶזֶל מִלְכָּא לְהִיכְלָהּ וּבַת סוּת וְדַחּוֹן לָא הִנְעֵל קְדָמוּהִי וּשְׁנַתָּה נִדְתָּ עֲלוּהִי :
אז יקום המלך בשחר כשהאיר היום ובחפזון אל בור האריות הלך.	(כ) בְּאֲדִין מִלְכָּא בִּשְׁפַרְפְּרָא יְקוּם בְּנִגְהָא וּבְהַתְּבַהֲלָהּ לְגַבָּא דִּי אַרְיֹתָא אֶזֶל :
וכקרבו אל הבור צעק אל דניאל בקול עצוב עונה המלך ואומר לדניאל: דניאל עבד האל החי, אלוךך אשר אתה עובד אותו תמיד היכול להושיעך מן האריות?	(כא) וּכְקַרְבוּ אֶל הַבּוֹר צַעַק אֶל דְנִיָּאל בְּקוֹל עֲצוּב עֹנָה מִלְכָּא וְאַמַר לְדְנִיָּאל דְנִיָּאל עֵבֵד אֱלֹהָא חַיָּא אֱלֹהֵךָ דִּי אֲנִתְּ פֹלַח לָהּ בְּתַדְרָא הִיכַל לְשִׁיזְבוּתָהּ מִן אַרְיֹתָא :
אז דבר דניאל עם המלך, יחי המלך לעולמים.	(כב) אֲדִין דְנִיָּאל עִם מִלְכָּא מִלַּל מִלְכָּא לְעֲלָמִין חַיִּי :
אלוקי שלח מלאכה וסגר פם האריות ולא חבלוני יען אשר נמצאה לי לפניו זכות, ואף לפניך המלך חבלה לא עשיתי.	(כג) אֱלֹהֵי שְׁלַח מַלְאָכָה וּסְגַר פִּם אַרְיֹתָא וְלָא חַבְלוּנִי כָּל קִבֵּל דִּי קְדָמוּהִי זְכוּיָּהּ הַשְׁתַּכַּחַת לִי וְאַף קְדָמְךָ מִלְכָּא חַבְלוּהָ לָא עֵבֵדְתָּ :

<p>אז היה טוב מאוד על המלך ואמר להעלות את דניאל מן הבור והעלה דניאל מן הבור וכל פצע לא נמצא בו, כי האמין באלוקיו.</p>	<p>(כד) בַּאֲדִין מַלְכָּא שְׁגִיא טָאָב עֲלוּהִי וְלִדְנִיָּאל אֲמַר לְהִנְסָקָהּ מִן גְּבָא וְהִסַּק דְנִיָּאל מִן גְּבָא וְכָל חַבְל לֹא הִשְׁתַּכַּח בָּהּ דִּי הֵימָן בְּאֱלֹהֵיהּ :</p>
<p>ואמר המלך והביאו את האנשים ההם אשר הלשינו את דניאל ואל בור האריות השליכו אותם ואת בניהם ונשיהם ולא הגיעו אל תחתית הבור עד אשר שלטו בהם האריות, ואת כל עצמותיהם שחקו דק.</p>	<p>(כה) וְאֲמַר מַלְכָּא וְהִיִּתִּי גְבַרְיָא אֱלֹדֵי דִּי אֲכָלוּ קַרְצוּהִי דִּי דְנִיָּאל וְלִגְב אַרְיֹתָא רְמוּ אֲנוּן בְּנִיהוּן וְנִשְׁיֵהוּן וְלֹא מְטוּ לְאַרְעִית גְּבָא עַד דִּי שְׁלְטוּ בְּהוּן אַרְיֹתָא וְכָל גְּרַמְיֵהוּן הִדְקוּ :</p>
<p>אז כתב דריוש המלך לכל העמים האומות והלשונות הדרים בכל הארץ שלומכם ישגה.</p>	<p>(כו) בַּאֲדִין דְרִיּוּשׁ מַלְכָּא פְּתַב לְכָל עַמְמֵיָא אֲמִיָּא וְלִשְׁנֵיָא דִּי דִּירִין בְּכָל אַרְעָא שְׁלָמְכוּן יִשְׁגָּא :</p>
<p>מלפני ניתן צו כי בכל שלטון מלכותי יהיו חרדים ויראים מלפני אלוקי דניאל כי הוא האל החי לעולמים ומלכותו אשר לא תשחת ושלטונו לא ימוש.</p>	<p>(כז) מִן קֳדָמֵי שָׁמַיִם טַעַם דִּי בְּכָל שְׁלִטָּון מַלְכוּתֵי לְהוּן זִיעִין וְדַחְלִין מִן קֳדָם אֱלֹהֵיהּ דִּי דְנִיָּאל דִּי הוּא אֱלֹהֵא חַיָּא וְקִיָּם לְעֵלְמִין וּמַלְכוּתֵיהּ דִּי לֹא תִתְחַבֵּל וְשְׁלִטְנֵיהּ עַד סוּפָא :</p>
<p>מושיע ומציל ועושה אותות ומופתים בשמים ובארץ אשר הושיע את דניאל מיד האריות.</p>	<p>(כח) מְשִׁיזְב וּמַצִּיל וְעַבְד אֲתִין וְתַמְהִין בְּשָׁמַיָּא וּבְאַרְעָא דִּי שְׁיִזִּיב לְדְנִיָּאל מִן יַד אַרְיֹתָא :</p>
<p>ודניאל הזה הצליח במלכות דריוש ובמלכות כורש הפרסי.</p>	<p>(כט) וְדְנִיָּאל דְנָה הִצְלַח בְּמַלְכוּת דְרִיּוּשׁ וּבְמַלְכוּת כּוֹרְשׁ פְּרָסָאָה : פ</p>

כתוב לפחות 4 שאלות העולות לך כתוצאה מקריאת הפרק :

שאלות על פרק ו- דניאל בגוב האריות

חלק א':

קרא תחילה את הפרק ואחר תן שמות לכל חלקי הפרק מתוך הרשימה הכתובה מטה.

1. א'-ג' = _____
2. ד'-ו' = _____
3. ז'-י' = _____
4. יא' = _____
5. יב'-יח' = _____
6. יט'-כב' = _____
7. כג'-כד' = _____
8. כה' = _____
9. כן'-סוף = _____

שמות חלקי פרק ו

א. עצת השרים לדריוש להוציא כתב איסור תפילה לאל אלא לבקש רק מהמלך. ב. למרות כתב האיסור דניאל ממשיך להתפלל להשם. ג. צערו של דריוש על דניאל. ד. כינון מלכות דריוש המדי. ה. המלשינים עם בניהם ונשיהם מושלכים לגוב האריות. ו. קנאת השרים בדניאל. ז. הלשנת השרים על דניאל לדריוש והשלכתו לגוב האריות. ח. דריוש מפרסם גדלות אלוהי דניאל והצלחת דניאל במשרתו במלכות דריוש וכורש.

חלק ב': לימוד פשט ועיון משולבים

1. עיין ברש"י על פסוק א', מדוע מוזכר הגיל של דריוש המדי? _____
2. השרים מנסים למצוא עילה נגד דניאל. מדוע לא היה אפשר לפגוע ביהודים בזמן מלכות בבל? (ר' פרק ג, פס' כט) _____
3. (פס' יא) כיצד הגיב דניאל לגזרה? מצודות: _____
4. (פס' טו) "וַיַּעַל דְּנִיָּאל שָׁם בַּל לְשִׁיבֹתָהּ". מה פירוש המילה 'בָּל'? מצודות פירוש א: _____
מצודות פי' ב: _____
5. (פס' יח) על גוב האריות הושמה אבן שנחתמה בשתי חותמות – חותם המלך וחותם השרים. מדוע רצה המלך לחתום את האבן בחותמו? (ר' רס"ג, וגם רש"י ומצודות מכוונים לפירוש הזה) _____
6. "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וְיָד אֵל תִּשְׁלְחוּ בּוֹ" – "ממשמע שנאמר והבור רק, איני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו" (שבת כב.). לפי מה שכתבת בשאלה 5, האם אפשר להסביר שראובן ידע שבבור יש נחשים ועקרבים? _____

שדניאל הראה לכולם הנהגה יותר מעולה מאשר הנהיגו הם, וזה על ידי רוב חכמתו, וראה המלך שטוב יותר לתת כלל ההנהגה ביד איש אחד משכיל כמוהו, כי בפשע ארץ רבים שריה ובאדם מבין יודע כן יאריך.

7. עיין במלבי"ם לפסוק ד. במה היה היתרון של דניאל על פני היועצים האחרים, ומדוע המלך רצה להשליטו עליהם?

מלבי"ם פסוקים ז-ח:

כי בשלושים יום הראשונים שהומלך בבבל באו אליו שלוחים מכל העמים והמדינות, ואמרו שהסכימו כדי לחזק מלכותו בעיני כל העמים, שבשלושים יום אלה יביא כל איש בקשתו אל המלך בעצמו, בין הבקשות שיש לאדם מאדם, המלך מוכן למלאות בקשת כל שואל כי חפץ חסד הוא, וידו רחבה ופתוחה למלאות בקשת כל איש, וגם כל תפילה וכל תחינה אשר יתפללו לדי' יביאו אל המלך כי ידו כיד אלוקים למלאות כל חפץ, ובימי חסד האלה בתחלת מלכותו ימלא כל משאלות אנשים עד שאין צריך לבקש דבר מזולתו. וכל המבקש דבר מזולתו הרי זה כמכחיש טוב המלך וחסדו, או כמכחיש יכולתו כאילו המלך אינו חפץ או שקצרה ידו מהטיב וממלאות בקשת כל שואל, הוא מחרף את המלך ויושלח לגוב האריות ועל זה אמר: **לקימה קים מלכא** רצה לומר: שבזה יחזקו את המלכות שיהיה לו קיום, שבזה יטה אליו לב כל העמים בענין שפיתו אותו שהוא לטובת המלך לחזק מלכותו ועל כן הסכימו לתקפא איסר על העובר שיהיה דינו כמורד במלך ובקשו שהמלך יסכים על הדבר, וזה שאמר: ובכן תקום אסרא, **שיכתוב ויחתמו בטבעת המלך** כדי שיהיה **כדת מדי ופרס** אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב.

8. עיין במלבי"ם על פסוקים ז-ח: לגבי החוק החדש שהציעו לחוקק?

- א. מדוע דווקא שלושים יום?
- ב. מדוע יש הגיון בחוק הזה במשך 30 יום?
- ג. מה ההגיון לתת עונש מוות למי שעובר על החוק?
9. עיין ברש"י לפסוק ח': כיצד משכנעים השרים את המלך בנחיצות החוק?
10. עיין במצודת דוד בפסוק ט': מדוע השרים אומרים למלך שיכתוב את החוק בכתב ידו?
11. עיין במצודות פס' י"א: מדוע דניאל מעז להמשיך להתפלל למרות שידע את החוק החדש?
12. עיין רש"י בפסוק י"א: מדוע דניאל מתפלל לכיוון ירושלים כשבית המקדש חרב?
13. עיין רש"י לפס' ט"ו: מתחילת הפסוק ועד ד"ה "בל" כיצד ניסה המלך להציל את דניאל מן הגזירה?
14. עיין רש"י לפס' הנ"ל: ד"ה "בל": כיצד מסביר רש"י את המילה בל?
15. עיין ברש"י פס' ט"ו ד"ה "ועד מעלי שמשא" מדוע במעלי שמשא המלך כבר לא יכול להציל את דניאל?

16. עיין במצודות לפס' הנ"ל: באיזה תחבולות מנסה המלך להציל את דניאל? וכיצד מתפרשת המילה "בל" לפי המצודות?

17. באיזו טקטיקה הצליחו השרים לנצח את המלך בויכוח על החוק לפי המצודות?

מלבים לפסוקים י"א – י"ב:

יא. באר שאף שדניאל ידע מגזירה זאת לא בטל תפילותיו ג' פעמים ביום ולא התחבא להתפלל בבית אחר. שלא ידעו היכן הוא, או בביתו במקום מוצנע. רק נכנס לביתו ועלה אל העליה שהיו חלונותיה פתוחים לצד דרום שהוא לצד ירושלים, והתפלל בכריעה, בעניין שכל השכנים יכלו לראות דרך החלונות הפתוחים שהוא כורע על ברכיו ומתפלל, אולם, למה עשה כן? והלא לא היה מחוייב למסור נפשו עבור מצוות עשה. בפרט לדעת הרמב"ן שתפילה דרבנן והמלך לא נתכוין להעביר על דת, ולמה הכניס את עצמו בסכנה זו? **מפרש כל קבל די הוה עביד מן קדמת דנה.** [כל מה שהיה עושה מלפני זה] רצה לומר שדת המלך לא היה להעביר על דת. ולמנוע שום אדם מעשות חובתו המצווה עליו מאת ד', וטעם הגזירה לא היה רק שמי שירצה לבקש בקשה חדשה פרטית יבקשנה מן המלך והוא יעשה בקשתו ואין צריך לבקש מאלוקים ואדם, אבל אין בכלל התפילה התמידית שאינו מבקש בקשה חדשה, רק מודה לד' ומשבח ומתפלל ענייני הכלל כמו על החיים ועל סליחת עוון וכדומה, שאין זה עניין אל המלך כלל, זה לא היה בכלל הדת לפי התכלית שניתן הדת הזה שהיה ענינו להגיד שהמלך מוכן למלאות בקשת כל שואל, וזה שאמר אחר שנודע לכל שדניאל מתפלל תפילה כזאת בכל יום שלשה פעמים תמיד מצד דתו, ועל זה אינו מוזהר מן המלך שלא כיון לזה כלל לבטל מצוה ולהעביר איש ממצוות אלוקיו... וזה אינו בכלל הפקודה, ועל זה בטח דניאל ולא התירא.

יב. אז באו האנשים ברגש, ומצאו לדניאל מבקש ומתחנן לפני אלוקיו. שינה הלשון שמצאו אותו מבקש, שהם היה דעתם להלשין עליו שבקש בקשה פרטית בתפילתו ועבר על מצוות המלך.

18. עיין במלבי"ם לפסוק י"א – י"ב וענה על השאלות הבאות:

א. כיצד מתאר המלבי"ם את הדרך שבה התפלל דניאל?

ב. איזו קושיה מקשה המלבי"ם על דניאל?

ג. כיצד הבין דניאל את גזירת המלך?

ד. האם דניאל עבר על גזירת המלך לדעת המלבי"ם? מדוע?

ה. מה הלשינו האנשים על דניאל?

מלבי"ם לפס' יג – יז.

יג. ר"ל באשר ידעו שיש להצדיק את דניאל כנ"ל והתיראו שהמלך כשיודע לו כונתם יפרש פירוש אחר בפקודה זאת לזכות את דניאל לכן באו כשואלים על איסור מלכא היינו שיש לומר שאלה בזה והוא הלא אסור רשמת די כל אנש דיבעא שאלו אם הוא איסור כולל על כל איש ואיש ועל כל מיני תפילה, כי הם מחליטים שהיא גזרה כוללת על כל איש וכל מיני בקשות, ועל זה אמר המלך **אמת הדבר כדת מדי ופרס שלא תשוב** והודה לדבריהם.

יד. אז מצאו מקום להלשין על דניאל, שלא נתן לב לשמוע להמלך ולאסורו.

טו. אז כאשר שמע המלך את הדבר מאוד הורע בעיניו ועל דניאל שם בל להצילו. פירוש שאז חזר המלך מדבריו ואמר שגזרה זו לא חלה על דניאל באשר הוא מתפלל תפילה קבועה ג' פעמים מצד דתו, לא בקשה חדשה על ענין פרטי, ואין ראוי להעביר על דת, ואין בכלל הפקודה התפילה הכוללת שאינה בקשה פרטית... אמר שדניאל אינו בכלל הגזרה **ובל** חלה עליו. ובזה השתדל עד בא השמש להציל אותו.

טז. אז רעשו על המלך ואמרו דע שדת מדי ופרס הוא שכל איסור שיקים המלך לא להשניה ר"ל שאין לעשות בו שינויים רק לקיימו כפי פשוטו ולא לעשות בו פירושים ולשנות ענינו לומר שאינו חל על איש או ענין פלוני, ובזה נצחו את המלך.

יז. המלך החזיק שאינו חייב מיתה על פי הדין, מפני שהוא מתפלל תמיד תפלה קבועה וזה אינו בכלל האיסור, ורק הם מטים משפטו, ועל כן אמר שמצד זה **אלהך שאת פלח ליה תדירא** ואתה זכאי בדיןך **אלוהים יצילך**

ו. כיצד מסביר המלבי"ם בפס' י"ג, את התחבולה הלשונית שנקטו המלשינים?

ז. עיין במלבי"ם בפס' ט"ו: כיצד ניסה המלך להציל את דניאל לשיטת המלבי"ם? _____

ח. עיין במלבי"ם בפס' ט"ז: כיצד משכנעים השרים את המלך להעניש את דניאל? _____

ט. עיין במלבי"ם לפסוק י"ז. האם המלך חושב שדניאל עבר על החוק? כיצד מבין המלבי"ם מן הפסוקים את דעתו של המלך בנידון? _____

השלכת דניאל לגוב האריות:

19. עיין במצודות לפסוק י"ח. מדוע היה צורך לשים אבן על הפתח של גוב האריות? ומדוע היה צורך בחותמות גם של המלך וגם של השרים? _____

הנצי"ב, הרחב דבר, בראשית פרק לז

ולחסביר יותר יש להקדים הא דאיתא בזוהר הקדוש בפרשה זו דראובן אמר להשליך את יוסף בבור מלא נחשים ועקרבים ולא ירא שיהרגוהו שהיה בטוח על זכותו, והא שהיה ירא מן האחים היינו משום דבחירה שבאדם הוא למעלה מהשגחה העליונה. ויש לי ראייה מפורשת לזה מדכתיב בדניאל [פרק ו] בשעה שהשליכו (כורש) [דריוש] בגוב האריות וחתמא מלכא בעזקתיה כדי דלא תשני צבו בדניאל, פי' היה בטוח שלא יגעו בו אריות שאינם בעלי בחירה, אבל ירא דלא תשני רצון בדניאל, ואמנם חלילה לומר שאין ביד ההשגחה העליונה לשמור גם מבחירת האדם, אלא כך יש לנו לומר דלזה בעינן זכות יותר, והיינו שיהא טוב גם בין אדם לחבירו ויהיה צדיק וטוב לו בשביל שהוא צדיק גמור... ועפ"ז הטעם נשמר יעקב מבחירה הרעה של לבן.

19א. במה ההשגחה שומרת על האדם אם הוא צדיק, ועל מה יש צורך בצדיקות גדולה? _____

20. עיין ברש"י על הפסוק הנ"ל וענה על השאלות הבאות:

א. מדוע היה צריך להביא אבן מחוץ לבבל? _____

ב. כיצד אנו יודעים שבבבל אין אבנים? _____

ג. מי דאג להביא את האבן? _____

ד. מדוע היה חשוב למלך להניח את האבן? _____

מלבי"ם לפסוק י"ח:

ר"ל שלא יהרגוהו אויביו על ידי אבנים או שישחקו וילעגו לו באונאת דברים, וכן נחתמה בטבעותיהם בל יאמרו שנתנו לאריות בשר הרבה ועל ידי זה הניחו את דניאל.

21. איזה עניין נוסף מסביר המלבי"ם בהנחת האבן, מלבד הצלת דניאל מזריקות אבנים? _____

22. מה הם הדברים שמראים על חוסר רצונו של המלך שדניאל ימות אחרי שהושלך אל הבור? (לפחות 4 דברים)

א. _____ ב. _____

ג. _____ ד. _____

20. עיין במלבי"ם שהבאנו על פסוקים טו – יז. האם ניתן להבין מהם מדוע המלך דן את המלשינים למיתה?

מדרש תהילים ס"ד.

[והיתיו גבריא אלך די אכלו קרצוהי די דניאל] (דניאל ו' כד כה), אמרו לו לפי שהן שביעין לפיכך לא אכלוהו, אמר להן אם שביעים הן רדו לינו עמהם הלילה ונראה אם שביעים הן, כיון שהשליכו מיד נאכלו, שנאמר ויורם אלהים חץ פתאום היו מכותם (תהלים סד ח), לפיכך נאמר (לגוב אריות אינון נשיהון ובניהון) [ולגוב אריותא רמו אינון בניהון ונשיהון] (דניאל ו כה)

21. עיין במדרש : מדוע השליך המלך את המלשינים לבור על פי המדרש? _____

22. ערוך השוואה בין הצלתם של חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש, לבין הצלתו של דניאל מגוב האריות.

דניאל	חנניה משאל ועזריה
	נידונו בגלל דבקות בד', שסרבו להשתחוות לצלם.
	המלשינים עוררו את המלך לגזור את דינם.
	המשליכים עצמם, מתו מחוס שביב האש של הכבשן.
	מלאך ד' נכנס עמם לכבשן, והציל אותם.
	בדקו את גופם אחרי שיצאו, וראו שאין בגופם שום כוויה, שערם לא נחרך ובבגדיהם אין ריח של אש.
	המלך העלה את מעמדם של חנניה מישאל ועזריה במלכותו.

23. מה ההבדל העיקרי בין השלכת חנניה משאל ועזריה, להשלכתו של דניאל? _____

24. עיין ברש"י לפסוק כ"ט. מה היה המשך תולדותיהם של מלכי פרס אחרי דרייוש המדי? _____

1. לאחר מותו של נבוכנצאר מלך בבל _____ על בבל למשך 23 שנים. לאחר מותו, מלך בבל בלשאצר, כאשר ישנן מלחמות בלתי פוסקות בין מלכות בבל לבין מלכות פרס. במלחמות אלו בבל הולכת ונחלשת ואילו פרס הולכת ומתחזקת.
2. לאחר קרב נדיר שבו בבל כן ניצחה את פרס, בלשאצר מארגן משתה לכל שריו, עבדיו ונשיו, ובמשתה הזו הוא שותה לשוכרה. בשכרותו, מצוה בלשאצר להוציא את _____ שהיו גנוזים במלכות בבל. זו הפעם הראשונה שמלך גוי מעז להוציא את כלי בית ה' ולעשות בהם שימוש. מצד הפשט, נבעה ההחלטה מהניצחון על פרס, לאחר מספר קרבות בהם בבל נחלה כישלון חרוץ. אולם חז"ל למדו, שבהחלטה זו טמון חישוב.
3. חישובו של בלשאצר היה שעם ישראל אמור להיגאל לאחר _____ כמו שהבטיח ירמיהו הנביא, וכבר עברו 70 שנה מתחילת מלכות בבל ועדיין עם ישראל בגלות. א"כ, המסקנה המתבקשת היא שעם ישראל כבר לא ייגאל לעולם. בשל כך, אין חשש מלהוציא את כלי המקדש ולהראות לעיני כולם שהכלים הללו שייכים להיסטוריה וכבר אין מה לחשוש מה' ומהכלים של בית מקדשו.
- שתיית יין בכלים של המקדש היתה מלווה בהודאה לעבודות זרות שונות- הנה הן גברו על אלוהי היהודים וכבר אין לו יכולת להושיע את עמו.
4. באותו זמן יצאה יד מהשמים וכתבה בגובה הנברשת כל קיר ההיכל². אע"פ שהיה שיכור וכל שריו ג"כ שתו יין, כל גופו _____ כתוצאה ממראה זה של היד, והוא ביקש לדעת את פשר הכתב והבטיח שלישי מהמלכות למי שיפתור זאת. (לא איים בעונש למי שלא יפתור הכתב כי ידע שקשה לקרוא כתב מלאכי, לכן הבטיח פרס למי שכן יצליח לפתור. מלבי"ם פס' ז).
5. אף אחד לא הצליח לפתור כתב זה. סבתו של בלשאצר (או אמו) מציעה להביא את _____ שידוע בפתרון חלומות. דניאל מגיע ומקבל קבלת פנים חמה מבלשאצר. הוא מסרב לקבל את המתנות ומוכן לפתור את הכתב ללא תשלום.
6. נחלקו בגמרא מה כתב המלאך. או: _____ או אפשרויות אחרות. דניאל קורא את הכתב ולפני
נ נ פ י
א ל ן
- הפתרון הוא מקדים הקדמה הכוללת את מלכותו של נ"ג, שניתנה לו ממשלה ומלכות גדולה על כל העולם, וכשהוא התגאה, הוא ירד ממלכותו והלך לגור עם החיות. הציפיה היתה, שאתה בתור מי שמכיר מקרוב את מה שקרה, תבין שלא מתגאים ולא מוציאים בחוצפה את כלי בית ה' ומזלזלים בהם. ומשלא הבנת ולא למדת לקח, מלכותך תילקח ממך ותינתן למלכות אחרת. ראו במחברת כיצד הסביר דניאל את הכתב ומה המשמעות של המילים שקרא.
7. באותו לילה נהרג בלשאצר³, ונפלה מלכות בבל. מי שעלה על כס המלכות היה דריוש שהוא היה מלך ממדי. הוא ימלוך שנה אחת ולאחר מכן יחליף אותו כורש, מלך פרס.

פרק ו

1. דריוש המדי מולך על כל מלכות בבל פרס ומדי למשך שנה אחת. בזמן זה, הוא ממנה 120 שרים שיהיו אחראיים על כל המלכות, ומעליהם ממונים שלושה שרים שמתוכם דניאל. דריוש רואה כי דניאל חכם הרבה יותר גם מאותם שלושה והוא רוצה למנותו ראשון במעלה, בעצם כמספר 2 למלך. דבר זה מעורר קנאה גדולה בקרב שרי המלכות שמנסים בכל דרך 'לתפור תיק' לדניאל, כלומר למצוא איזה שהוא מעשה שחיתות שעשה דניאל ולו הקטן ביותר כדי שיוכלו להלשין עליו למלך. למרות כל ניסיונותיהם, הם לא מצליחים למצוא שום עילה על דניאל. בשל כך הם פונים לדרך אחרת.
2. הם משדלים את המלך לחוקק חוק שאסור לבקש שום בקשה ואסור להתפלל בשום אופן למישהו אחר מלבד המלך. רצונם היה לתפוס את דניאל מתפלל ובכך להביא לעונשו. עוד הם מצליחים לשדל את המלך שמי שיעבור על חוק זה יהיה דינו השלכה לכלוב של אריות. הגזרה יוצאת מאת המלך,

² המלבי"ם מסביר שבכוונה כתבה היד שם, כדי שלא יבוא מישהו ויטען שאדם כתב את זה. לכן: א. כולם ראו, וקשה להכחיש משהו שכולם רואים. ב. היה נגד המנורה, שם האור רב ואין צל שיכול להטעות. ג. הכתב היה גבוה ויד אדם לא מגעת לשם. ד. השרים ראו רק אצבעות ואילו המלך ראה את כל כף היד, מה שמוכיח שהיה כאן מראה ניסי ולא מעשה יד אדם.

³ במדרש מובא שמשמע את נבואתו של דניאל ציוה שלא להכניס אף אדם לארמון, ולהרוג את כל מי שחושב להיכנס, גם אם הוא טוען שהוא המלך. הקב"ה גרם שיהיו לו כאבי בטן כך יהא חייב לצאת לשירותים. כשחזר, טען שהוא המלך, אך השומרים ענו לו שהמלך ציוה להרוג גם את מי שטוען שהוא המלך, וכך נהרג בלשאצר בגלל החוק שהוא עצמו יצר.

- שבמשך _____ אסור לבקש ואסור להתפלל מלבד בקשות למלך. אעפ"כ, דניאל מתפלל לכיוון ירושלים ליד חלונות ביתו, מה שכמובן מסגיר אותו⁴. הוא אינו מנסה להסתיר את מעשיו⁵.
3. שרי המלך רואים את דניאל מתפלל ומיד מלשינים למלך. אהבת דריוש את דניאל גדולה אך הוא כבול לחוק שהוא בעצמו חתום עליו. לאחר ששרי המלך הלשינו למלך, דריוש נכנס איתם לויכוח שדבר זה לא ייתכן, ועד השקיעה הוא מנסה להצילו בטענות שונות. במדרש מובא, ששרי המלך ביקשו מהמלך לקבוע פגישה עם כל שרי המלכות שתיארך זמן רב, מהצהריים עד הערב. פגישה זו אכן נעשית, ודניאל לפני השקיעה מבקש מהמלך רשות לפרוש לכמה דקות, כדי להתפלל. כולם ראו – כולל דריוש – כי דניאל עומד בצד ומתפלל לה⁶.
- בתחילת הויכוח היו רק מעט שרים, אולם לאחר מכן הצטרפו עוד הרבה שרים ובפיהם טענה שידוע כבר בדתי פרס ומדי שכל חוק שהמלך מחוקק אין לאף אחד רשות לעבור עליו, כולל המלך בעצמו⁶.
4. בלית ברירה, דריוש מצוה להשליך את דניאל לגוב האריות, אולם דריוש מאחל לו שהאלוה שאתה מתפלל אליו תדיר הוא יציל אותך מהאריות. דריוש סוגר את הכלוב באבן גדולה שחתומה בשני מנעולים – אחד של המלך והשני של השרים. מנעול של השרים נועד כדי שהמלך לא יפתח את המנעול ויציל את דניאל, ומנעול של המלך כדי שהשרים לא יפתחו את המנעול ויזיקו לדניאל בצורה אחרת⁷.
- דריוש לן _____ באותו לילה ושנתו נדדה עליו.
5. בעלות השחר קם דריוש במהירות אל הבור ושואל בעצב ובזעקה: _____ ?
6. דניאל מודיע לו כי אכן האריות לא הזיקוהו והוא יוצא מהבור בריא ושלם. במקומו מצווה דריוש להכניס את כל המלשינים על דניאל כולל נשותיהם ובניהם. דריוש מחוקק חוק ומודיע לכל העמים שתחתיו שחייבים לירא מלפני אלוהיו של דניאל שמלכותו היא לעולמים והוא אשר הציל את דניאל מגוב האריות.

סיום חוברת א' חזק וברוך!

⁴ דניאל מתפלל שלוש תפילות ביום, מה שמראה ששלוש תפילות ביום הוא דבר קדום מאוד.

⁵ הסבר זה הוא לפי המלבי"ם. המצדות מפרש כי הוא כן נכנס למקום צנוע להתפלל וניתן להבין כי בא להסביר שדניאל אכן חיפש להימלט מהגזרה.

⁶ טענה זו מחזיקה מעמד לפחות עד זמנו של אחשורוש: וְאַתֶּם כָּתְבוּ עַל הַיְהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחַתְמוּ בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ כִּי כָתַב אֲשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנִחַתּוֹם בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב: (אסתר, ח, ח).

⁷ כאן למדנו בשיעור את שיטת הנצי"ב הסובר שלמרות שאדם צדיק יכול להינצל מנזקים שבאים מעולם הטבע (כגון אריות במקרה שלנו), הוא עדיין יוכל להיפגע מבחירה חופשית של אנשים. כמו כן ראינו כלפי אחי יוסף, שיש שמסבירים שהם ידעו שיש בבור נחשים ועקרבים אולם הם ידעו שצדקותו של יוסף תציל אותו מהחיות הרעות. אעפ"כ, רצה ראובן להצילו מידם וחשש שייפגע על ידיהם.